

EN MULIGHETSSTUDIE FOR REVITALISERING AV HÅØYA
SOM REKREASJONSOMÅDE

A FEASIBILITY STUDY FOR REVITALIZATION OF HÅØYA
AS A RECREATION AREA

GUNN HELEN HANSEN

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP
INSTITUTT FOR LANDSKAPSPLANLEGGING
MASTEROPPGAVE 30 STP, 2012

Bibliotekside

Tittel: En mulighetsstudie for revitalisering av Håøya som rekreasjonsområde
Title: A feasibility study for revitalization of Håøya as a recreation area
Forfatter: Gunn Helen Hansen
Veileder: Ola Bettum, Professor ved Institutt for landskapsplanlegging
Sideantall: 109 s.
Opplag: 5 stk.
Emneord: Mulighetsstudie, Håøya, Friluftsliv, Rekreasjon, Oslofjorden
Keywords: Feasibility study, Håøya, Adventure, Recreation, Oslo fjord

SAMMENDRAG

Øyene i Oslofjorden er attraktive reisemål på varme sommerdager og har lang tradisjon som feriested for Oslos befolkning. Dette var også tilfellet for Håøya. Øya ble kjøpt av Oslo kommune på 1930-tallet, for å sikre området som rekreasjonsareal for byens befolkning. Mye har endret seg siden den gang og Håøya er ikke lenger det levende og attraktive sommersamfunnet det en gang var. Håøya sliter i dag med stort etterslep av vedlikehold og skjøtsel både på vegetasjon og infrastruktur, samt et lavt antall besøkende.

Denne masteroppgaven har som hensikt å se på hvilke muligheter som ligger på Håøya og hva som kan være den framtidige bruken. Håøya er drøftet i spennet mellom bevaring og kommersialisering, for på den måten å forsøke å avdekke øyas uutnyttede potensial.

Oppgaven er delt inn i fire deler. Først kommer en innledning, som forteller om bakgrunnen for oppgaven, problemstilling, oppgaveoppbygning og valg av metoder. Del én er bakgrunnsmateriale og skal gi leseren en innføring i den veksten og utviklingen som skjer i Oslo og omegn. Den gir innblikk i hvordan fjorden har vært brukt til stedssammenknytning og persontransport tidligere, og hvordan dette tilbudet er i dag. I denne delen er også begrepet friluftsliv diskutert, både i forhold til dagens behov og i et mer historisk perspektiv. Del to inneholder informantintervjuer og samtaler med fagpersoner. I tillegg til at det er utført en stedsanalyse av Håøya. Tredje og siste del inneholder selve mulighetsstudien. Her er tre ulike alternativer utviklet og drøftet opp mot hverandre. Alternativene har på hver sin måte til hensikt å hindre forvitring av verdier gjennom omtanke og utvikling

ABSTRACT

The Islands in the Oslo fjord are attractive destinations on hot summer days, and have a long tradition as resorts for the population of Oslo. This was also the case for Håøya. The island was purchased in the 1930s by the Oslo municipality to secure the area as recreational areas for locals. Much has changed since that time and Håøya is no longer the vibrant, attractive summer community it used to be. Today, Håøya is struggling with the huge backlog of maintenance and upkeep on both vegetation and infrastructure, and has a low number of visitors.

This thesis aims to look at the possibilities for Håøya and what could be the future use. Håøya is discussed within the parameters of conservation and commercialization, and the tension between them, so as to uncover the island's untapped potential.

The thesis is divided into four parts. The introduction lays out the background of the task, the research question, the structure of the thesis and my choice of methods. Part one is background material and should give the reader an introduction to the growth and development taking place in Oslo and surrounding areas. It explains how the fjord has been used to connect places, how transportation of passengers has been done in the past, and the current situation. In this section the term adventure is discussed in relation to current needs and also in a more historical perspective. Part two includes interviews with professionals and the people who use the island and other recreational areas along the Oslo fjord. This section also offers a site analysis of Håøya. The third part is the feasibility study. Three different options are formulated and discussed against each other. Every option is based on the intention to prevent deterioration of values, and this will be done through care and development.

FORORD

Masteroppgaven er skrevet ved Universitetet for miljø og biovitenskap (UMB), Instituttet for landskapsplanlegging (ILP), høsten 2012 og utgjør 30 studiepoeng. Oppgaven markerer slutten på en femårig utdanning til landskapsarkitekt.

Masteroppgaven er støttet av Oslo kommune.

Våren 2012 meldte Oslo kommune ved Bymiljøetaten, inn forslag til masteroppgaver til ILP. Blant disse oppgavene var en åpen formulering om Håøya. På den tiden var et arbeid med utforming av forvaltningsplan startet, og etter samtale med Oslo kommune og veileder Ola Bettum endte jeg opp med en mulighetsstudie på øya. Prosessen med masteroppgaven har vært lærerik og jeg mener det har styrket meg både som faglig og privat.

Jeg vil først og fremst takke min veileder Ola Bettum, for å ha loset meg trygt gjennom denne prosessen og for de faglige innspillene han har kommet med. Jeg vil også takke Oslo kommune og Oslofjorden Friluftsråd for samarbeidet. Skjærgårdsstiftelsen, for å ha tatt godt i mot meg i Stockholm. Takk rettes også til alle de som sa ja til å stille til intervju og til slutt vil jeg takke familie og venner for støtten. En spesiell takk til Marthe Nyhuus, Anja Sletten og Birgitte Mandelid for korrekturlesning.

Oslo, desember 2012

Gunn Helen Hansen

INNHOILDSFORTEGNELSE

Bibliotekside	2
Sammendrag / Abstract	3
Forord	5
INNLEDNING	
Bakgrunn.....	10
Planlagt tiltak	12
Problemstilling og definisjoner	13
Oppgavens oppbygning	14
Metode	15
DEL 1 BAKGRUNNSMATERIALE	
Byutvikling og urbanisering av Osloregionen	18
Friluftsliv og arealer regulert til friluftsmål	21
Fjordbåtene	27
Referanse - Den stockholmske skjærgården	30
DEL 2 INTERVJU OG ANALYSE	
Samtaler med fagpersoner	34
Semistrukturert informantintervju	39
Analyse - innhold og oppbygning	42
Historie	43
Håøya i dag	46
Landskap.....	48
Infrastruktur og bruk.....	50
Forvaltning	56
Oppsummering og konklusjon	60
DEL 3 MULIGHETSSTUDIE	
Veien videre	64
Alternativ 1 Bevaring	66
Alternativ 2 Moderat tilrettelegging	76
Alternativ 3 Kommersialisering	92
Sammenligning og drøftning av alternativene	102
ETTERORD	105
KILDE	106
APPENDIKS	108

DRAMMEN

NESODDEN

SÆTRE

DRØBAK

2.5km

6km

25 km

OSLO

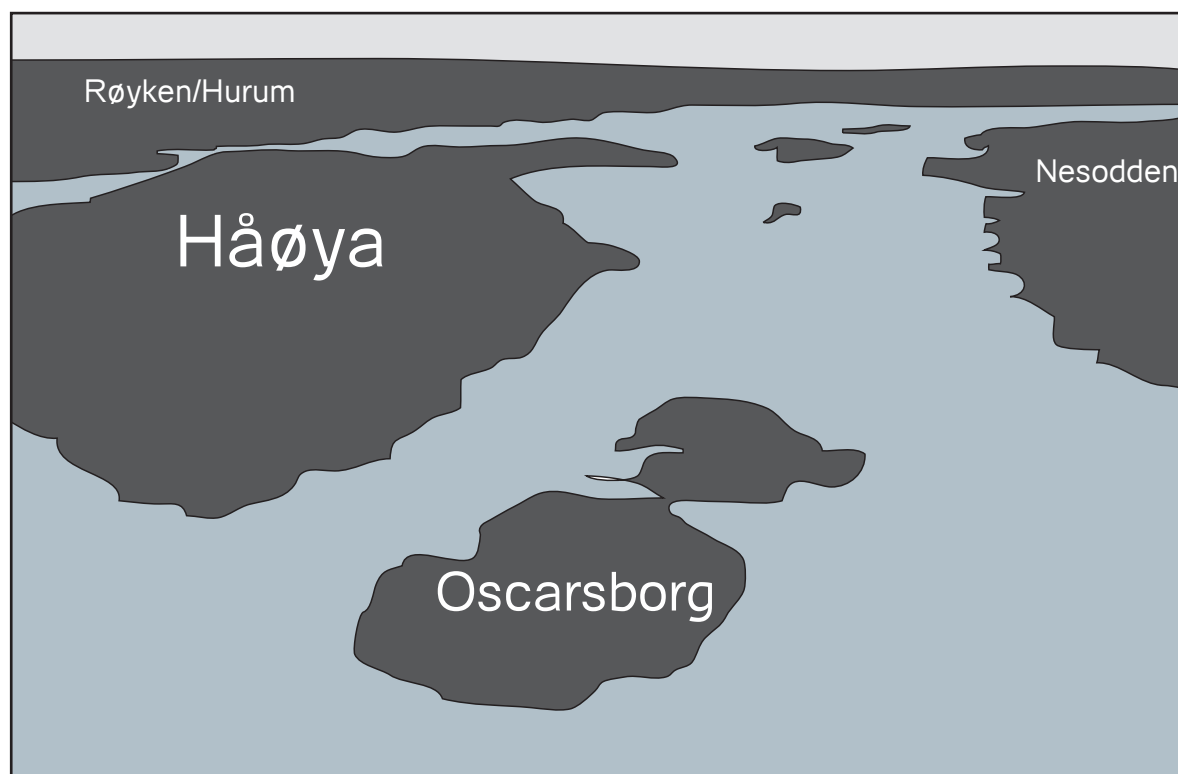
INNLEDNING

BAKGRUNN

Håøya betyr den høye øy.

Håøya ligger ytterst i Indre Oslofjord, i Frogn kommune. Som navnet antyder er Håøya en stor øy. Den er den største øya i Indre Oslofjord og ligger 228 m.o.h. på det høyeste punktet. I utstrekning er øya nesten seks km lang og har 15 km med strandlinje (Brænd 2008). Håøya er i dag uregulert og regnes som utmark. Det er derfor tillatt å campe i inntil to døgn uten grunneiers tillatelse på mellomøya og nordre del av øya (Friluftslovens § 9). På flere av de åpne områdene er det tilrettelagt for camping. Det er også tilrettelagt for opphold med båt langs kystlinjen, med fortøyningsbolter. Oslofjordens friluftsråd (OF) har tre kystledhytter på øya, som kan leies av alle, uavhengig om man er medlem eller ikke.

Tidligere var Håøya et attraktivt reisemål for mange av Oslos befolkning. Folk satte opp teltene sine tidlig i sesongen og ble mer eller mindre værende hele sommeren. Sommerens liv og røre på Håøya er godt beskrevet i Roy Jacobsens roman *Vidunderbarn*, fra 2009. Her er blant annet Håøya beskrevet som "et grønt paradis midt i Oslofjorden. Med små turveier og få hus og tre strender og noen gressletter som snodde seg innover i en skog stappfull av fuglesang og knauser og skråninger og kjerr og kratt og insekter og dype slukter, det var dragens

Figur 1 : Viser hvordan Håøya ligger i forhold til omlandet mot nordvest

rike, ..." (Jacobsen 2009 s. 124.). Handlingen i romanen er lagt til Oslo på 60-tallet og forteller hvordan man valfartet ut til øya og om hvor viktig det var å finne den beste teltplassen, og hvor heldig man var om man fant en som hadde utsikt over fjorden og de omliggende øyene. Men mye har endret seg siden 60-tallets framtidshåp og vekst i levestandard. I dag er det få besøkende på Håøya og muligens få som vet om dette "paradiset" i Oslofjorden. Antallet besøkende har falt betydelig siden 70-tallet og fram til i dag. I Skjøtselsplanen fra 1990 er det antydnet rundt 60 000 besøkende i 1988, i tillegg til at det ble registrert 1500 besøkende båter i 1989 (Dyring 1990). Så mange besøkende er det ikke i 2012. I dag er øya preget av et stort etterslep av skjøtsel og vedlikehold både på bygningsmasse, brygger, vegetasjon og annen infrastruktur.

TILGJENGELIGHET

Håøya regnes i dag primært som en båtøy og ikke en fergeøy. Det vil si at brukere med privatbåt regnes som primærbrukere, mens andre besøkende regnes som sekundære brukergrupper. Selv om antallet båter er stort i Indre Oslofjord, er ikke andelen av båteliere stort i regionen. I Oslo og Akershus er båt regnet som et luksusgode og forbundet med relativ høy inntekt. Oslo skiller seg således fra andre deler av landet, ved at tilgjengelighet til øyer og småsteder langs fjorden er forbeholdt de med privat båt (Rinde et al. 2011). Foruten om med privatbåt, kan en komme seg til øya gjennom rutebåt fra Oslo og Drøbak sommerhalvåret. Fra Oslo kan en ta rutebåten 602, som går via Nesoddtangen til Drøbak, og som går innom Håøya.

Samme båt kan tas motsatt vei. I ukedagene er det daglige avganger, mens det i helger er det 2 avganger daglig. Tidligere gikk det ferge fra Sætre til Håøya, men den er ikke lengre i drift. Det vil si at andelen av potensielle brukere av Håøya blir relativt liten i forhold til øyas potensial og mange vil nok oppleve den som ganske utilgjengelig. Den offentlige kommunikasjonen er for dårlig utviklet på nåværende tidspunkt til at andre besøkende vil utgjøre den største massen av besøkende. Man kan spørre seg om det er folks kjennskap til øya som er grunnen til at den ikke er så hyppig i bruk, hos Oslos befolkning, eller om det kun beror på tilgjengelighet og tilbud. For å finne ut av dette har jeg gjort en brukerundersøkelse i blant badegjester på flere av friarealene langs Oslofjorden.

HVORFOR DENNE OPPGAVEN

Oslo kommune ved Bymiljøetaten, sammen med Oslofjordens friluftsråd og Frogn kommune, utarbeider i 2012 et forslag til forvaltningsplan for Håøya, som skal erstatte Skjøtselsplanen fra 1990. I tillegg har Oslo kommune spilt inn et forslag til ny uthavn i Tåjebukta, denne planen er nå til behandling i Frogn kommune. I den forbindelse ønsker Bymiljøetaten en masteroppgave som ser på muligheten for revitalisering av øya i sin helhet.

Kommunen ønsker jeg ser på hvordan man kan tilrettelegge for ny aktivitet, skape rom og arenaer for nye attraksjoner på Håøya, sammen med videreutvikling av allerede eksisterende bruk. Det må også tas med i betraktningen at Oslo skal vokse med 200 000 innbyggere de neste 15-20 årene og dette vil øke presset på de indre øyene og annet rekreasjonsareal nærmere bysentrum. Et større fokus på Håøya vil kunne lette trykket på disse områdene. Mye av befolkningsveksten vil komme av økt innvandring til Norge. Det gjør denne gruppen innbyggere viktig i planleggingen av friarealer og områder beregnet til friluftsliv. Forskning viser at det er kulturelle forskjeller i hvordan man bruker og forholder seg til områder tiltenkt friluftsliv og rekreasjon. Dette forklares med at etnisitet har mye å si for hvordan man tolker og forstår landskapet, i tillegg til at det er ulik motivasjon for bruk av disse områdene (Figari et al. 2009).

PLANLAGTE TILTAK

-
- 2012
 - Utarbeiding av forvaltningsplan
 - Beitedyr ved Bjørnejordet og Bjørnebukta
 - Skilting og merking av turvei fra Bjørnebukta til Tåjebukta/Håøybukta
 - Merking av turvei over Svanehalsen og rundløype på Mellomøya
 - 2013
 - Fortsette arbeidet med å få ned flåttbestanden
 - Rydde og merke sti fra Eldhuset til Svanehalsen
 - Utbedre driftsbygg i Tåjebukta
 - 2014
 - Rydde mindre trær langs turveiene, spesielt mellom Dragsund og Bjørnebukta. Dette for å skape bedre romfølelse
 - Åpne opp mindre områder langs fjorden og tilrettelegge for i landstigning
 - Nye brygger, fjerne fortøyningsbolter og utvide området for bading i Sagbukta
 - Frigjøre stranda ved Vindbrygge, fjerne flytebrygga
 - 2015
 - Effektivisere avfallshåndteringen. Dypoppsamlere i Tåjebukta, Dragsund og Sagbukta
 - Utvikling av Tåjebukta med ny uthavn og brygge for ferge
 - 2016
 - Sette i stand Mølla, finansieres gjennom dugnad eller tilskudd
 - Utvikle stinett på Nordøya, Bjørnehue. Rundløype
 - 2017
 - Sette i stand Messa
 - Strømnett fra fastlandet til Håøya

Alle de nevnte tiltakene er hentet fra forvaltningsplanen (*Sørum 2012*), som snart skal ut til offentlig høring denne høsten. Dette er derfor bare forslag til framtidige tiltak.

PROBLEMSTILLING OG DEFINISJONER

Med masteroppgaven ønsket jeg å se på hvordan jeg kunne få Håøya til å gjenoppstå som en levende og attraktiv ferieøy.

Problemstillingen ble derfor:

Hvordan kan en revitalisere Håøya som rekreasjonsområde med tanke på framtidig bruk og attraktivitet i et område utsatt for sterk urbanisering?

For å kunne si noe om dette måtte jeg sette meg inn i Håøya, sett i forhold til en større kontekst. Jeg måtte kunne si noe om den utviklingsprosessen som skjer i Oslo og omegn, og hvordan dette vil kunne spille inn på Håøya. Oslofjorden er og har vært sentral i den forbindelse og det var derfor naturlig å se på hvordan fjorden har fungert som en transportåre og hvordan den fungerer i dag. Det var viktig å forstå hva et rekreasjonsareal er og hvordan disse områdene brukes av ulike lag i befolkningen. Dette sammen med en forståelse av hva Håøya har vært og er i dag skulle gjøre meg i stand til utarbeide framtidige scenarioer for området. I tillegg var jeg interessert i folkskjennskap til øya og hvordan folk oppfatter tilgjengeligheten og tilretteleggingen i Oslofjorden. Jeg ville undersøke om det var ulike oppfatninger om dette blant ulike befolkningsgrupper og se om det var andre faktorer som spilte inn.

Friareal: Områder som er regulert til friluftsliv etter Plan og bygningsloven og har til hensikt å sikre allmennheten tilgang.

Friluftsområde: Et uregulert område som brukes til friluftsmål

Rekreasjon: Et avbrekk i hverdagen og har som hensikt å øke livskvaliteten.

Revitalisere: Å få noe som er glemt til å gjenoppstå, få nytt liv på stedet.

Urbanisering: Områder gjennomgår en endring og får et mer bymessig preg på grunn av mennesker, marked og aktivitet

Scenario: Betegnelse på tenkte framtidige muligheter eller framtidsalternativer

OPPGAVENS OPPBYGNING

Oppgaven består av 4 deler og hver del består av ulike delkapitler.

Innledning: Denne delen av oppgaven skal sette leseren inn i bakgrunnen for oppgaven og hva som foreligger av planer for prosjektområdet per dags dato. Oppgavens problemstilling presenteres, sammen med valgt metode. Sentrale begreper defineres under denne delen.

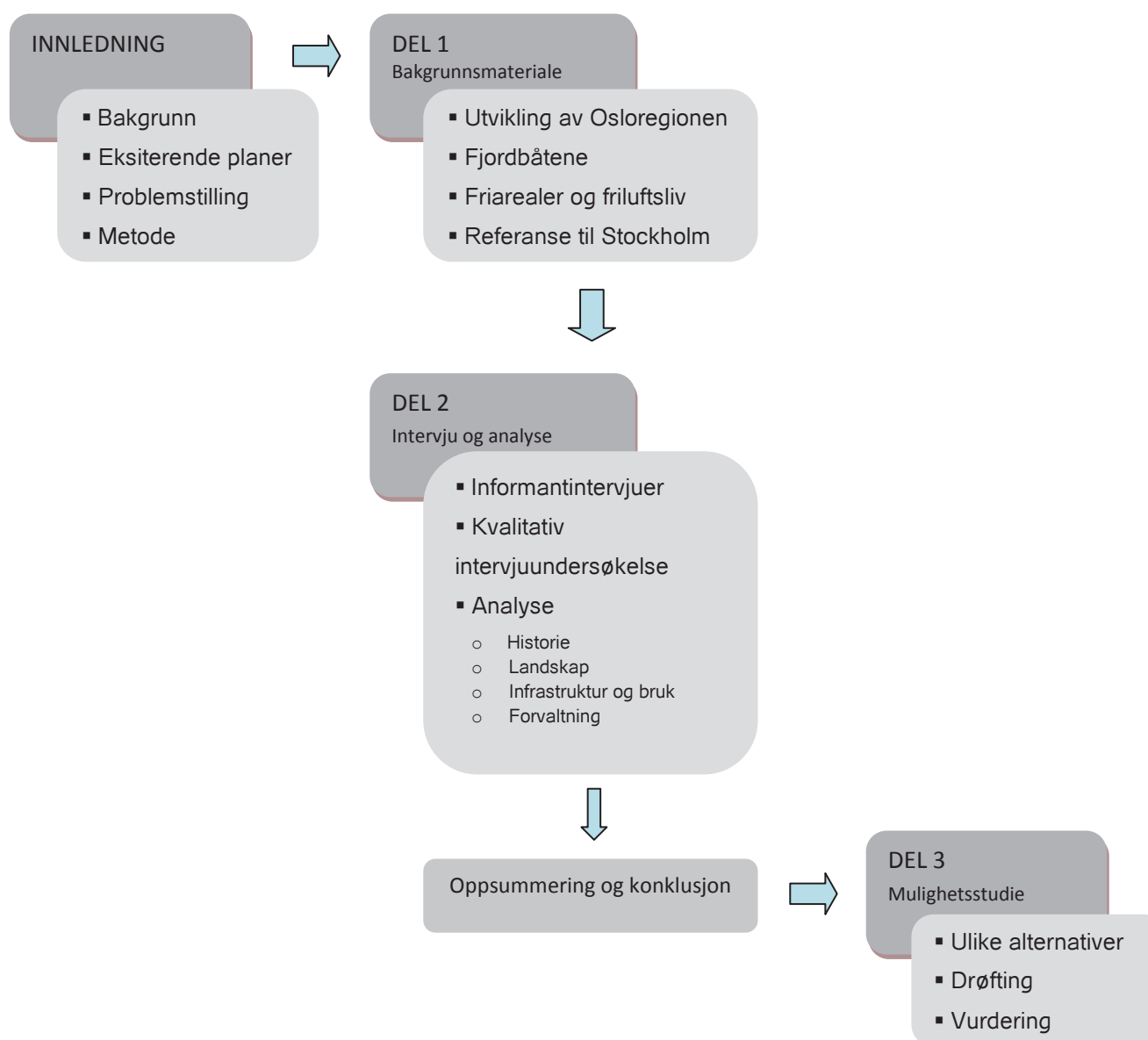
Del 1: For å kunne svare på problemstillingen er det viktig at prosjektområdet settes inn i en større sammenheng, og i denne delen av oppgaven vil sentrale temaer bli drøftet.

Del 2: Analyse- og intervjudelen av oppgaven. Denne delen går mest spesifikk på Håøya som sted. Først vil samtaler med informanter bli gjengitt. Deretter presenteres funn fra den kvalitative intervjuundersøkelsen og en

stedsanalyse av Håøya. Til slutt kommer oppsummering og konklusjon.

Del 3: Denne delen består av en mulighetsstudie. Jeg har utarbeidet tre ulike alternativer for Håøya og disse blir først presantert hver for seg, for deretter å bli drøftet opp mot hverandre.

Sist i oppgaven er det kildehenvisning og vedlegg.

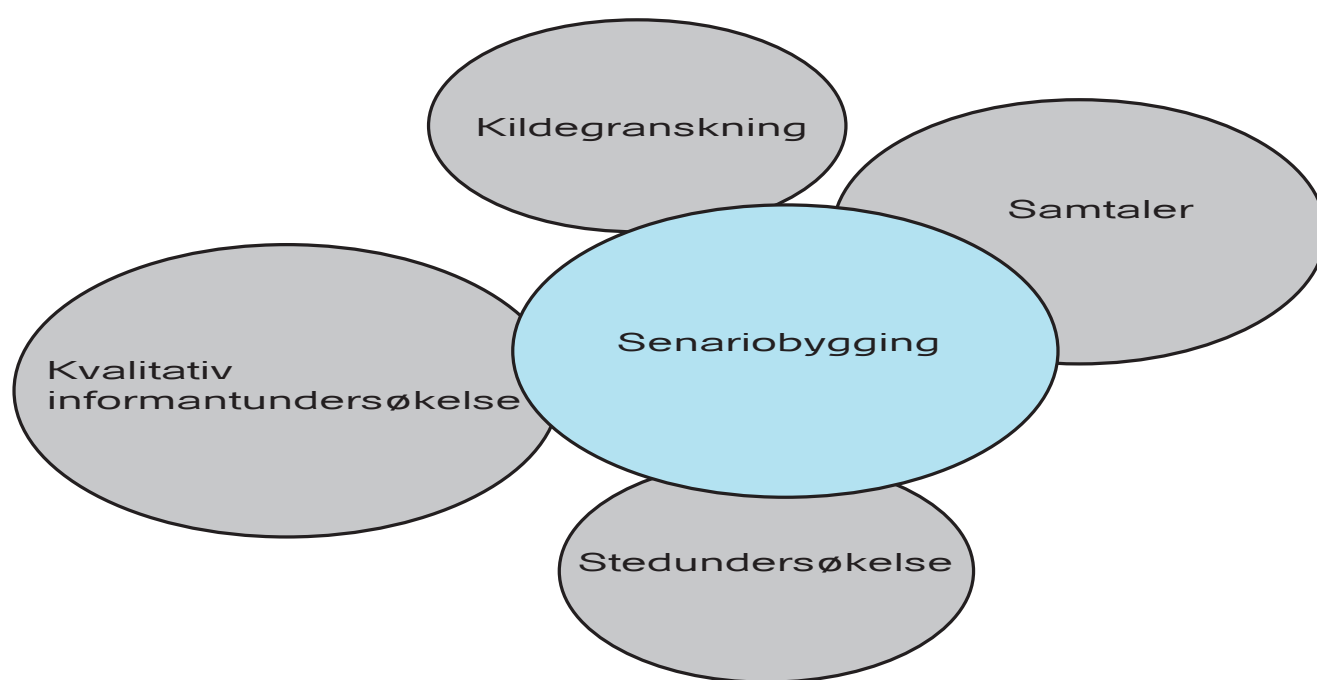
Figur 2: Viser oppgaveoppbygningen

METODE

Metode er en fremgangsmåte for innhenting, organisering, bearbeiding, analysering og tolkning av informasjon. I denne masteroppgaven er det hovedsakelig brukt kvalitative metoder, som sier noe om hva, hvordan og hvorfor, fremfor kvantitative metoder som gir et mer empirisk materiale som er direkte målbart. Valget av metoder er gjort på grunnlag av masteroppgavens problemstilling. Disse er: kildegranskning, stedsundersøkelse, kvalitative informantintervju, samtaler med fagpersoner og til slutt senariobygging.

Gjennom kildegranskning, stedsundersøkelse, intervju og samtaler har jeg søkt få bedre kjennskap til Håøya som prosjektområde, med omland. Jeg har søkt informasjon i offentlige dokumenter og litteratur for å øke min kunnskap om utviklingen av regionen, bruken av Oslofjorden og for å øke min kunnskap om friluftsliv og arealer avsatt til friluftsmål. Ved hjelp av registreringer, stedsanalyse og kvalitative intervju, har jeg undersøkt Håøya som sted. Disse dataene er analysert og oppsummert og danner grunnlaget for senariobygging. De kvalitative informantintervjuene er utført for å avdekke folks kjennskap til Håøya som utfartssted, opplevelsen av tilgjengelighet og tilrettelegging av friarealer langs og i Oslofjorden, samt å gi innspill til framtidig tilrettelegging. Jeg valgte å intervju brukere av allerede kjente og populære friarealer, i området mellom Sætre i vest og Drøbak i øst. Utvalget er basert på folk jeg fant på stedet, og jeg kom i kontakt med informantene gjennom oppsøkende aktivitet.

Jeg tilstrebet å gjøre et balansert utvalg i hensyn til kjønn og etnisitet. Det siste viste seg vanskelig. Ideelt skulle andelen av informanter med minoritetsbakgrunn vært høyere og dette er en klar svakhet ved utvalgsmetoden. Intervjuene skjedde i tidsrommet medio juli til medio august, på dager hvor vær og tidsrom tilsa at det skulle være brukere på stedet. Intervjuene ble gjort i tråd med utarbeidet intervjuguide (vedlegg en). Valg av sted og tid for gjennomføring av intervju, kan ha påvirket hvordan informantene svar. Foruten de kvalitative informantintervjuene, har jeg hatt samtaler med personer, som har spesiell kjennskap til Håøya, Oslofjorden og / eller friluftsliv.

Figur 3: Viser valg av metode og hvordan de relatere seg til hverandre

DEL 1

BAKGRUNNSMATERIALE

BYUTVIKLING OG URBANISERING AV OSLOREGIONEN

BEFOLKNINGSVEKST OG ENDRING I BEFOLKNINGSSAMMENSETNING

Oslo med omliggende regionen, fra Sætre i vest til Drøbak i øst, er i dag en av de mest hurtigvoksende regionene i Nord-Europa og er utsatt for et sterkt utbyggingspress. Presset på arealer påvirker i stor grad både områdene langs fjorden og i markagrensa. Ervervelsen av nye områdetil friluftsliv og rekreasjon vanskeliggjøres og belastningen på eksisterende områder øker i takt med veksten. Oslo har opp gjennom historien vært utsatt for flere perioder med sterk befolkningsvekst og bygging i friarealer både i marka og ved fjorden har jevnlig vært gjenstand for diskusjoner. Mye av kompleksiteten og kjernen i diskusjonen ligger i motsetningene av ønsker og behov hos ulike interessegrupper, og i kontrasten mellom utvikling, bruk og bevaring av disse offentlige friarealene.

En av de første store vekstperiodene for Oslo, kom som et resultat av den industrielle revolusjonen på midten av 1800-tallet. Dette gjorde at det rundt århundreskiftet var ca 250 000 innbyggere innenfor Oslos bygrensen. I byene generelt var det store forskjeller mellom arbeiderne og de

mer velstående gruppene. Arbeiderne jobbet tolvtimersdager, seks dager i uken. Arbeidet var hardt og krevende fysisk. Så friluftslivet på den tiden, var mest forbeholdt den mer velstående delen av befolkningen. For arbeiderne bestod avkobling hovedsaklig av vandring i de bynære rekreasjonsområdene på søndager. I 1919 kom loven som sikret arbeiderne åtte timersdag, noe som ga mer fritid også til byens arbeiderklasse. Arbeiderne var ikke lengre så fysisk og psykisk utslitte, og denne gruppens fritidsaktiviteter og bruk av friarealer tiltok. Utover 1930-tallet hadde befolkningen i Oslo vokst til 350 000. Den andre store vekstperioden for Oslo kom etter andre verdenskrig på 1950-60 - tallet. Prognosene fra 1934 for Oslo, viste at det ville være om lag 675 000 innbyggere ved utgangen av 2000. Dette var noe overdrevet og det reelle innbyggertallet var på 507 467 ved utgangen av 2000 (*Gangdal* 2011). På 1930-tallet, da denne prognosen ble utarbeidet, investerte Oslo kommune i mange eiendommer rundt byen, dette som et ledd i å sikre gode og attraktive rekreasjonsarealer for byens befolkning. Til tross for lavere vekst enn forventet den gangen, viser dette at grunnlaget for mange friområder endret seg kraftig.

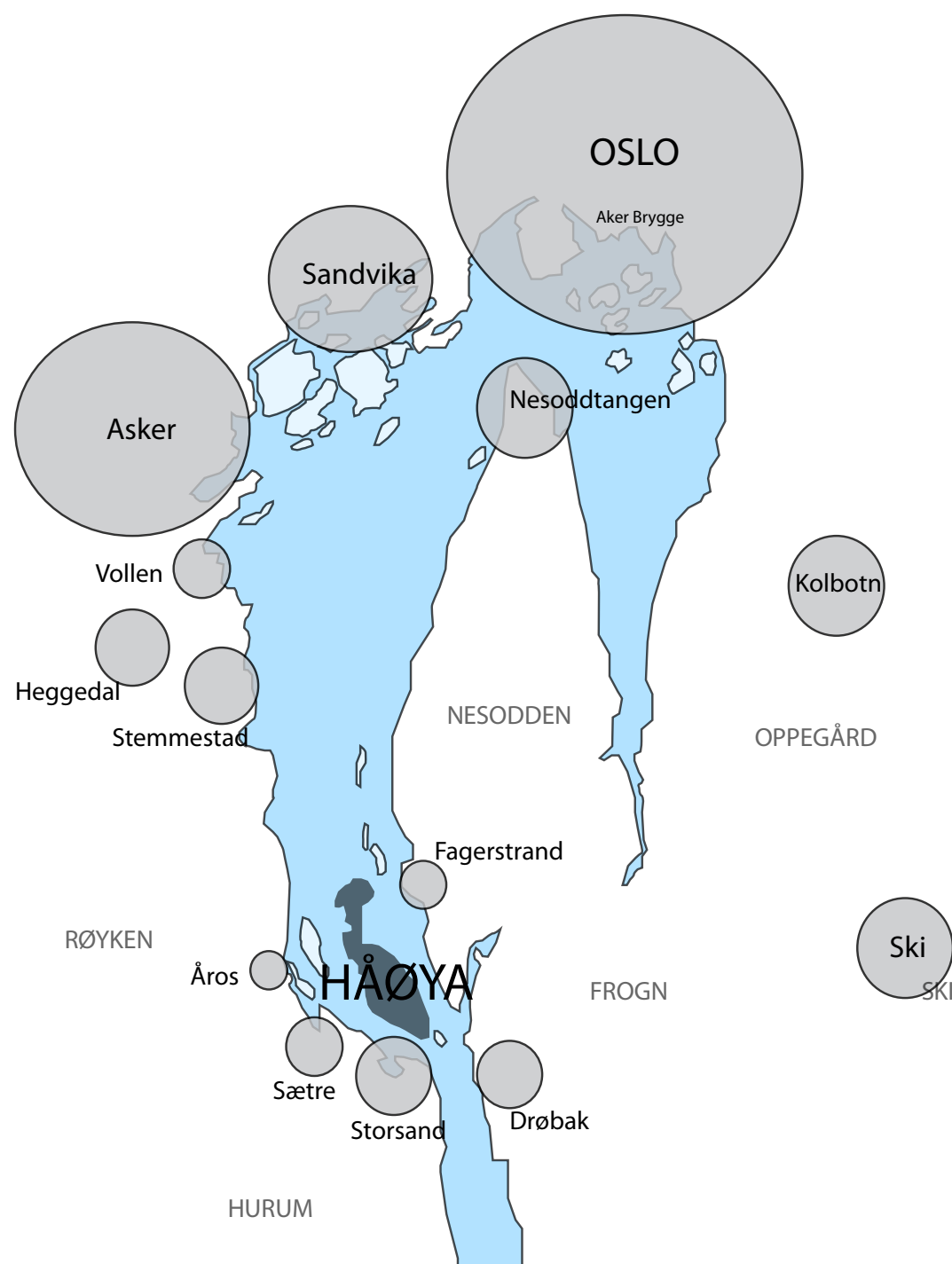
I dag er vi igjen inne i en periode med hurtig vekst. I Oslo er det forventet en vekst på 32.5 % fram mot 2030. Det vil si at antallet innbyggere vil øke med i underkant av 200 000 innbyggere og at det ved utgangen av 2029 vil være 794 000 innbyggere i Oslo (*Oslostatistikken* 2012-2030). Dette gir en total vekst av Oslo på 126 % over ca 80 år, dersom prognosene denne gangen viser seg og stemmer. Dette alene bør forandre forutsetningen for hvordan vi skal forvalte og bruke friarealene i dag. I tillegg kommer veksten i andre deler av regionen. I Follo er det forventet en vekst på 40 000 i samme periode (*Kommuneplan* 2011-2022), og i kommunene Asker, Bærum, Røyken og Hurum en tilsvarende stor befolkningsvekst. Dette gjør at man i framtiden ser for seg et mer eller mindre sammenhengende nett av byer fra Drøbak i øst til Storsand i vest. Dette nettet av urbaniserte steder vil også inkludere Nesodden, som pr i dag legger opp til en lav vekst i kommunen. Men som andre kommuner må nok også Nesodden, bli nødt til å ta sin del av befolkningsveksten i regionen. Med dette som kontekst er det viktig at man sikrer og forvalter friarealer på en måte som gjør at en mer sammensatt befolkning, kan

ha glede av områdene både i dag og i framtiden. Det er et faktum at endringen i befolkningen skjer raskere i dag enn tidligere og dette må vi som planleggere ta innover oss og ta høyde for i planleggingen.

Oslo og Norge er mer globalisert og vår adferd påvirkes av andre kulturer. Det er langt større grad av innvandring i dag enn bare noen få tiår tilbake. Folk reiser mer, flytter oftere og har langt større grad av både økonomisk og tidsmessig frihet. I tillegg er det slik at mange flere studerer og bor lengre hjemme enn tidligere. Alderssammensetningen er i endring og vi står som kjent ovenfor en kommende eldrebølge. Det vil si at andelen eldre¹ i samfunnet vil øke kraftig i årene framover. Dette er en ressurssterk gruppe, med større frihet både økonomisk og tidsmessig. Tidligere generasjoner av eldre, levde mer sparsommelig og prioriterte annerledes enn dagens eldre. Tilpassning av tilbud innen fritidsaktiviteter og friluftsliv, for denne befolkningsgruppen vil derfor være viktig. Det er ikke til å komme utenom, at denne brukergruppen har en annen forventning til tilrettelegging og tilgjengelighet av friarealer, enn ellers i befolkningen. En annen brukergruppe av friarealer som har vokst kraftig og fortsetter å vokse, er andelen ikke-vestlige innvandrere. Denne gruppen har andre behov og bruker friarealer på en annen måte enn det tradisjonelt har vært kultur for i Norge. Dette temaet vil jeg komme nærmere inn på under kapitlet om Friluftsliv og arealer regulert til friluftsmål på side 21.

I det moderne samfunnet jobber de fleste fem dager uke og har fem uker ferie i løpet av

1 Eldre er her personer over 60 år

Figur 4: Oversikt over steder som utvikles og urbaniseres rundt Indre Oslofjord

året. Dette gjør at premisene for friluftsliv og fritidsaktiviteter har endret seg drastisk siden starten av 1900-tallet. Hvordan vi i det moderne urbane samfunnet tilrettelegger og tilgjengeliggjør friarealer er derfor viktig. Som

planlegger må man evne å tenke både regionalt og lokalt og disponere de tilgjengelige friarealene på slik måte at det gagnar bredt. Det trengs både lokal og regional bredde i friluftslivstilbudet.

Det er ikke noen tvil om at det er mangel på tilgjengelige friarealer i Oslo og omegn, og spesielt langs fjorden. Presset på de eksisterende og mest tilgjengelige blågrønne områdene er stort. I Oslo er parkene fulle på solfylte sommerdager og strendene nær byen er pakket med folk. Om man skal ut til øyene i indre havnebasseng er det lang ventetid, på grunn av fergenes kapasitet. Marka kan for mange virke fjern og utilgjengelig, om man ikke er vant til skogen. I tettbygde områder er det viktig med en balansert bruk i forhold til naturområdenes evne til å tåle denne belastningen, både når det gjelder naturmiljøet og friarealets sosiale kapasitet. For å oppnå dette er det viktig at flere områder gjøres tilgjengelig for en større del av befolkningen. Med økt bruk kommer utfordringene knyttet til drift, skjøtsel og vedlikehold.

UTVIKLING OG URBANISERING

I en tid hvor mangel på tilgjengelige boliger igjen er et stort og aktuelt tema i Oslo, er det bestemt at befolkningsveksten skal tas innenfor allerede eksisterende byggesone. Den urbane bebyggelsen skal ikke lenger inn i friluftslivets kjerneområde, marka. De gamle industri- og havneområdene transformeres til boligformål. Oslo er ikke lenger en industriby, men en by for de urbane og kultiverte. Fjordbyen som er i ferd med å reise seg i Bjørvika, er blitt symbolet på det nye Oslo. Byen har vendt ansiktet tilbake mot fjorden. Denne utviklingsstrategien gir en mer kompakt og tett by, og fører til større press på de bynære friarealene. Dette gjør at en reaktivisering av mer perifere friområder,

som eies av Oslo kommune, gjenreises som et høyaktuelt tema. Eksempel på et slikt perifert friområde er Håøya. Slik øya ligger i dag, er den imidlertid utilgjengelig for Oslos befolkning og for de fleste bare et hvitt areal på kartet.

Det er ikke bare i Oslo at det skjer endringer. Langs hele fjorden skjer det en urbanisering. Folloregionen satser på utvikling rundt kollektivknutepunktene, med de tyngste nodene på Kolbotn og Ski, men også områder som Drøbak og Nesodden må ta sin del av veksten. Områdene nord for Drøbak har allerede startet og endret karakter, hvor flere og flere boliger går fra sesong- til helårsbolig. Dette er nok en trend som vil fortsette etter hvert som infrastrukturen utvikles og avstanden til Oslo mentalt sett krymper. Som nevnt tidligere, må Nesodden også på sikt ta sin del av veksten. Kommunen legger opp til en lav vekt, noe som møter motstand ellers i regionen, og vil nok måtte ta sin del av befolkningsveksten på sikt. Et av de områdene som kommunen mener har et utviklingspotensial, er de gamle industriområdene på Fagerstrand (*kommuneplan 2011-2023*) På vestsiden av Oslofjorden, satser Hurum på en utvikling av Storsand. Utviklingen er tenkt i det gamle grustaket på Storsand og strekker seg vestover, slik at Sætre blir et naturlig tettstedssentrum (*Kommunedelplan Storsand 2008*). Håøya ligger bare et steinkast fra Sætre og mange brukere av Håøya kommer fra området Storsand/Sætre. Mens Hurum satser på Storsand, satser Røyken på utvikling av Slemmestad. Prosjektet Kystbyen Slemmestad, markedsføres med nærhet til fjorden og Oslo (*Kommunedelplan Slemmestad*

2011). Utbyggingen av Slemmestad vil ha en effekt på fjorden og bruken av fjorden som arena for utførelse av friluftsliv og dette vil på sikt føre til større bruk av øyene i fjorden. Veksten i kommunene Asker og Bærum vil i tillegg føre til et større press på fjorden som friareal. I Bærum forventes det at mesteparten av veksten vil tas av Fornebu-utviklingen. Omgjøringen av disse arealene til bolig- og næringsarealer, vil gjøre det mer naturlig å tenke transport på fjorden til og fra Oslo.

Når man ser på den urbaniseringen som skjer langs begge sider av Oslofjorden, ser en at Håøya er en unik og sentral plassering i forhold til de planlagte stedsutviklingene. Håøya har i den sammenheng både et regionalt og et lokalt potensial som rekreasjonsareal, for en tett befolket region.

FRILUFTSLIV OG AREALER REGULERT TIL FRILUFTSFORMÅL

Friluftslivet sin betydning i det moderne samfunnet – står det gamle ved lag eller er vi inne i en tid med modernisering, globalisering og materialisering?

Offisielt ble friluftslivet definert i Stortingsmelding nr. 40 fra 1988, og denne definisjonen står fortsatt ved lag i Stortingsmelding 39 *Friluftsliv - Ein veg til høgare livskvalitet*. Der defineres friluftsliv som “opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse” (St. meld. nr. 39 (2000-2001)). Den har til hensikt å fremme det enkle friluftslivet i pakt med naturen og skal være et lavterskeltilbud som alle kan delta i. Videre står det i stortingsmeldingen at “friluftsliv er et velferdsgode som skal ivaretas og fordeles jevnt i befolkningen, som et bidrag til økt folkehelse, livskvalitet, trivsel og økt bevissthet rundt bærekraftig utvikling” (St. meld. nr. 39 (2000-2001)). Er det slik at alle lag av befolkningen identifiserer seg med det som tradisjonelt har vært forstått som friluftsliv, eller der det på tide at begrepet utvides og omtolkes? Hvordan skal dagens samfunn kunne ivareta befolkningens allmenne interesser, når befolkningen i en region endres hastig og forskning viser at det er store kulturelle forskjeller i hva som foretrekkes og hvordan man bruker friluftsområder. Som nevnt tidligere, vokser Osloregionen i et hurtig tempo og befolkningssammensetningen har endret seg mye de siste tiårene. Norge opplever en økt innvandring og alderssammensetningen er

vesentlig forskjellig i dag i forhold til tidligere. Forskningsprogrammet *Miljøbetiget livskvalitet* viser at mange etniske nordmenn identifiserer seg med naturen, men når en spør nordmenn med annen etnisk bakgrunn, avviker svarene på hvor mye de identifiserer seg med naturen. Mye tyder derfor på at det er kulturelle forskjeller på hvordan man forholder, bruker og identifiserer seg med naturen (St. meld. nr. 39 (2000-2001)). Det er derfor viktig at den ikke-etniske norske delen av befolkningen tas med og inkluderes i planleggingen og tilretteleggingen av friområder.

ENDRET BEFOLKNINGSSAMMENSETNING

Når man i politikken snakker om at friluftsliv skal gi miljøforandring og naturopplevelser i alle lag av befolkningen, er det viktig at det ikke bare snakkes om selve aktiviteten, men også landskapet som aktiviteten gjøres i, og tilgjengelige tilbud i nærområdet. Det er viktig at det tilrettelegges med egnede og ønskede landskapstyper, som dekker bredden av ønsker i befolkningen (Figari et al. 2009). Dette vil øke den generelle muligheten til rekreasjon og økt livskvalitet i alle lag av befolkningen. Det enkle

friluftslivet blir av mange oppfattet som fremmed eller utilgjengelig og det vil derfor kreves mer tilrettelegging for å nå disse gruppene. I tillegg må det tenkes bærekraftig i en utvikling og forvaltning av friarealer, slik at de verdifulle områdene kan bestå til de kommende generasjoner.

FRILUFTSLIV I ENDRING

I rapporten *Friluftsliv som hverdagsliv* fra 2009 påstås det at friluftslivet er i endring, særlig blant unge. Det påstås at ny aktiviteter, som snowboard og andre mer actionfylte aktiviteter, vinner fram, mens tradisjonelle aktiviteter som skigåing og bærplukking taper terreng. Årsaken til denne endringen diskuteres i fagmiljøet, og er blitt knyttet opp til generelle moderniseringsprosesser i samfunnet (Figari et al. 2009). Det vil si at det også innenfor friluftsliv og aktiviteter bedrevet i fritiden skjer en globalisering, vi påvirkes av andre kulturers holdninger og aktiviteter. Påvirkningen kommer både fra økt reising, innvandring og kjennskap til andre kulturer gjennom medier som tv, aviser, film og internett. Siden Norge har økt innvandring i dag, enn for noen år tilbake, er det viktig at det såkalte “norske” friluftslivet diskuteres. Andre kulturers aktiviteter og praksis,

mening og motivasjon for bruk av friarealene, er annerledes enn det har vært tradisjon for her i Norge. Begrepet "friluftsliv" rommer mange ulike forståelser og praksiser og skal reflektere et samfunn i stadig endring. Det vil si at det som er det "norske" friluftsliv, må forstås som det som til enhver tid gjøres av friluftaktiviteter av befolkningen, i tillegg til den meningen de tillegger den (Figari et al. 2009). Dette kan i noen tilfeller komme i konflikt med det som blir oppfattet som det tradisjonelle friluftslivet, og som gjerne har stått sterkt her i landet. I Norge stammer mye av tradisjonene rundt friluftsliv fra oppbyggingen av en nasjonal identitet og arbeidet for selvstendighet på slutten av 1700-tallet, starten av 1800-tallet (St.meld. nr. 39 (2000-2001)). Men det er klart at med økt innvandring, endres også den etnisk norske oppfatningen av friarealer, som igjen påvirker bruken av disse områdene. I tillegg har vi hatt en formidabel vekst i privatøkonomien fra starten av 1970-tallet og fram til i dag. Dette har gitt de fleste i befolkningen rom til å dyrke sine ulike fritidsaktiviteter til det fulle. Forskning fra USA antyder at større deler av den hvite befolkningen bruker friarealer til individuelle aktiviteter som jogging og sykling, mens andre befolkningsgrupper i langt større grad bruker friarealene til sosiale aktiviteter som piknik og sightseeing (Figari et al. 2009). Dette viser at det er ulik motivasjon basert på kulturelle forskjeller for hvordan friarealer brukes. Lignede funn er også gjort i Norge av Strandbu i 2000, som viser at ikke-vestlige innvandrere har det sosiale som en større motivasjon for bruk av utendørsarealer som parker og grøntarealer, enn etnisk norske.

En kan se tendenser til at det i urbane miljøer skjer endringer og at etnisk norske også i langt større grad bruker det sosiale som motivasjon for bruk av parker og friarealer. Et annet moment i denne sammenhengen er at landskapet leses og fortolkes på ulik måte avhengig av kulturell bakgrunn. Internasjonal forskning viser at det er ulike preferanser hva gjelder landskapet og mengde vegetasjon (Figari et al. 2009). Dette må det tenkes på og implementeres, når friarealer skal tilrettelegges for allmenn bruk. De naturgitte omgivelsene kan bli en barriere for bruk og et hinder for enkelte brukergrupper for utøvelse av friluftsliv. Man må derfor se på utforming og tilrettelegging av friluftssarealer i en regional sammenheng.

Som sagt tidligere, fører globalisering til at vi endrer synet på friluftsliv og fritidsbruk. Det er ikke til å komme fra at folks oppfatning av hvordan naturen skal brukes er i endring. Den norske tradisjonskulturen endres etter påvirkning fra både USA, Europa og andre kontinenter, og mange unge søker mer actionfylte aktiviteter enn det har vært tradisjon for tidligere. På mange områder kan man derfor si at friluftslivet kommersialiseres. På den andre siden kan mye tyde på at dette ikke skjer langs Oslofjorden. Med allemannsretten og byggeforbud i 100-meters beltet, er det gjort forsøk på å hindre privatisering og kommersialisering av kystlinjen, og langt på vei har dette lyktes de siste årene hva gjelder friarealer. I dag er det slik at det kun er en strand som er privateid i regionen, og hvor det kreves inngangspenger, ellers er friområdene allment

tilgjengelig. Disse inngangspengene er i tillegg av en mer symbolsk karakter. Det samme kan man ikke si om uthavner, hvor det i stor grad legges opp til betalingshavner. De eneste havnene som ikke er betalingshavner er naturhavner, som kan brukes i inntil to døgn uten grunneiers tillatelse. I Båtlivsundersøkelsen fra 2012 kommer det fram at de fleste som bruker båten til overnattingsturer overnatter mest i gjestehavner og dernest i naturhavner. Det kan tyde på at de fleste er mest komfortable med å overnatte på mer opparbeidede steder og hvor det er tilgang på flere fasiliteter. Av opplevelsesverdi oppgir flest at de setter størst pris på naturopplevelsen, deretter kommer frihetsfølelsen og utøvelse av friluftsliv (KNBF & NORBOAT 2012). Når det kommer til annen form for friluftsliv ble det i 2009 gjort en undersøkelse om hva folk setter pris på med friluftsliv. Undersøkelsen ble gjennomført av Synovate for FRIFO¹ i forbindelse med Friluftslivets år, og undersøkelsen viser at det var opplevelsen av ro og fred som det ble satt høyest. I tillegg til det å komme seg bort fra støy og forurensning (Wergeland 2009).

FRILUFTSLIV LANGS FJORDEN

For Oslos befolkning har fjorden og friluftsliv langs fjorden alltid vært viktig, selv om det ikke planmessig har virket slik. På 1800-tallet kunne man bevege seg langs fjorden fra øst til vest uten problemer, det var viker, svaberg og gressklede koller hele veien. Det var kun i Bjørvika at det var noen ustrukturerte bryggeanlegg, som brøt idyllen. Men utover 1800-tallet ekspanderte

1 FRIFO står for Friluftslivets fellesorganisasjon

havnetrafikken og Oslo ble en industrialisert by. På 1930-tallet var Oslo landets største og viktigste skipsfartsområde (*Tobias nr.2 1999*). Som en konsekvens av dette, sammen med de sanitære forholdene, ble fjorden mer og mer forurenset og badelivet tapte terreng nærmest byen. Utover 1960-tallet vant bilen fram og et enorm veianlegg langs Oslos fjordside skapte en barriere til fjorden og muligheten for å drive med friluftsliv. Allerede i 1841 skal Welhaven ha beskrevet Oslo som "den sjøsyke stad som er så redd for vannet at den skjuler sitt ansikt og ikke engang vil vite noe av det friske pust fra sjøen" (*Tobias nr.2 1999*). I 1920 var det mangel på tilgjengelige strandområder, for å kunne møte behovet folk hadde for å nyte fine dager ved fjorden. Forklaringen på dette ligger i at det allerede på slutten av 1800-tallet skjedde en privatisering av strandsonen rundt Oslo og med dampbåtene skjedde dette også utover Nesodden (*Tobias nr.2 1999*).

Bilde 1: Fiske ved Håøya fra 1920, (kilde: Oslobilder.no)

På 1930 – tallet ble det fokus på allemannsretten og tilgangen på områder i strandsonen. Det ble nesten en folkebevegelse å bevare strandområder og mange idealister lånte penger til å forskuttere kjøpesummen for strandeieendommer. På den tiden var forurensningen av Oslofjorden av en slik karakter at det ikke var mulig å bade innerst

i fjorden. Man måtte langt ut i Bunnefjorden eller Nesodden for å komme til områder med badevannskvalitet. Av den grunn startet Oslo kommune å sikre seg arealer langs fjorden og eiendommer som Ingierstrand bad og Håøya ble kjøpt. Ingierstrand bad ble fort populær og gjenspeilet folks oppfatning om det perfekte friluftsliv, i en tid da rekreasjon og idrett var det som ga livet mening. Formålet med disse kjøpene på 1930-tallet var å sikre friarealer for Oslos befolkning. I forkant av dette var det allerede startet kampanjer mot forurensningen av fjorden og i 1930 startet Oslo krets av Norges badeforbund kampanje mot forurensningen av Oslofjorden. I 1933 ble organisasjonen Oslofjordens friluftsråd etablert, etter initiativ fra Holger Koefoed om samarbeid på tvers av kommuner og foreninger. Formålet med organisasjonen var å sikre frie strandarealer langs kysten. Den første oppgaven var å starte arbeidet med å kartlegge åpne

Fakta

HVALSTRAND BAD

Hvalstrand bad eies av Asker kommune og ligger i Spirebukta i Asker.

Anlegget er tegnet av Arkitekt Andre Peters og stod ferdig i 1934. Fredet av Riksantikvaren i 1996 og var ferdig renoverert i 2004. Restauranten drives av Sult.

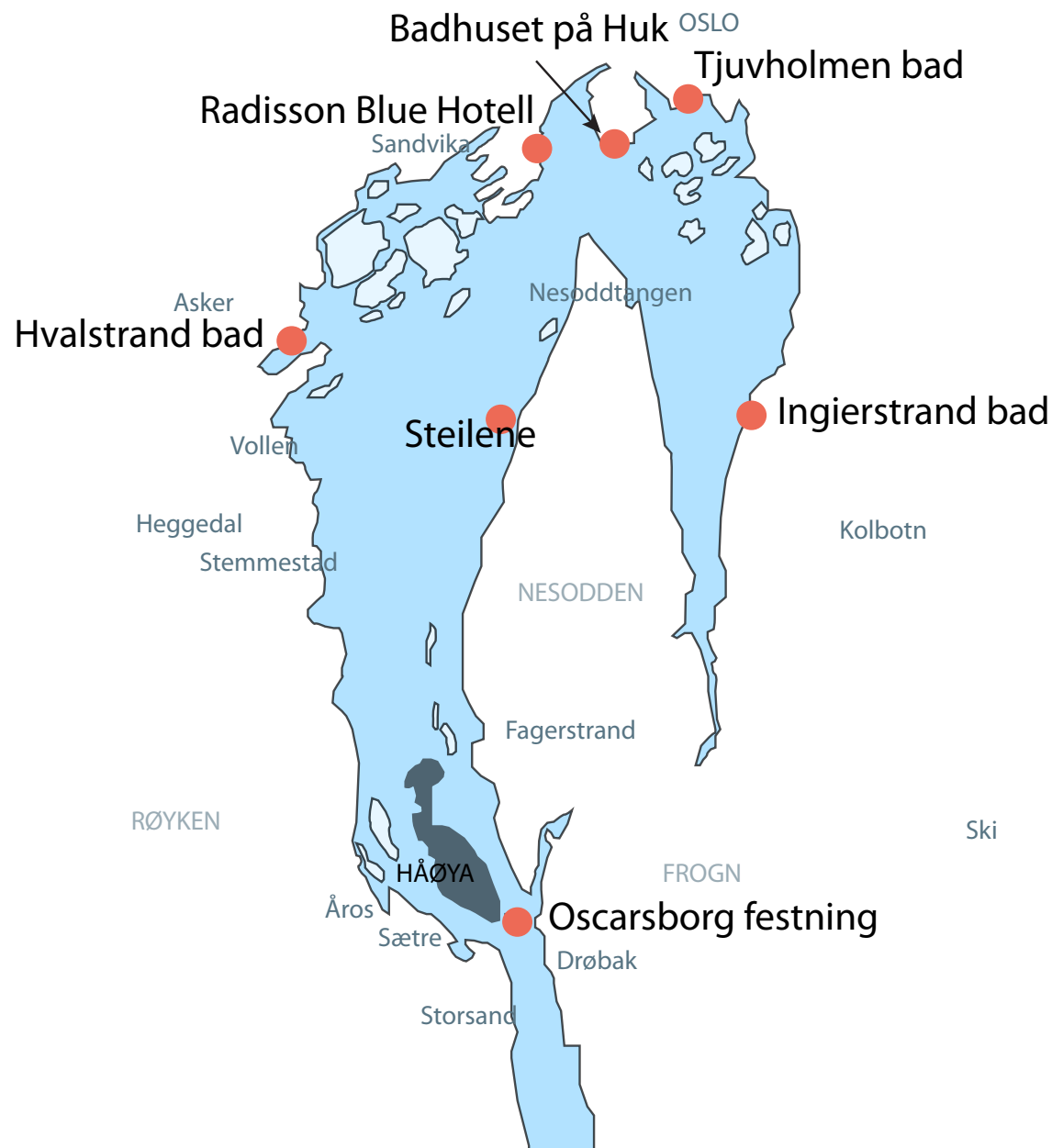
Anlegget har fasiliteter som stupetårn, restaurant, kiosk, toaletter og vannportaktiviteter.

Bilde 2: Hvalstrand bad (kilde: no.wikipedia.org)

plasser og avmerke de strekningene som var sikret til offentlige badestrender. De arbeidet for at grunneierne skulle gi organisasjonen tilsynsrett og vern av strandeieendommer. Selv om tilgangen på strandområder var lav den gangen, skulle det bli verre. Utbyggingspress og høye tomtepriser i strandsonen, førte til at flere områder ble privatisert. Salg av strandeieendommer startet under andre verdenskrig, som følge av investeringsvilje og at de organisasjonene som skulle holde oppsyn med kystområdene, ikke kunne gjøre sin mening gjeldende for NS-myndighetene. Når det igjen ble fokus på bevaring av strandområder for offentligheten etter krigen, måtte stat og kommune gå til ekspropriasjon av eiendommer for å sikre allmennheten tilgjengelighet. I forhold til svenskene, har Norge vært seint ute med å sikre strandområder for allmennheten, og allerede i 1950 vedtok svenskene en lov som ikke tillater bygging langs strand, sjø og elver i et belte på opptil 300 meter (*Brænd 2008*). Dette i kontrast til Norge, som fram mot starten på 1970-tallet ikke hadde en fast bestemmelse mot bygging i 100-metersbeltet. Dette kom først med Strandplanloven fra 1971 (*Stokke & Tennøy 2005*). Til tross for dette ble det utover 1980-tallet bygget ned mer strandarealer og gapet mellom ideal og handling var stort.

I nyere tid kan man se at det er en større bevissthet rundt aktivisering og rehabilitering av strandsonen. Man kan ane at det er ny vekst i aktiviteten langs Oslofjorden, og de forfalle friluftsbadene er rehabilitert og tatt i bruk på ny.

Figur 5: Viser en oversikt over prosjekter som har vært i Indre Oslofjord de siste årene

Hvalstrand bad ble fredet i 1996 og anlegget var ferdig rehabilitert i 2004 (*oslofjorden.com*). I dag er det sesongdrift på restauranten og den er åpen mellom mai og september. Utover dette kan stedet leies til private arrangementer (*sult.no*). Nå i 2012 ble Ingierstrand bad fredet av Riksantikvaren og Oslo kommune er i gang

med rehabilitering av anlegget i sin helhet. Restaurantbygningen er forventet ferdig i 2013, og er siste ledd i opprustningen. Oslo kommune satser på sesongdrift av restauranten og leter etter en kommersiell aktør. Som et ledd i denne planen er det ønskelig med en utbygging av området rundt Ingierstrand, men med aktiviteter

av kommersiell karakter. Dette for å sikre allmennheten tilgjengelighet. I forbindelse med rehabiliteringen er det etablert en kyststi fra Hvevenbukta til Ingierstrand (*Oslo kommune* 2007). I 2005 kjøpte regjeringen en villaeiendom på Bygdøy. Denne eiendommen ligger i tilknytning til badeplassen Huk. Dette ble gjort for å sikre allmennheten tilgang til strandarealene på eiendommen. Bygdøy sjøbad ble i 2008 restaurert av Statsbygg og sommeren 2012 åpnet Tjuvholmen bad. Dette er et nytt friluftsbad med sandstrand, svømmebassenger, strandvolleyballbaner, vinterhage, badehus og strandpromenade. Anlegget er tenkt til aktiviteter som curling og skøyter om vinteren, på den måten er helårs bruk sikret. Steilene utenfor Nesodden er i aktivitet og i 2004 var gjenoppbyggingen av Storegården ferdig, etter brannen i 2001. Ytterst er Fyrboligen tatt i bruk som kunstnerbolig og kunstneren underviser skoleklasser og har atelier der ute. Nabohuset til Fyrboligen, er gjort om til kystled. På Fornebu-landet har

Fakta

INGIERSTRAND BAD

Ingierstrand bad eies av Oslo kommune, ligger i Oppegård. Oslo kjøpte tomten for å sikre at folk flest kunne få tilfredsstillt behovet for sjøbad og friluftsliv.

Restaurantbygget er tegnet av arkitektene Moestue og Schistad i 1931. Ingierstrand bad ble fredet av Riksantikvaren i 2012 og renovering pågår.

Anlegget hadde tidligere forbindelse til Oslo med dampbåt og det var et yrende badeliv her. Anlegget har i dag fasiliteter

Bilde 3: Ingierstrand bad (kilde: Oslo kommune)

som stupetårn, vestvendt sandstrand, gressletter, svaberg, livreddere og toaletter.

SAS Radisson Blue etablert hotell med park og strandarealer tilgjengelig for allmennheten. I tillegg er det en betydelig aktivitet på Oscarsborg festning. Dette er et viktig kulturminneste og et levende museum. På festningen tilbys det kulturaktiviteter og overnattingsmuligheter

Mange steder har fått kystled, som er et lavterskeltilbud fra Oslofjorden Friluftsråd.

Gjennom disse hyttene sikres allmennheten tilgang til strandsonen, og publikum får muligheten til å oppleve det enkle friluftslivet i og langs fjorden. Mange opplever nok fjorden allikevel som relativt utilgjengelig uten egen båt. Selv om det lenge har vært tradisjon for båtliv på Oslofjorden viser Båtlivsundersøkelsen 2012, gjennomført av Kongelig norsk båtforbund (KNBF) og NORBOAT, at det kun er 24.5 % av alle husholdningene i Norge som har en eller flere fritidsbåter. I undersøkelsen er fritidsbåt definert til motorbåt med og uten overnattingsmulighet, seilbåt, kajakk, kano og jolle eller robåt. Man kan da anslå at det er ca 752 000 fritidsbåter i Norge. I Oslo og Akershus antar man at det er ca 20 % av husholdningene som har fritidsbåt og dette er noe lavere enn i resten av landet. Regnet ut fra antallet husstander i de to fylkene kan man gå ut i fra at det i Oslo og Akershus er rundt 100 000 fritidsbåter (KNBF & NORBOAT 2012). Sammen med fritidsbåter i Røyken og Hurum er disse primærbrukere av indre Oslofjord. I forhold til innbyggertallet er andelen av brukere

Fakta

OSCARSBORG

Den ble påstartet av Christian IV i 1643, og ble slik vi kjenner den i dag bygget i 1846-1853.

Viktigste begivenhetene er knyttet til Unionsoppløsningen i 1905 og senkningen av Blütcher 9 april 1940.

Festningen forvaltes som et nasjonalt kulturminne og består av 66 bygninger. Festningen ble åpnet for allmennheten i 2004

Om sommeren er det kulturarrangementer som konserter, opera og mindre lokale arrangementer. Om vinterene er det lagt opp til kurs og konferanseaktivitet.

Kommer seg ut med ferge fra Drøbak.

Bilde 4: Flyfoto av Oscarsborg festning (Kilde: workspace.nrpa.no)

med privatbåt lavt og det sier hvor viktig det er med tilgjengelighet gjennom offentlig transport. For befolkningen i regionene er fjorden et viktig område for rekreasjon og utøvelse av friluftsliv. Det er viktig at det ikke bare er områdene som kan nås fra land som er allment tilgjengelig, men også områder på holmer og øyer i skjærgården.

OSLOFJORDENS FRILUFTSRÅDS FRAMTIDIGE STRATEGIER

I følge OF er friluftsliv viktig for trivsel, folkehelse, miljø, bostedsvalg og lokalt næringsliv. Strategien for hvordan OF skal møte brukernes behov i takt med at samfunnet endrer seg, er presentert i et nytt strategidokument fra høsten 2012. OF arbeider for at fjorden og kystlandskapet skal bli minst mulig belastet av forurensning, støy og forurensning. De er opptatt av hvordan friluftsliv kan bidra til bedre folkehelse og at naturen er en viktig arena for fysisk aktivitet. De jobber for å sikre tilgang for alle og styrking av allemannsretten, og tilrettelegging for de med nedsatt funksjonsevne sett i regional sammenheng. Gjennom arbeidet med informasjon og kursvirksomhet ønsker OF å etablere en god friluftskultur blant brukere av

friarealer, slik at det blir tatt hensyn til naturen og miljøet. Skjærgårdstjenesten er ett av de verktøyene som finnes for drift av friområder i Oslofjorden og er et samarbeid mellom kommuner, fylkeskommuner og, staten. Lenge har renovasjon av båtutfartsområder vært den viktigste oppgaven til Skjærgårdstjenesten, men andre oppgaver har naturlig falt til. De oppgavene som synes å bli de viktigste i framtiden er at Skjærgårdstjenesten står for en grundigere ryddig av strandsonen, dette for å hindre miljøskadelig avfall som plast, skjøtsel for å hindre gjengroing, tilrettelegging, vedlikehold av anlegg og veiledning av publikum. Veiledningen er en viktig del av det å bevisstgjøre brukere av friområdene, slik at det er en forsvarlig ferdsel og bruk av de sårbare områdene (*Oslofjordens Friluftsråd 2012*).

I framtiden vil OF jobbe for at de skal være et kompetansesenter på Oslofjorden. De vil jobbe for å sikre arealer og rettigheter til friområder. Dette er definert som OF's viktigste oppgave i strategiplanen og OF støtter opp om den nasjonale handlingsplanen om oppkjøp av nye friarealer. Den sier at områder i og i tilknytning til

byer og tettsteder og områder som representerer viktige ferdselsårer, bør prioriteres sammen med områder langs fjorden og vassdrag. Et problem knyttet til dette er at staten ikke støtter kjøp av friarealer som er bebygde, og store deler av området langs Oslofjorden er allerede bebygde. Statlige eiendommer ved Oslofjorden har stor friluftsverdi og OF jobber for å gjøre disse tilgjengelige for allmennheten når den opprinnelige driften opphører. Eksempler på dette kan være tidligere forsvarsområder, fyrstasjoner og Tollvesenets eiendommer. Kyststiene er viktig og OF jobber for at det skal være et sammenhengende nett av kyststier fra svenskegrensa til Telemark, med avstikkere til områder av friluftsverdi eller kulturhistorisk verdi. Det jobbes også med å knytte disse opp mot marka. Utvikling av Kystleden er også et av satsningsområdene til OF. Dette er et fantastisk tilbud til de personene som ikke har tilgang til privat hytte eller båt for å oppleve friluftsliv ved fjorden. Kystleden er et selvbetjeningsbasert overnattingstilbud i skjærgården. OF vil være aktiv i driften av både båtbaserte og landbaserte friområder og med drift menes her, forvaltning, tilrettelegging, samt oppgaver som vedlikehold og skjøtsel. Mye av dette skjer gjennom deltagelse i Skjærgårdstjenesten (*Oslofjordens Friluftsråd 2012*).

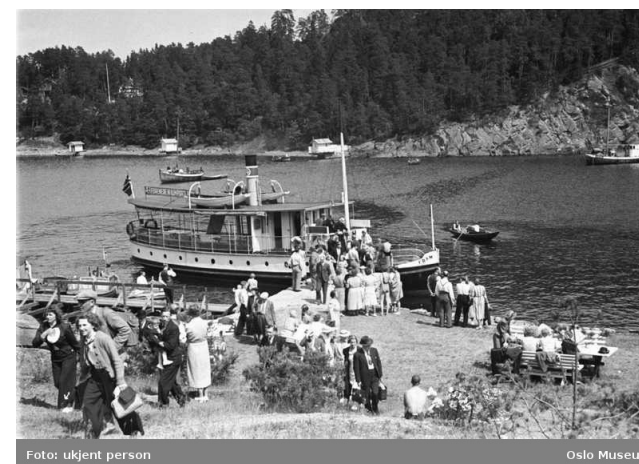
FJORDBÅTENE

– passasjertransport og stedssammenknytting på tvers av fjorden.

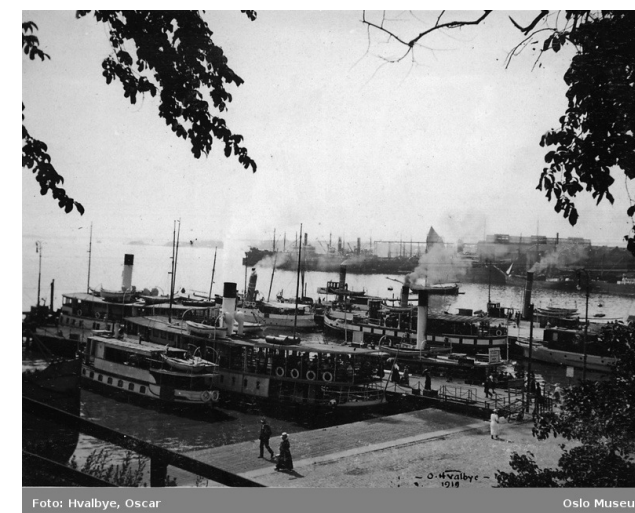
Indre Oslofjord har over 70 øyer, pluss flere holmer og skjær, i tillegg kommer de langstrakte fjordsidene med mange tettsteder og byer. Dette gjør at hovedstaden har en flott skjærgård, med stort et potensial. Oslo har gjennom historien vært en havneby og fjorden har tidligere vært brukt som et viktig knutepunkt mellom steder på begge sider av fjorden. Lokalbåtene hadde tidligere en stor betydning både for den økonomiske og kulturelle veksten, i tillegg til at de knyttet sammen by og land, og de ulike bygdene på fjordsidene. Lokalbåtene fraktet både mennesker og gods mellom stedene i og langs fjorden og de fikk tilnavnet "Pappabåtene" utover 1920 - tallet. Tilnavnet "Pappabåtene" fikk de på grunn av at de transporterte de arbeidende pappaene tilbake til feriestedet på landet, hvor resten av familiene bodde om sommeren (Lorentzen 1981). Det var ulike ruter utover fjorden, men alle gikk samtidig fra Pipervika i Oslo kl 14.30 lørdag ettermiddag. Kaia var preget av en hektisk stemning og lyden av dampbåtene kunne høres i det båtene skled ut over fjorden og spredte seg i et viftemønster ut mot ferieparadisene og familiesammenkomsten (Lorentzen 1981).

Mye har endret seg på fjorden fra da til nå. Dagens trafikk er av mer privat karakter, og tilbudet av rutebåter er kraftig redusert i forhold til hva det var i lokalbåtenes storhetstid. På den tiden var Drøbak et sentralt knutepunkt og

alle dampskipene som skled utover fjorden, var innom Lehmannbrygga i Drøbak (Lorentzen 1981). Steder som Moss, Holmestrand og Larvik var også nært knyttet til Drøbak som handelssted, gjennom fjordbåtene. Dampbåtene som trafikkerte Oslofjorden kunne frakte rundt 200-300 passasjerer, og det var servering av både mat og drikke om bord (Pensjonist-nytt nr.3 2010). Båtene var fasjonabelt innredet, og det var lagt vekt på eleganse og kvalitet i interiøret (Lorentzen 1981). Lokalbåtene gikk daglig hele året igjennom, og vinterstid var det isbrytere på fjorden som passet på at råkene ikke lukket seg. Fjordbåtene skulle fram uansett og kom ikke båten til kai, kom folk ut til råkene, midt på fjorden, og hentet varer eller gikk om bord (Pensjonist-nytt nr.3 2010). Nå er det mer vanlig å ta bilen eller kollektivtransport på land. Båten fra Oslo til Drøbak har få avganger og har kun noen få stoppesteder på veien ut. I tillegg er den kun operativ sommermånedene. Båtene til Nesoddtangen er det eneste tilbudet som har hyppige nok avganger, til at det kan fungere som et reelt alternativ til annen transportform. Det ser i midlertidig ut som om trenden er i ferd med å snu og i Ruters Strategiske kollektivtransportplan 2012-2060, åpner Ruter for at sommerruten som går på vestsiden av Nesodden kan benyttes i mer kommersiell sammenheng og at det kan kombineres med tilbudet som gis til de indre øyene (Ruterrapport 2011:10). Utredning gjort

Bilde 5: Fjordbåten ankommer og folk ventet spent på fedre og ektemenn (kilde: oslobilder.no)

Bilde 6: Rådhuskaia i 1919 (kilde: oslobilder.no)

av Ruter viser at dersom en flytter øybåtene til Rådhuskaia kan en regne med en økning på 10-20%. I tillegg vil byen få et mer oversiktig båttilbud og det blir lettere for passasjerer å orientere seg i tilbudet. Dette vil igjen kunne føre til at steder som, for eksempel Håøya, blir bedre kjent som et alternativ til øyene i det indre havnebassenget.

Figur 6: Viser en oversikt over hvor Fjordbåtene gikk tidligere. (Kilde: Lorentzen 1981)

OSLO

I mange år har Oslo snudd ryggen til fjordsiden og utvidet innover mot marka. Transportnett har blitt etablert uavhengig av fjordforbindelsen. I de senere år har Oslo igjen snudd seg mot fjorden gjennom Bjørvikautbyggingen og Fjordbysatsningen. I den forbindelse sier Ruter i sin Strategiske kollektivtransportplan 2012-2060, at båttransport til fritidsreiser vil være et interessant supplement til annen kollektivsatsning i Fjordbyen, i og med at fjordsiden blir mer tilgjengelig for allmennheten (*Ruterrapport 2011:10*). Jeg mener da det også vil være naturlig se på hvordan steder langs både vestsiden og østsiden av fjorden kan knyttes sammen, gjennom køfri transport på fjorden og ikke nødvendigvis gjennom arealkrevende vei og banenett. Eller at det sees på som et supplement til annen transport. En satsning på gjenoppliving av "Pappabåtene" vil kunne gjøre Oslo med omliggende områder til et mer attraktivt og bærekraftig sted, som tar miljøutfordringene på alvor. Det vil kunne markere regionen og nasjonen som et havne- og sjøfartssted. Dette vil også høyne verdien som turiststed og tilby de tilreisende noe ekstra. I Stockholm kan en se at de har klart å opprettholde persontransporten i skjærgården og dette er noe av det som har gjort byen attraktiv som reisemål og konferansested i internasjonal sammenheng. Dette sier at Oslo ikke har utnyttet sitt potensial i forhold til bruk av fjorden, og gjort den tilgjengelig for byens befolkning og de tilreisende.

Ruterbåtene har en omsetning på omlag fire mill. kroner i året, hvorav båtene til Nesodden utgjør omlag tre mill. Båtene som transporterer passasjerer til øyene står for omlag en mill

av omsetningen. Sistnevnte er den som er mest sesongavhengig og består stort sett av fritidsreiser til øyene i indre havnebasseng. I tillegg til båtene som går fra Aker Brygge til Nesoddtangen, har Ruter rushtidsbåter fra Lysaker til Nesoddtangen, og det er først og fremst arbeidsreiser. I Ruters strategiske kollektivtransportplan 2012-2060 åpnes det opp

for at denne ruten i tillegg bør betjene Fornebu i framtiden. Ruter er også interessert i om det er et markedsgrunnlag for om denne ruten kan være operativ også utenom rushtiden. Den vil da hovedsakelig betjene fritidsreiser utenom rushtid (*Ruterrapport 2011:10*).

Figur 7: Figuren viser hvor det er fergeforbindelse utover indre havnebasseng, i dag.

REFERANSE -

DEN STOCKHOLMSKE SKJÆRGÅRDEN

Stockholm har en stor skjærgård. Øyene ligner på mange måter Håøya, som er naturpreget og regulert til naturreservat. I porten til skjærgården ligger Grinda, som eies og forvaltes av Skärgårdsstiftelsen. Grinda kan på mange måter sammenlignes med Håøya både i reiseavstand fra Stockholm sentrum og uttrykk. Jeg ble imponert og inspirert av hva de har fått til på Grinda. For meg framsto øya levende og godt bevart.

Stockholm består av 14 øyer som er bundet sammen med broer, mens selve skjærgården består av 30 000 øyer og holmer hvorav 1000 er bebodd. Stockholmbymrådet hadde i 2009 en innbyggermasse på ca 800 000 (*Fakta om Sverige*), og i skjærgården er det i dag ca 3500 fastboende spredt på mange øyer og holmer uten fastlandsforbindelse. Øyene er tilgjengelig for publikum gjennom offentlig transport. Noen av øyene nås gjennom en kombinasjon av tog, buss og båt, mens andre nås direkte med båt fra Stockholms sentrum. Av båttransport er det ulike muligheter, med alt fra hurtige gummibåter til mer saktegående gamle båter, som serverer mat og drikke i kombinasjon med underholdning. Det var først mot slutten av 1800-tallet at feriegjester startet å besøke skjærgården, og i dag er det et yrende liv på øyene, med bakerier, håndverk, båtbyggeri og lignende. Hvert år transporteres det rundt to mill. gjester med båtene ut i skjærgården. Et av skjærgårdstilbudene leveres av det tradisjonsrike selskapet Waxholmsbolaget. De trafikkerer fra Arholm i nord til Landsort i sør. Båtene går hele året, men med hyppigere

avganger i sommersesongen (*waxholmsbolaget*).

Skärgårdsstiftelsen eier rundt 12 % av den stockholmske skjærgården, og forvalter eiendommer og bygninger både på egen og offentlig eiendom. Disse eiendommene og bygningene leier Skärgårdsstiftelsen ut til privatpersoner som ønsker å drive enten småskala jordbruk, vandrehjem, hytteutleie eller annen næring. De har også ansatte som jobber som tilsynsmenn på øyene. Skärgårdsstiftelsen jobber i likhet med Oslofjordens friluftsråd for naturvern og tilrettelegging av friluftssoner i skjærgården, samtidig som de eier ut steder til næringsvirksomhet. I motsetning til Norge har Sverige bare én form for vern av naturarealer. Det vil si at et naturreservat i Sverige kan like gjerne være vernet på grunnlag av sosiale faktorer som naturressurser. I Norge er det flere former for vern og naturreservater er vern av naturressurser etter Naturmangfoldsloven og er den strengeste verneformen. Skärgårdsstiftelsen er i tillegg til naturvern, opptatt av kulturlandskapet og vern av dette i skjærgården. Av den grunn prøver de

å opprettholde noe av gårdsdriften i skjærgården ved at de eier ut mark til folk som ønsker å drive småskala jordbruk på øyene.

GRINDA

Grinda er en av øyene til Skärgårdsstiftelsen og ligger ca 1,5 times båtferie fra Stockholm sentrum. Her er det seks fastboende, og hvorav to er barn. Det er en stor og naturpreget øy, med flere overnattingstilbud. Det er både vandrehjem, hotell, hyttefelt og teltplasser. Av opplevelse er det turstier, restauranten, landhandel og et enklere spisested, gjestehavn og naturhavn, og et lite gårdsbruk med husdyr. Det er flere fine badesteder på Grinda. Øya er ca 2.5 km i utstrekning og landarealet er på 172 ha¹. På en gjennomsnittlig sommerdag kommer det rundt 1000 besøkende til Grinda med ferge enten fra Vaxholm eller fra Stockholm sentrum. I tillegg er det mange som kommer til Grinda med privat båt. Selv om det er et høyt besøkstall på Grinda, merker man ikke det store antallet gjester på

¹ ha er forkortelse for hektar

grunn av øyas størrelse. De fleste gjestene spres rundt på øya, til sitt lille private sted. Det er likevel slik at rundt 90 % av aktiviteten finner sted i Hemsviken, hvor spisestedet, landhandleren og vertshuset ligger. Vertshuset har åpent storparten av året og er kun stengt i månedene januar, februar og mars. På vår og høst satses det på kurs og konferanse. Dette for å forlenge driftssesongen.

Grinda gård er et lite småbruk som driver mer eller mindre etter økologisk prinsipper. Husdyrholdet består av kyr, sauer og høns. Småbruket har en liten gårdshandel som selger kjøtt, egg og noen grønnsaker. Dyrene går i innhegning, men det er muligheter for besøkende å hilse på dyrene. Beitingen er med på å opprettholde kulturlandskapet og denne formen for vegetasjonsskjøtsel er benyttet på flere av øyene i den stockholmske skjærgården. I tillegg til den praktiske verdien, har dyreholdet også en opplevelsesverdi. Mange mennesker tiltrekkes områder med dyr og steder virker mer levende.

Forvaltningsmessig er vann og avløp det største problemet på øya, og på de mest travle sommerdagene er det problemer med komposttoalettene og avsaltningsanlegget som gir rent vann. Skärgårdsstiftelsen har sammen med friluftsansasjonen i Stockholm, planer om å gjøre et område om til lekeplass for barna, en slags friluftscamp på øya. I tillegg er det planer om å etablere et treningsanlegg for nye båtseiere, hvor de kan øve seg på legge til brygger og naturhavner sørøst på øya.

Fakta

GRINDA

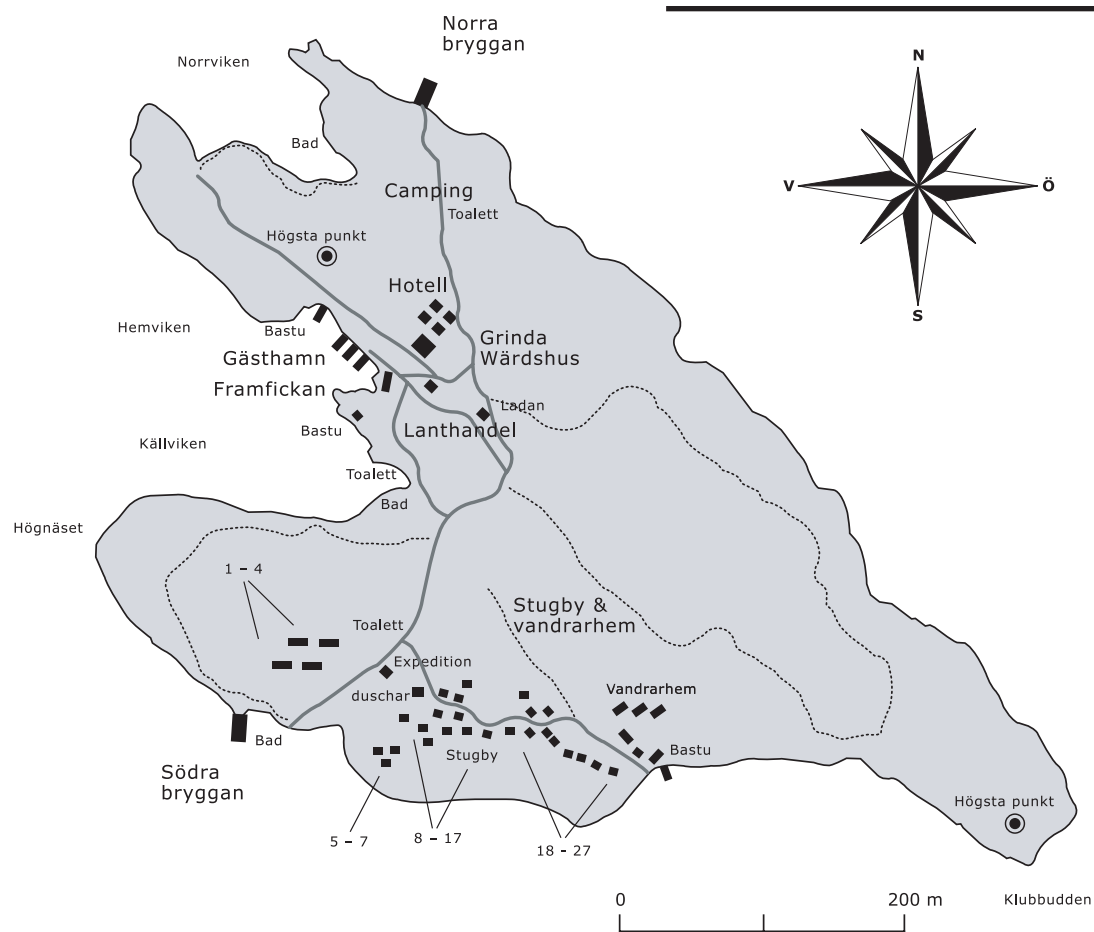
Areal: 172 ha (172 000 kvm). Øya er ca 2.5 km lang

Innbyggere: 4 voksne og 2 barn

Overnattingssteder:
 Grinda vertshus: 30 sengeplasser
 Vandrehjemmet: 44 sengeplasser
 Hytter: 31 stykker på ca 30-40 kvm
 Langtidsplass for telt: 38 plasser
 Korttidsleie av teltplasser

Gjestehavnen i Hemsviken: ca 100 båtplasser

Fasiliteter: Restaurant, landhandler, lite gårdssalg og spisested, dusj og toaletter

Figur 8: Oversiktskart over Grinda (Kilde: grindawardshus.se)

Bilde 7-9: Viser Grinda Vårdshus, som er øyas hotell og restaurant. Bilde 10 - 11: er av Vandrehjemmet. Bilde 12: viser en av hyttene på Grinda. Bilde 13 viser området for langtidssteltning. Bilde 14: viser bryggen i Hemsviken. Bilde 15 - 16: viser landskapet på Grinda.

DEL 2 INTERVJU OG ANALYSE

SAMTALER MED FAGPERSONER

Jeg har hatt samtaler med Rune Svensson og Tom Sørum i Oslofjordens friluftsråd, Jan Siiger Larsen i Kongelig norsk båtforbund og Ellen Løvseth hos Bymiljøetaten i Oslo kommune. I disse samtalene har vi drøftet Håøya, kvaliteter og muligheter.

RUNE SVENSSON

Leder, Oslofjordens friluftsråd (OF)

Medio juni, i innledende fase av oppgaven, hadde jeg en samtale med lederen for Oslofjordens friluftsråd, Rune Svensson, for å få innsikt i hvordan OF ser Håøya

Tilgjengelighet og transport

I følge Rune er tilgjengelighet gjennom offentlig kommunikasjon en premiss for revitalisering av Håøya. De kystledene som ligger på øya har dårligere belegg, enn mange av de andre hyttene som driftes av OF. Årsaken til dette forklares med at det er knapphet på tilgjengelige transportmidler ut til øya. Et av de gamle tiltakene som ble omtalt av Rune, var "pappabåtene". Dette mente han var en mulig modell å se til, når en tenker transport ut til ytre del av Indre Oslofjord.

Kvaliteter

Når vi videre snakker om Håøya er en av de kvalitetene som trekkes fram av Rune, det unike i en lite privatisert øy. I dag er det tilnærmet ingen av husene som er utleid eller eid av privatpersoner. Dette gjør øya mindre privat og mer allment tilgjengelig. De kvalitetene som kan selges inn, mener OF, er kvaliteter som: opplevelsen av noe urørt, men som har historiske spor,

noe nytt, sted med få hytter. I samtalen kom vi inn på tematikken universell utforming. Her mener OF at det er viktig at en ikke kun tenker lokalt, men i langt større grad tenker regionalt når det er snakk om tilrettelegging av friluftsarealer. Ikke alle kommuner må tilrettelegge friluftsarealer universelt, til det er konsekvensene av inngrep for store, mener OF. Når vi snakker om naturreservatet på Håøya og ferdselsforbudet, mener OF at det bør tilrettelegges for ferdsel i naturreservatet, på den måten vil en kanalisere ferdselen og unngå at det blir gått andre steder enn der man ønsker. Slik OF ser det vil naturreservatet tåle denne bruken på Håøya. Rune mener det er viktig at de ulike områdene sees både sammen og alene og at en ikke kommer unna man sonering av øya når man tenker tilrettelegging og bruk. Han mener også at man må se de kommunale og de militære områdene sammen.

Tilgjengelighet gjennom offentlig kommunikasjon en premiss for revitalisering av Håøya

Rune Svensson Leder for Oslofjordens friluftsråd

Det bør åpnes for flerbruk på Håøya

Jan Siiger Larsen Regionsleder i KNBF Region Øst

JAN SIIGER LARSEN

Regionsleder i KNBF Region Øst.

For å komme i kontakt med båtfolket, som regnes som primær brukere av Håøya, tok jeg kontakt med Frognerkilen båtforening. De tok igjen kontakt med Kongelig norsk båtforbund, avdeling øst, som har oversikt over alle båtforeningene i Osloområdet. Dette er en medlemsorganisasjon for ulike båtforeninger i Norge. På landsbasis har de om lag 12 000 båtforeninger tilknyttet seg.

I en telefonsamtale den 23.08.12 med Siiger Larsen kom det fram at Båtforbundet, gjennom samarbeid med Oslo kommune og OF, har fått innfridd det meste av sine ønsker og behov for Håøya. Blant tiltakene som var ønsket, var utredning av i landstigningsmuligheter på østsiden, badebøyer og fjerning av rester etter stupetårn i Sagbukta. Etter hva Siiger Larsen kjente til, var det i tillegg et ønske om ny flytebrygge i Kjøkkenbukta og at dette tiltaket var iverksatt. Tyngre flytebrygger har vært foreslått, men dette var båtforeningen skeptisk til på grunn av at brygger på østsiden er utsatt for svell, dvs. at det kommer stor vanntrykk på brygga når de store fergene til Kiel og Danmark passerer gjennom sundet. Samarbeidet startet i 2009 og innbefattet også en prioritering av tiltakene. Siiger Larsen mener at det er gode muligheter for den planlagte uthavnen i Tåjebukta, som ligger på vestsiden av øya og har fin kveldssol. Han regner med at denne havnen vil bli godt besøkt. Håøya er ett av de få områdene i fjorden som fortsatt ikke er privatisert og hvor en ikke må betale en dyr avgift for å ligge med båt. Det har i den siste tiden vært en økning i avgifter, som kreves ved ulike brygger/havner i Oslofjorden sier Siiger Larsen. I forhold til dette, jobber Båtforbundet og OF sammen om å få til en ordning som åpner for at en kan låne plasser i havner. Det vil si at "om jeg får ligge gratis

Det unike med Håøya er at den er en lite privatisert øy.

Rune Svensson Leder for Oslofjorden friluftsråd

hos deg, kan du få ligge gratis hos meg". Ellers så har ikke Båtforbundet ressurser til å drifte noe på Håøya og mener det heller må komme inn andre driftsformer der ute. Siiger Larsen kommer her med referanse til Lindøya og hvordan Lindøya Velforening har ansvaret for å finne aktører til butikken der ute.

Mot slutten av samtalen kommer jeg inn på temaet transport og tilgjengeliggjøring for andre grupper av besøkende, enn bare de med privat båt og på det responderer Siiger Larsen med at det bør åpnes for flerbruk på Håøya.

TOM SØRUM

Fagsjef for Skjærgårdstjenesten og forfatter av kommende forvaltningsplan for Håøya.

Innledningsvis i samtalen var Rune Svensson med og svarte på spørsmål rundt søsterorganisasjonen i Sverige og hvordan de forvalter den stockholmske skjærgården.

Stockholm og forvaltning av skjærgården

Stockholm har en utstrakt skjærgård og jeg var interessert i om det var en tilsvarende organisasjon som OF i Sverige, og på det svarer Svensson at det er Skjærgårdsstiftelsen. Videre kan han fortelle at det er vesentlige forskjeller mellom organisasjonene, men at forvaltningen av skjærgården i Stockholm, skjer i regi av Skjærgårdsstiftelsen. Skjærgårdsstiftelsen har i motsetning til OF, fokus på næringsutvikling, dette siden den stockholmske skjærgården er regnet som et fraflyttingsområde. De mottar statlig støtte for iverksetting av tiltak som har til hensikt å bremse fraflyttingen.

Skjærgårdsstiftelsen eier flere eiendommer i skjærgården og leier ut bygg og anlegg til mennesker som ønsker å drive der ute. På den måten utøver Skjærgårdsstiftelsen med en form for distriktspolitikk. I tillegg, har de en del skjøtselsoppgaver. Skjærgårdsstiftelsen har mange av de oppgavene som fylkesmannen har i Oslo.

Håøya

Forvaltningsplanen er under arbeid og hovedformålet med planen er å legge et grunnlag for samarbeid om en helhetlig utvikling av nordre del av Håøya som regionalt friluftslivsområde. Planen gjør det mulig å søke statlige friluftsmidler, men i tillegg må det for områder som ikke er statlig sikra også tinglyses en erklæring på eiendommen om at den ikke kan nyttes til annet enn friluftslivsformål. Av investeringer er det klart at tilføring av strøm, vann og avløp er ønskelig. Det er et gammelt aggregat på øya, men det er ikke nok til å forsyne hele øya med strøm.

Bygninger og bygningsbruk

Det første temaet vi var innom var bygningene og bygningsbruk, og i følge Sørnum er flere av bygningene i så dårlig stand at tiltak haster. De årene han har jobbet med Håøya, har forfallet fortsatt. OF har tre kystleder og den fjerde det er snakk om er Gamlegården. Når det er snakk om driftsform, vurderer kommunen å få inn andre aktører i tillegg til OF. Dette er slik jeg oppfatter det ikke noe OF ser utelukkende positivt på, da det vil kunne skape konkurranse mellom organisasjoner. Mange av de organisasjonene som kan være aktuelle er drevet på dugnad, og dette kan gjøre det vanskelig. Andre aktører som kommer inn kan kanskje utløse frivillig innsats. Som OF sier, er dette et strategisk valg som gjøres av Oslo kommune. Ellers er spørsmålet hva man skal gjøre med bygningene og om det vil det følge med midler til istandsetting? Det gis ikke statlig støtte til istandsetting av bygg, eventuelle leietagere vil sannsynligvis kreve langtidskontrakter med kommunen dersom de skal investere i bygningene. I dag er mange av byggene utleid til private, men Oslo kommune ønsker å rydde opp i dette og har et krav fra politikerne om at de kommunalt eide bygningene skal være tilgjengelige for allmennheten. OF har ikke kapasitet til å drive for mange hytter på Håøya, så uansett må andre aktører inn i drift og vedlikehold av de andre bygningene. Det de ser er at de hyttene som er etablert på øya,

En kanalisering av ferdsel vil være mindre forstyrrende for dyrelivet

Tom Sørnum Fagsjef for Skjærgårdstjenesten

har lite belegg i ukedagene når det er dårlig med offentlig transport ut. Båttransport er kostbart og det er ingen som har satt båttrafikken på sin kollektivplan (det går jo rutebåt i dag, men ikke ofte nok). Da blir det heller ikke noe press på tilrettelegging. Spørsmålet er hvem er det som skal drive dette? Det er krevende for Oslo kommune å prioritere omfattende drift og tilrettelegging på Håøya som ligger såpass langt utenfor egen kommune. Det gjøres betydelig mer på Hovedøya og Langøyene som er en del av grøntområdene i Oslo, kan Sørnum fortelle. For uthavnplanene i Tåjebukta, er kommunen sannsynligvis avhengig av at man får inn flere aktører og OF er allerede inne her. I Tåjebukta vurderes det betalingshavn, mot naturhavn i dag. Det er heller ikke lett for Skjærgårdstjenesten å prioritere Håøya, siden den ligger så langt fra driftsenheten på Hovedøya.

Naturresevat og tilrettelegging

Forvaltningsplanen omfatter ikke Søndre del av Håøya men behovet for merking av turstien er omtalt. Når det kommer til dette med tilrettelegging og kanalisering av ferdsel gjennom naturresevatet, sier Sørnum at de ikke får entydige signaler fra Fylkesmannen angående merking av sti over søndre del av Håøya. Og når det gjelder ferdselsforbudet i forhold til hekkende havørner, er OF av den oppfatning at en kanalisering av ferdselen vil være mindre forstyrrende for dyrelivet, enn en ikke kanalisert ferdsel. I sommersesongen 2012 har det vært båtforbindelse mellom Oscarsborg og sørøst-siden av Håøya. Det kunne vært fint med en rundturløype, hvor man enten gikk i land på sør-siden og gikk over til mellomøya og ble hentet der, eller at man går motsatt vei, sier Sørnum. Dette med helårs-aktivitet kom opp under samtalen og det er klart at det er utfordrende med en kort driftssesong. Det må satses bredere og ikke kun på båt- og badegjester. De som driver med hobbyfiske, er for eksempel ikke så opptatt av været og bedriver sin aktivitet lengre enn badegjestene, sier Sørnum. På Håøya er det utfordringer i forhold til hærverk og ulovlig jakt. I forhold til dette, sier

Sørum at Håøya et forlatt sted etter båtsesongen og det er litt "fritt vilt" der ute. Det har vært mye, og muligens er, det fortsatt ulovlig jakt. Det samme gjelder setting av garn og ulovlig fiske. Det er opprettet rådyrvald fra 2011 og gjennomført jakt med 6 felte rådyr for å holde bestanden i sjakk og for kanskje å redusere flåttbestanden. En håper dette også vil hjelpe på den ulovlige jakten, sier Sørum.

Mulighetene

Til slutt snakket vi om muligheten for aktiviteter på Håøya og jeg tok fram Villa Malla i Filtvet som et eksempel på vellykket prosjekt. På spørsmål om dette kunne ha vært gjort på Håøya, svarer Sørum, at Håøya har mer skogpreg enn Filtvet og at de industrielle kulturminnene på Håøya kanskje ikke oppfattes som interessante nok. Det viktigste for Håøya er at man klarer å skape en nærhet til byen og at det er et stort og godt bryggeanlegg. Spørsmålet er hva som skal til for at et prosjekt skal lykkes? Det at Håøya er en øy, er fordyrende og man trenger infrastruktur og transport for å få til noe. I forhold til om prosjekter blir vellykket eller ikke, kommer det an på om bruken av området blir stor nok. Det må satses på mange kort samtidig. Det kan være aktiviteter, brygge, båttrafikk, skoleklasser, selskap, kunst og musikk, mener Sørum. Det er mange muligheter, men man trenger en ildsjel og prosjektene må nok være lokalt forankret for at de skal bli vellykket. Rent opplevelsesmessig er veien mot Dragsund og Isdammen av stor verdi. I Bjønnebukta er det en fin strand, men denne er preget av mye søppel og manglende opparbeiding. Det er også fint på Bjønnejordet og Bjønnehue, hvor det er beitedyr. Videre sier Sørum at det er en kjensgjerning at det er for lite strandarealer i Osloregionen og at Håøya har mye av dette. Sørum tror Håøya sitter langt inne hos folk, både på grunn av sin beliggenhet og det at folk er følsom på dette med vær og vind når det gjelder telting og overnatting i båt. Det er ikke slik lengre at

folk ligger i telt eller ute i båtene sine når det regner i dagevis, og det gjør det utfordrende å drive med tilrettelegging og planlegging av friluftsarealer som Håøya.

Premissene for friluftsliv har endret seg mye og er i dag mer ressurskrevende i den form at man må ha privat båt for å nå noen av områdene i fjorden. OF merker at kystledene er populære, men at det er mange som ikke har tilgang på privat båt. I forhold til de som kommer flyttende til regionen og bidrar til befolkningsveksten, er det mange som ikke vil ha tilgang til privatbåt. Det er også slik at mange av de med minoritetsbakgrunn, ikke har kulturelle referanser til fjordlivet med privatbåt. Allikevel har mange av dem et sterkt ønske om å høste av naturen og hvor det med fiske er en naturlig del. Det må også tilrettelegges for disse brukergruppene.

ELLEN LØVSETH

Seniorforvalter i Bymiljøetaten, Driftsdivisjonen.

Løvseth har ansvaret for det maritime og har vært min kontaktperson.

Perspektiver på Håøya.

For å få til det store, må man gjøre noe med selve reguleringen. Det må gjøres noe med tilgangen til strøm, vann og avløp, men dette er utfordrende siden det er en øy. I forvaltningsplanen er det ikke planer om strøm til Håøya. For øvrig viser forvaltningsplanen hva som er kommunens planer, som er bevaring av naturressursene og forsiktig utvikling av øya. Kommunens planer er vage. Den største planen som foreligger per dagsdato er planen med gjestehavn i Tåjebukta. Det er imidlertid en utfordring med finansiering av prosjektet. Utover dette er det ingen konkrete planer. Kommunen har ønsker for Håøya, men det er noe annet. For øvrig er det planer om videre arbeid for tilbakestilling av kulturlandskapet på øya og styrking av det biologiske mangfoldet. Dette gjennom utvidet bruk av beitedyr. Først skal det utvides til å gjelde begge sider av Bjønnebukta og i neste omgang vil det være en grense ved Dragsund. Selve organiseringen av dette er det ikke tatt stilling til enda. Når det gjelder flåttproblematikken ønsker kommunen å

Det må satses på mange kort samtidig.

Tom Sørum Fagsjef for Skjærgårdstjenesten

For å få til det store, må man gjøre noe med selve reguleringen

Ellen Løvseth Seniorforvalter i Bymiljøetaten

møte dette med tiltak. De har ikke funnet ut om geiter er verter for flått, men ned-beiting av vegetasjon hjelper. Et av tiltakene er felling av rådyr, som er verter for flåtten. Andre tiltak som er iverksatt, er reparasjon av brygg i Sagbukta, Tåjebukta og Kjøkkenbukta.

Kvaliteter

Av kvaliteter trekker Løvseth fram naturverdiene og kulturverdiene. Hva som teller mest, kommer an på hvilke interesse man har. Det er en del edelløvskog på Håøya, som rommer arter man kun ser i mindre flekker ellers i regionen. Edelløvskogen inneholder blant annet store eiker, ask og lind. Håøya gir muligheter til ulike former for friluftsliv, som fiske, bær- og sopplukking, studering av den rike botanikken, soling, bading og turgåing. En kvalitet er beliggenheten, det er tross alt en relativt kort avstand til Oslo.

Mulighetene

Kafédriften som er på Håøya i dag, har ikke helt fungert etter intensjonen og dette skyldes at det ikke er livsgrunnlag for en kafe der ute. Driften er på åremål og skal lyses ut på nytt høsten 2012. I forhold til bygningsmassen er Bymiljøetaten i dag eier og forvalter, men Oslo kommune er inne i en omorganiseringsprosess hvor bygningsmassen skal overføres til et eget kommunalt foretak, som skal forvalte alle av kommunens bygninger. Dette vil være en profesjonell bygningsforvalter. Det at noen av bygningene har blitt kystledhytter har hatt en positiv innvirkning på antallet besøkende til Håøya. Antallet besøkende var i mange år nedadgående, men dette har

utjevnet seg og er på vei opp igjen som et resultat av disse kystledhyttene.

Jeg spurte Løvseth hva som skal til for å få til et vellykket utviklingsprosjekt på Håøya og på det svarte Løvseth at det er utfordrende siden Håøya er en øy. Det vil trenge noe ekstra. Grunnlaget for fergen ble redusert og mye av dette skyldtes nok at folk fikk andre steder som var lettere tilgjengelig enn Håøya. Folks vaner har endret seg og de krever mer tilrettelegging i dag. Det er viktig at man får til en kombinasjon av mer komfort og bedre fergetilbud. Utvikling av øya er også lettere å gjennomføre dersom det er tilrettelagt med strøm der ute. Den planlagte gjestehavna/uthavna i Tåjebukta kan bedre grunnlaget for å få til noe der ute, men dette tiltaket ligger langt fram i tid. En gjestehavn vil kreve mer tilrettelegging med fasiliteter, som for eksempel toaletter. Det vil kunne redusere steget for andre tiltak og man vil kanskje kunne få gjennomslag for å gjøre investeringer. Dette vil igjen kunne gjøre at interessenter melder seg på. I dag er det bare grunneier som har interesser på Håøya. Det er klart at når innbyggertallet øker, øker press, og med endringer i befolkningsmassen, endrer også bruken seg. Dette gir et skifte i hvordan befolkningen utøver friluftsliv.

Håøya må gjøres mer kjent og man må bedre tilgjengeligheten. Det må legges til rette for at man kan gjøre både dagsturer og lengre utflukter. I dag må man ha privatbåt som går med en viss hastighet for å komme seg ut. I sesongen 2012 var det et bedre tilbud, enn det har vært tidligere. Dette kom som et resultat av at det ble bestemt at det skulle være daglige avganger mellom Oslo og Drøbak. Tilbudet til Håøya ble aldri markedsført. Kommunen regner også med at attraktiviteten øker når det blir kjent at det er beitedyr på øya. Dette har de erfart fra Hovedøya.

Det er utfordrende siden Håøya er en øy.
Det til trenge noe ekstra

Ellen Løvseth Seniorforvalter i Bymiljøetaten

SEMISTRUKTURERT INFORMANTINTERVJUER

Jeg har gjort en kvalitativ informantundersøkelse på badesteder langs Oslofjorden. Formålet med undersøkelsen var å avdekke folks kjennskap til Håøya og hvordan man tar seg ut til øya.

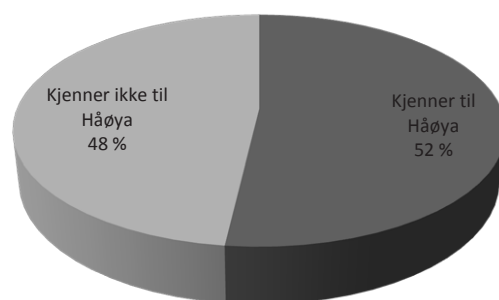
I tillegg ønsket jeg å få innsikt i hvordan folk opplever tilgjengeligheten til øyene både i indre havnebasseng og de øyene som er lengre ut. Intervjuene er gjort på solrike dager i juli og august på henholdsvis Ingierstrand bad, Hvervenbukta, Hvalstrand bad i Asker, Badeparken i Drøbak, i Sætre sentrum og på Ramton camping i Røyken. Ut fra undersøkelsen kan man nok si at det ikke er harmoni mellom tilrettelegging og tilgjengelighet på Håøya.

UTVALG

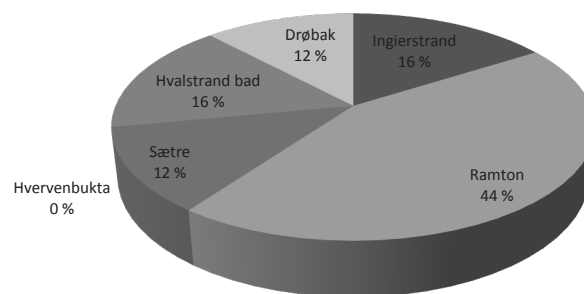
Tilsammen har jeg intervjuet 54 personer som fordeler seg på 24 menn og 30 kvinner. Utvalget er basert på de menneskene som var tilstede på aktuelle tidspunktet og sa ja til å bli intervjuet. Blant informantene er det seks med minoritetsbakgrunn. Denne andelen burde vært større, for å kunne gi et mer representativt bilde av gruppens ønsker og behov. Jeg har 22 informanter som oppgir at de har tilgang til privatbåt på spørretidspunktet og tre som oppgir at de akkurat har solgt båten. Disse tre regnes som tilgang til privat båt, sett i forhold til kjennskapet til Håøya. Av de 54 informantene oppgir 17 Oslo som bostedskommune, der nest kommer flest fra Røyken og Oppegård. Men jeg har informanter fra Ski, Hurum, Asker, Bærum, Ås, Lillestrøm, Lørenskog, Drøbak, Sande i Vestfold, Nedre Eiker, Hakadal, Hadeland, Bergen og Trondheim. Informantene fra Bergen og Trondheim har tilknytning til Oslo og Drammen.

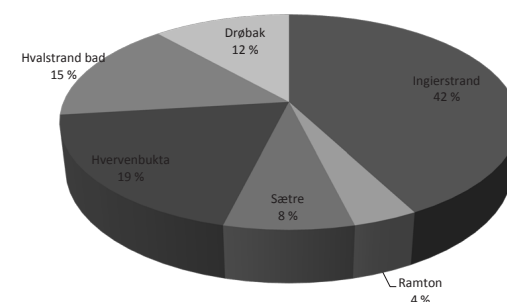
Bilde 17: Ramton camping, et av fritidsstedene langs Oslofjorden og her intervjuet jeg brukere av campingplassen.

Figur 9: Grafisk framstilling som viser den prosentvise fordelingen av kjennskapen til Håøya blant informantene

Figur 10: Grafisk framstilling som viser forholdet mellom intervjusted og tilgang til privatbåt

Figur 11: En grafisk framstilling som viser forholdet mellom intervjusted og kjennskap til Håøya

TILGJENGELIGHET OG TILRETTELEGGING

Av mine informanter er det 28 av 54 som oppgir at de kjenner Håøya. Ut fra materialet kan man se en klar tendens til at det er kun de med geografisk tilknytning til områdene rundt Håøya eller de med privatbåt som kjenner øya. Det er også de samme informantene som oppgir at de har brukt Håøya. Mange av informantene med geografisk tilknytning til Hurum, Røyken og Drøbak oppgir at de brukte øya mer tidligere, men ikke så hyppig i voksen alder. I forhold til mitt materiale ser det ut som om tilbudet til transport ut til Håøya fra Oslo er lite kjent. Av de 28 som kjente til Håøya var det kun syv som kjente til tilbudet med offentlig transport, og da tilbudet med ferge fra Drøbak. De informantene jeg hadde fra Sætre kjente kun til det nedlagte rutetilbudet derfra. Den lave kjennskapen til tilbudet fra Aker Brygge, kan henge sammen med at det var svært få av informanter fra Oslo, som kjente til Håøya i utgangspunktet. Ut fra det materialet jeg sitter med kan man anta at Håøya oppleves om utilgjengelig for mange slik som transporttilbudet er i dag. Tilbudet er i tillegg ikke godt nok formidlet til potensielle brukere. Spørsmålet blir da om man kan regne Oslos befolkning som primærbrukere, eller om man i første omgang må satse på at øya brukes av de med geografisk nærhet. Slik det er i dag, er det mest nærliggende å tenke av det er de som kjenner øya og som har lettest tilgang som er primærbrukere. I følge en av informantene fra Sætre, er det båtfolk fra Oslo, Asker og Bærum som stort sett bruker

øya, mens de lokale drar lengre ut. Om dette er tilfellet kan ikke denne undersøkelsen svar på. Det man kan si er at Håøya ikke er blitt gjort nok tilgjengelig i forhold til hva som er kapasiteten til øya og med tanke på at det kun er rundt 20 % av befolkningen i Oslo og Akershus som oppgir at de har fritidsbåt i Båtlivsundersøkelsen fra 2012. Mer generelt kan det tyde på at mange opplever tilgjengeligheten til fjorden, gjennom offentlig kommunikasjon, som dårlig. Informantene oppgir at de synes det mangler informasjon og markedsføring av det offentlige transporttilbudet. Noen opplever tilgjengeligheten til de innerste øyene som god, men opplever ellers at områder er vanskelig å nå uten privat båt. Når det kommer til spørsmålet om hvorfor mange opplever tilbudet som lite opplyst, kan nok mye tyde på at det henger sammen med hvor vidt man kjenner til området ytterst i indre fjord. Det er nok mange som ikke har sett noen grunn til å søke informasjon om tilbudet til transport, da de ikke kjenner områder som for eksempel Håøya. De som har tilgang til privat båt, kommer seg ut til de områdene de vil uavhengig av offentlig transporttilbud og ser derfor heller ikke etter et tilbud. De fleste informantene jeg snakket med i Røyken og Hurum, opplever fjorden som utilgjengelig uten tilgang til privat båt. Oscarsborg er det stedet som trekkes fram av mange, som et godt tilbud og som oppleves tilgjengelige.

Når det kommer til opparbeiding scorer nok Håøya høyere enn på tilgjengelighet, i forhold til hva mine informanter oppgir som viktige tiltak for tilrettelegging av friluftsområder. Det som av de fleste trekkes fram som viktige tilretteleggingstiltak er tilgang på toaletter og at det er god avfallshåndtering på friarealene, i tillegg til merking og vedlikehold av stier. Siden Håøya har både tilgjengelige toaletter og avfallsstasjoner og

“ Historien gjør steder levende ”

Informant i Drøbak

kommunene nå har planer om merking av stier og rydding av områder, svarer det i stor grad til folks forventning om tilrettelegging av friarealer. Om man i tillegg hadde fått til en sti på tvers av søndre del, med merking av historiske områder, hadde dette klart vært et pluss i forhold til folks ønsker. I forhold til opparbeiding av standområder, er Håøyas topograf utfordrende. Topografien gjør at store deler av øya er mindre egnet til strandområder og det vil kreve større inngrep for å få dette til. I så måte kan det være vanskelig å tilrettelegge Håøya etter folks ønsker. Det kan virke som om folk ønsker at friluftsområder skal ha et mest mulig naturlig preg, men at det sanitære må være tilstede. Utover det er det tilgangen på rent vann som synes å være viktig. Mange mener også at skjøtsel og vedlikehold er viktig, at stier forblir åpne og at områder ikke gror igjen. Historien til stedet er det mange som trekker fram som viktig og viktigheten av informasjon om hva som er av historisk verdi. Som en av informantene sa, "Historien gjør steder levende"

Siden jeg har foretatt de fleste av intervjuene på badesteder er det også mange som trekker fram dette med tilrettelegging av bademuligheter som viktig. Strandområder må gjøres tilgjengelige for bruk. Noen mener man skal tilrettelegge for alle brukergrupper og at det skal være familiestrender som har tilbud til alle aldersgrupper. Flere av informantene sier at "har man tilbud for de unge, kommer foreldrene med". Den ene informanten som sa dette, mente da at det viktigste var å legge til rette med aktiviteter for de unge, det seg være stupetårn, strandvolleyball, svømmebrygger og lignende. De unge husker hvor de trives og har det gøy, og det er da grunn til å komme tilbake.

Som en konklusjon, kan man si at det i dag ikke er et samsvar mellom tilrettelegging og tilgjengelighet på Håøya. Det virker som om Håøya på mange måter er tilrettelagt i forhold til folks ønsker og behov, men at øya ikke er gjort tilgjengelig for folk flest verken igjennom informasjon eller transport. Øya har uforløst potensiale både i forhold til areal og beliggenhet. Håøya har muligheten til å tilby et bredt spekter av friluftslivsaktiviteter, det gjelder bare å tilrettelegge for at publikum skal ta turen ut.

KVALITETER OG MULIGHETER

De kvalitetene som oftest trekkes fram av informantene om friluftsområdene i og langs fjorden, er den muligheten man har til å trekke seg bort fra byens hektiske hverdag. Øyene oppleves som stille og rolig. Informantene trekker fram at de synes områdene er rene og ryddige. Folk ønsker å komme seg ut og nyte de fine sommerdagene og badelivet. Dette samsvarer i stor grad med funnene fra undersøkelsen fra 2009, om folks friluftsvaner, utarbeidet av Synovate, for FRIFO og DN¹ (Wergeland 2009). Undersøkelsen sier at nordmenn bruker friluftsliv for å få en avveksling i hverdagen, finne ro og stillhet.

De som kjenner Håøya, virker fornøyd med øya slik den er i dag, med sitt naturlige preg. Vegetasjon og dyreliv både på land og i fjorden, trekkes av mange fram som positivt. Mulighetene til turgåing er det mange som setter pris på, sammen med muligheten for å drive med badeliv. De gamle militære områdene trekkes i tillegg fram som en attraktiv kvalitet ved øya. Likevel er det mange som oppgir at de ikke drar dit ofte, eller at de ikke bruker øya i voksen alder. Jeg spør meg hva som skal til for at man igjen kan få denne perlen av en øy, inn i folks bevissthet og at det skal bli et naturlig valg av utfartssted i Oslofjorden. Jeg spurte derfor informantene om hva som skulle til for at de ville reise ut til Håøya. Mange av de som ikke kjente til øya, svart at kjennskap til øya og hvordan en kommer seg dit var avgjørende. En større markedsføring av øya som reisemål kan være svaret på dette, i kombinasjon med et økt tilbud i offentlig transport. Utover dette, var det fasiliteter som kiosk, turmuligheter, badeliv og kulturarrangementer som kunne trekke folk til Håøya. Mange tok fram dette med at Håøya må kunne tilby noe annet, noe som de lettere tilgjengelige områdene ikke har. Det må være noe genuint som faller i folks interesse.

1 DN står for Direktoratet for naturforvaltning

ANALYSE - INNHOLD OG OPPBYGGNING

Formålet med oppgaven er å diskutere hvordan man kan revitalisere Håøya som rekreasjonsområde. For å komme fram til ulike framtidens alternativer har jeg gjort en stedsanalyse av Håøya, med hovedvekt på mellomøya og nordre del. Valg av temaer er gjort for å kunne belyse ulike sider av Håøya og som setter meg i stand til å gjøre en vurdering av stedets styrker, svakheter, muligheter og trusler.

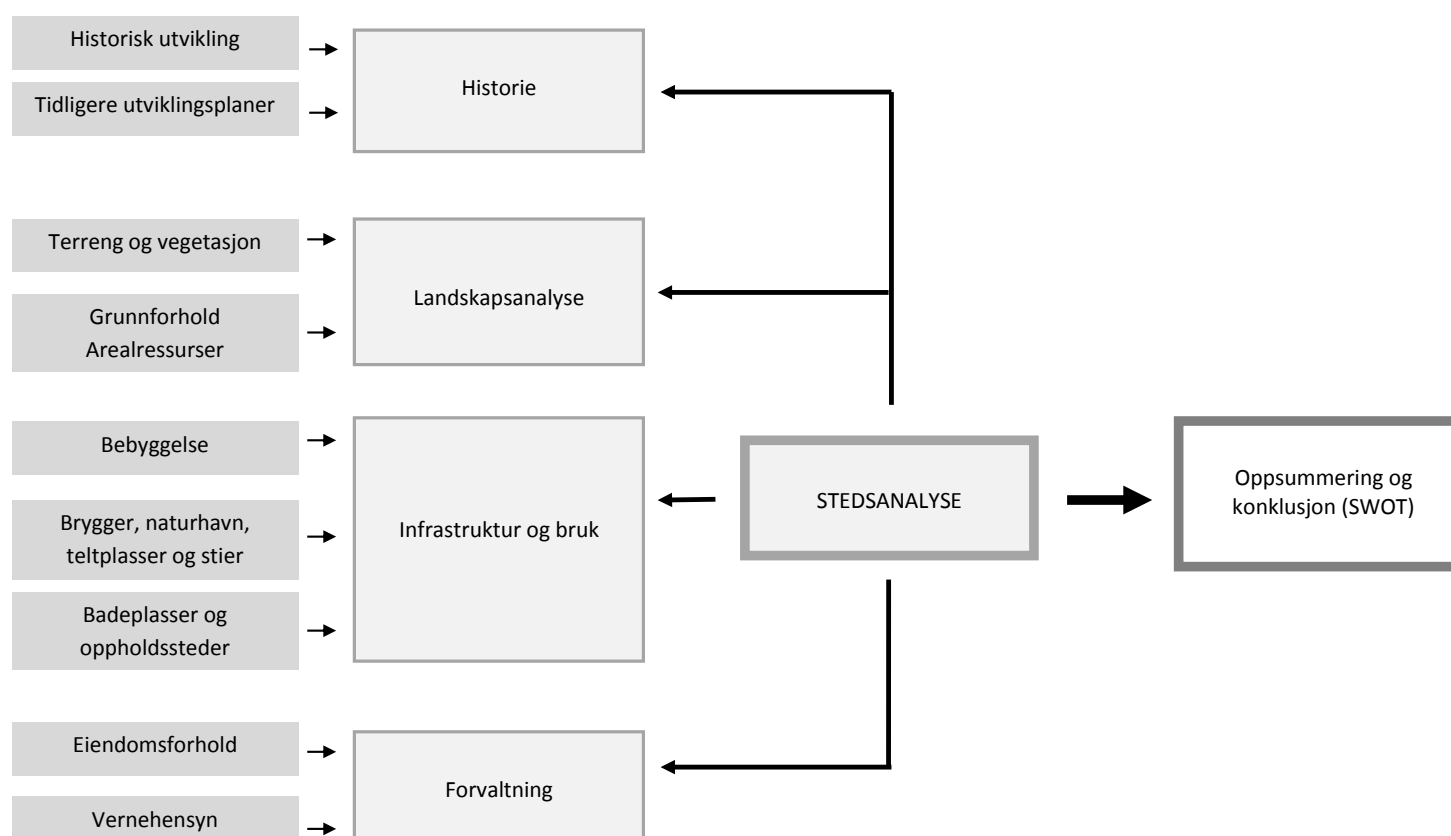
For å kunne revitalisere Håøya som et rekreasjonsområde har det for vært viktig å sette meg inn i de ulike aspektene ved Håøya. Temaer i analysen er valgt for å kunne forstå stedet og de strukturene som finnes der. Dette som et ledd i en verdisetting og det ga meg følgende temaer for analyse:

- Historie
- Landskapet
- Infrastruktur og bruk
- Forvaltning

Et steds historie har vært med på å forme stedet slik det fremstår i dag og det var derfor naturlig å starte med å se på Håøyas historiske utvikling og hvilke planer som har eksistert. Håøya er et friområde med ulike eierforhold, vernestatus og ferdselsforbud og under forvaltningsdelen av analysen gjøres det rede for hvor disse grensene går og hva reguleringen innebærer. Under tema infrastruktur og bruk, tar jeg for meg bebyggelse, brygger, naturhavn, teltplasser og stier/veier. Håøya brukes i dag som et utfartssted for båtgjester og badene. Jeg har derfor sett på

hvor bade- og oppholdsaktiviteten er lokalisert på øya. I landskapsanalysen har gitt meg en forståelse for de naturgitte forutsetningene på øya, både når det gjelder topografi, vegetasjon, grunnforhold og stedets arealressurser.

Utover stedsanalysen har jeg gjort en beskrivelse av Håøya slik jeg oppfatter stedet gjennom flere befaringer til øya. De ulike temaene samles til slutt i en oppsummering og konklusjon hvor jeg gjør en vurdering av øyas styrker og svakheter, muligheter og trusler.

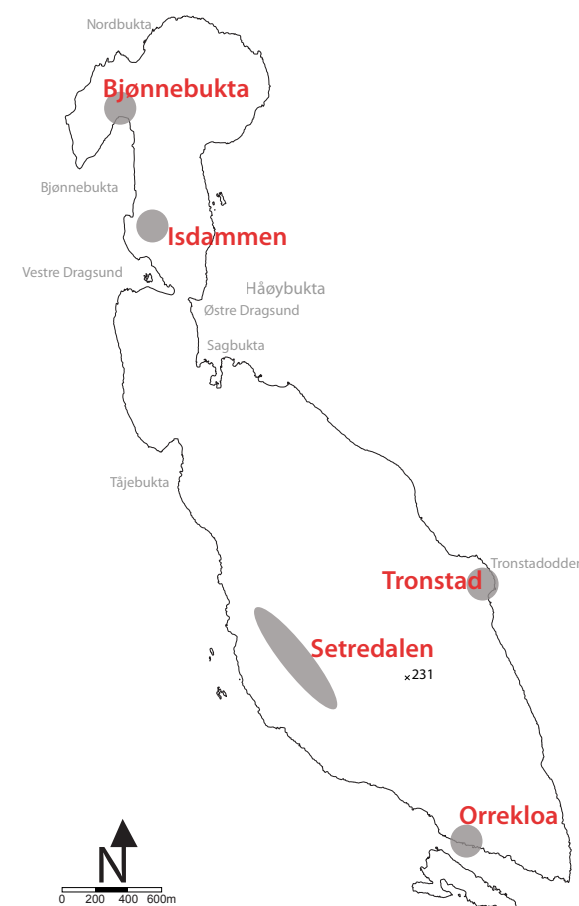

Figur 12: Oversikt over analysen

HISTORIE

historisk utvikling

1400 tallet	<p>Øyene i indre Oslofjord er underlagt Maria kirkens prosti</p> <p>På Håøya etableres klosterhager (urtehage) og av den grunn finner en nytteplanter som fennikel og bergmynte her i dag.</p> <p>Gamlegården og Skogshytta er bygninger som opprinnelig stammer fra slutten av 1600-tallet. Disse finner på øya i dag</p>
1699	<p>Kristian VI får skjøte på Håøya og selger til tolder Nils Jensen</p>
1700-tallet	<p>Etablering av husmannsplasser ved; Tronstad, Orrekloa, Setredalen, og ved Bjønnebukta og Isdammen ved Dragsund finners det spor av bosetningene i dag. Oppgjennom 1700-tallet er det mange forskjellige eiere.</p>
1911	<p>Staten eksproprierer ¼ av Håøya til militært formål, resten av øya gjøres om syv nye bruksnummer.</p>
1915	<p>De fleste delene selges til A/S Håøen fabrikker som eies av Sam Eyde (mannen bak Norsk Hydro). Mindre områder eies av A/S Nitedals krutverk og Norsk svovelsyrefabrikker og Nitroglycerinselskapet.</p> <p>I denne tiden etableres det bebyggelse og annen infrastruktur. Gatepiker fra Kristiania og kvinner fra Landsfengselet blir hentet som arbeidskraft til fabrikkene.</p>
1917	<p>Håøen fabrikker legges ned etter en eksplosjon i laboratoriet.</p>
1937	<p>Oslo kommune kjøper Håøya for å sikre friluftsarealer i tilknytning til sjøen for sine innbyggere. Det startes et omfattende arbeid med tilrettelegging for friluftsformål, og det etableres teltsteder og badeplasser.</p>
2000-tallet	<p>De militære områdene på Håøya åpnes for allmennheten.</p>
2005	<p>Naturrestatet på søndre del av Håøya.</p>
2009	<p>Oslofjordens friluftsråd etablerer tre kystledhytter på Håøya.</p>

Figur 13: Kartet gir en oversikt over hvor det er registrert husmannsplasser og bosettinger på øya

All informasjon om historien er hentet fra kommende forvaltningsplan (Sørum 2012).

HISTORIE

ferieanlegg på Håøya '43

Oslo kommune kjøpte Håøya i 1937, og allerede da var det diskusjoner om hvor egnet dette området var for Oslos befolkning. Det var usikkerhet om hvorvidt det kom til å bli brukt siden mange ikke hadde private båter, men datidens borgermester var sikker på at Håøya kom til å bli et sommerparadis og at flere og flere kom til å få motorbåt. I tillegg hadde kommunen behov for et feriested for byens mange barnehjemsbarn. Ved kjøpet av Håøya var det også en diskusjon om hvorvidt Håøya kunne brukes som sykehusområde. Barnesykehuset på Malmøkalven, skulle kanskje flyttes slik at disse arealene kunne frigis til badegjester (Byarkivet). Sykehuset var en institusjon for tuberkulosepositive barn, med dårlig allmenntilstand, og sykehusstyret var ikke utelukkende negativ til planene om å flytte syke huset til Håøya. Disse planene ble det ikke noe av, men det ble etablert sommerleir for barnehjemsbarna. Etter hvert oppstod det konflikter mellom friluftsfolket og barnehjemsbarna og på 1940-tallet ble områdene for sommerleir gjerdet inne, slik at barna ikke skulle blande seg med andre besøkende på Håøya (Byarkivet Finansrådmannen).

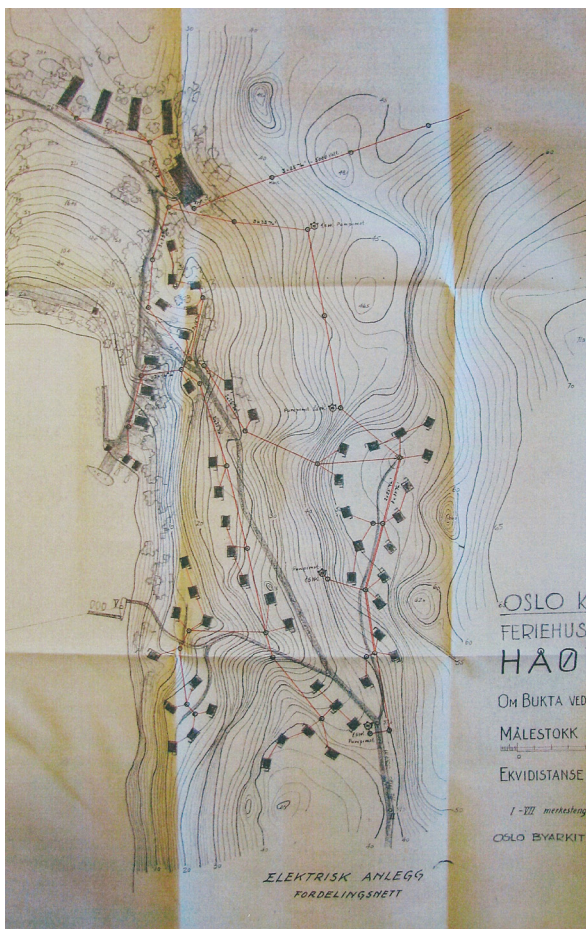
Hos byarkivet fant jeg planer for et ferieanlegg på Håøya, tegnet av byarkitekten i 1943. I disse planene var det tenkt en uttalt utbygging av feriehus og hytter på øya, både på mellomøya og nordover til Bjønnejordet og Bjønnebukta. Ut fra tegningene ser det ut til at eksisterende bygninger skulle brukes sammen med nybygg. Det skulle være familiehytter, hus som skulle romme 40 gjester og hus med to-tre leiligheter. Mølla skulle brukes som en del av en sentralbygning og anlegget skulle ha tennisbane, danseplass og friluftsscene. Detaljtegninger av hytteforslaget viser at det var tenkt tømmerhytter. Jeg kunne ikke finne noen dokumentasjon på hvorfor disse planene ikke ble iverksatt, men under krigen var det ikke noen annen aktivitet en skogsdrift på Håøya. Etter krigen var det i mange år ilandstigningsforbud på grunn av miner på øya og i 1954 kom det forslag om at Håøya i sin helhet burde fredes på grunn av det mangfoldige plante- og dyrelivet. I den forbindelse ble det vedtatt et forbud mot viltjakt. Ut fra dokumentene i byarkivet kan man se at total fredning av øya jevnlig har vært diskutert og det samme gjelder hvorvidt det skal tilføres elektrisitet og telefonnett. Skjøtsel og vedlikehold på bygningsmasser har også vært gjenstand for jevnlig diskusjoner (Byarkivet Byarkitekten ; Byarkivet Park og Idrett).

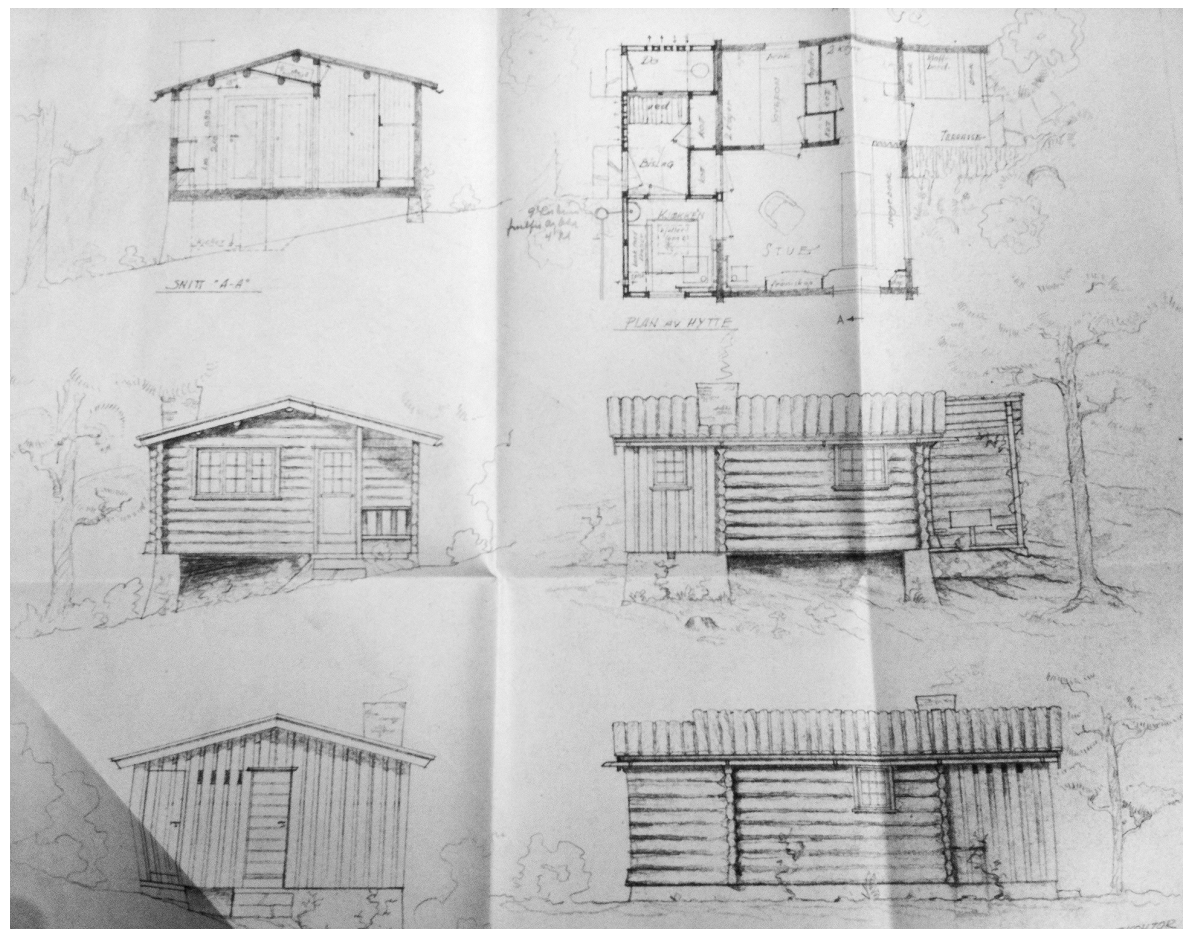
Bilde 18: Detaljutsnitt av planene i Tåjebukta
(Kilde: Byarkivet)

Bilde 19: Vier en oversikt over planene for ferieanlegget i Tåjebukta
(Kilde: Byarkivet)

Bilde 20: Oversiktskart som vier hvordan hyttene var tenkt i Bønnebukta (Kilde: Byarkivet)

Bilde 21: Tegninger fra byarkivet som vier de tenkte tømmerhyttene
(Kilde: Byarkivet)

HÅØYA I DAG

Håøya er en kontrastfylt øy, med naturreservat på søndre del, midtre del med mest aktivitet og infrastruktur og nordre del som har et flott turterreng og naturhavner. Vestsiden er solfylt og har stedvis sola helt til den går ned. Da jeg var på befaring første helgen i september var det et yrende liv. En båtforening hadde lagt seg til i Tåjebuka, noen ungdommer hadde slått leir i Sagbukta og i Vestre-Dragsund lå det omlag 10-15 båter. Av de turene jeg har tatt ut til Håøya, er dette den dagen med mest aktivitet. Når jeg beveget meg mot nord og områdene forbi Dragsundet og mot Bjønnebuka fikk jeg en følelse av å være helt alene, det eneste jeg registrerte var svak motordur fra båter på fjorden og biler fra fastlandet. Det er tett skog

og man glemmer lett at man er på en øy, helt til man får et gløtt av fjorden og båtene som seiler forbi. Det kan være en fjern tanke at det tidligere har vært hektiske somrer her ute, med campingliv og handel, samt industri og militær aktivitet. Når man beveger seg på øya finner man flotte strender, men ingen gjester. Håøya er til stede, men for mange ganske ukjent. Den er mystisk, stor og frodig.

Håøya er preget av lite skjøtsel og vedlikehold, både av vegetasjon, infrastruktur og bygninger. Kommunen har startet arbeidet med å rydde vegetasjon og det er plassert ut beitedyr nord på øya.

Bilde 22: Bjønnebukta

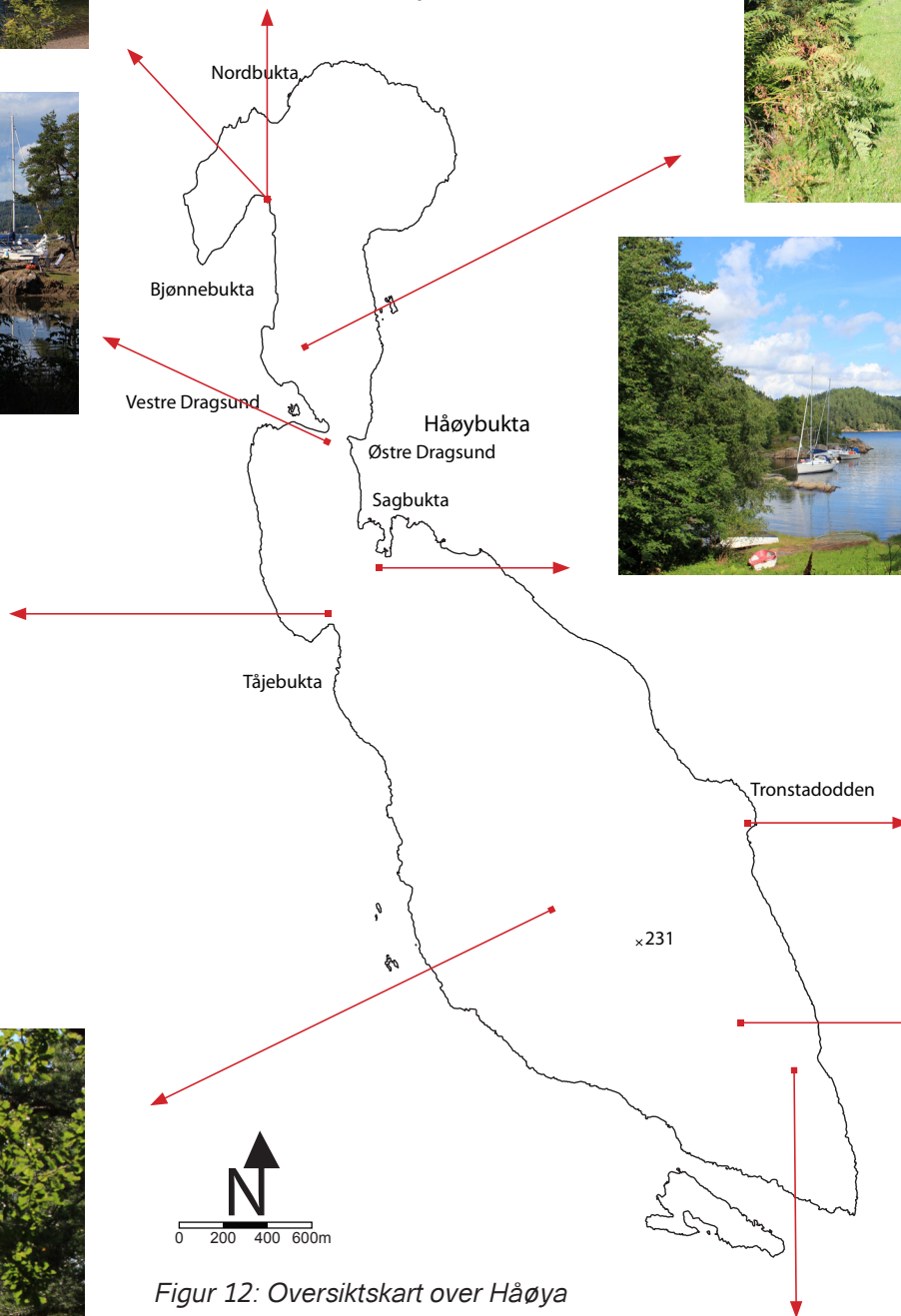
Bilde 26: Innerst i Bjønnebukta

Bilde 27: Veien opp fra Dragsund mot Isdammen

Bilde 23: Vestre Dragsund

Figur 12: Oversiktskart over Håøya

Bilde 28: Sagbukta

Bilde 24: Tåjebukta

Bilde 29: Tronstadodden

Bilde 25: Bilde er tatt i naturreservatet og har utsyn over Hurum

Bilde 31: Viser en del av de militære kulturminnene

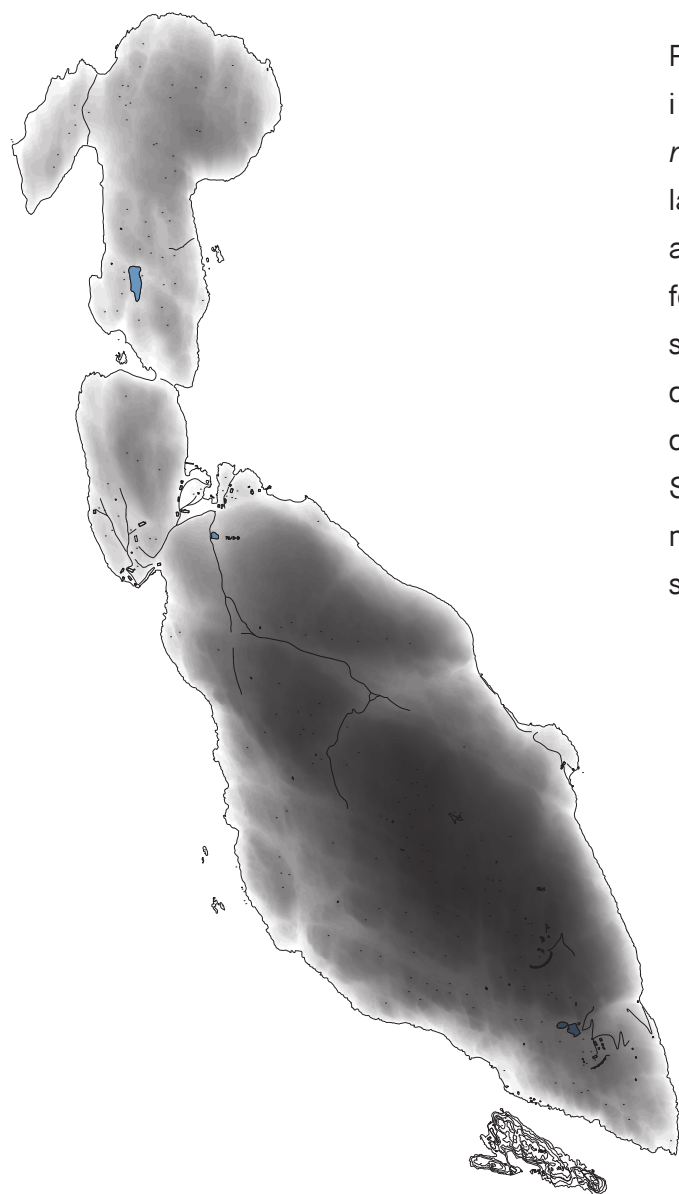
Bilde 30: Er tatt i naturreservatet, ved de militære områdene og en har utsyn over Follo

LANDSKAP

topografi og vegetasjon

TOPOGRAFI

Håøya ligger som en tydelig høyerygg ved Drøbak, ytterst i Indre Oslofjord, og har 228 m.o.h. som sitt høyeste punkt. Øya er nesten seks km lang og har 15 km med strandlinje (Brænd 2008). Berggrunnen består av granitt og grandioritt. Det er tydelige bekkedaler og forsenkninger på øya. Topografien gjør Håøya mindre tilgjengelig i enkelte områder og vanskeliggjør tilrettelegging med tanke på universell utforming. Store deler av strandlinjen er ikke tilgjengelig hverken fra land eller fra fjorden.

Figur 14: Topografisk kart

VEGETASJON

Håøya er en frodig øy og har stor diversitet i arter. Under en kartlegging i 1938, utført av Størmer, ble vegetasjonen karakterisert som et sted hvor østlige arter møtet vestlige arter. Det er et stort antall kystarter på øya som primært har sin hovedutbredelse på sør- og vestlandet (Dyring 1990). Det er registrert over 550 arter av karplanter, 250 mosearter og ca 130 andre arter. Det er funnet sjeldne plantearter som ertevikke og lappkjuke på øya, i tillegg finner en de fleste norske treslag representert (Sørum 2012).

På midtre og nordre del av øya finner man i sørvestskråningene, sommerek (Quercus rubra) sammen med lind (Tilia). En finner lågurtseikeskog med vivendel og blandingsskog av ask (Fraxinus) og eik (Quercus) med feltsjikt bestående av blant annet ramslauk og skogsnelle. I nordøst av øyas markerte rygg er det store mengder liggende og stående grove, døde gran- og lauvtrær bl.a. av eik (Sørum 2012). Søndre del er som tidligere nevnt vernet som naturreservat på grunn av sin unike vegetasjon, sammensetning og artsmangfold.

Bilde 32: Eksempel på hvordan vegetasjon fra naturreservatet.

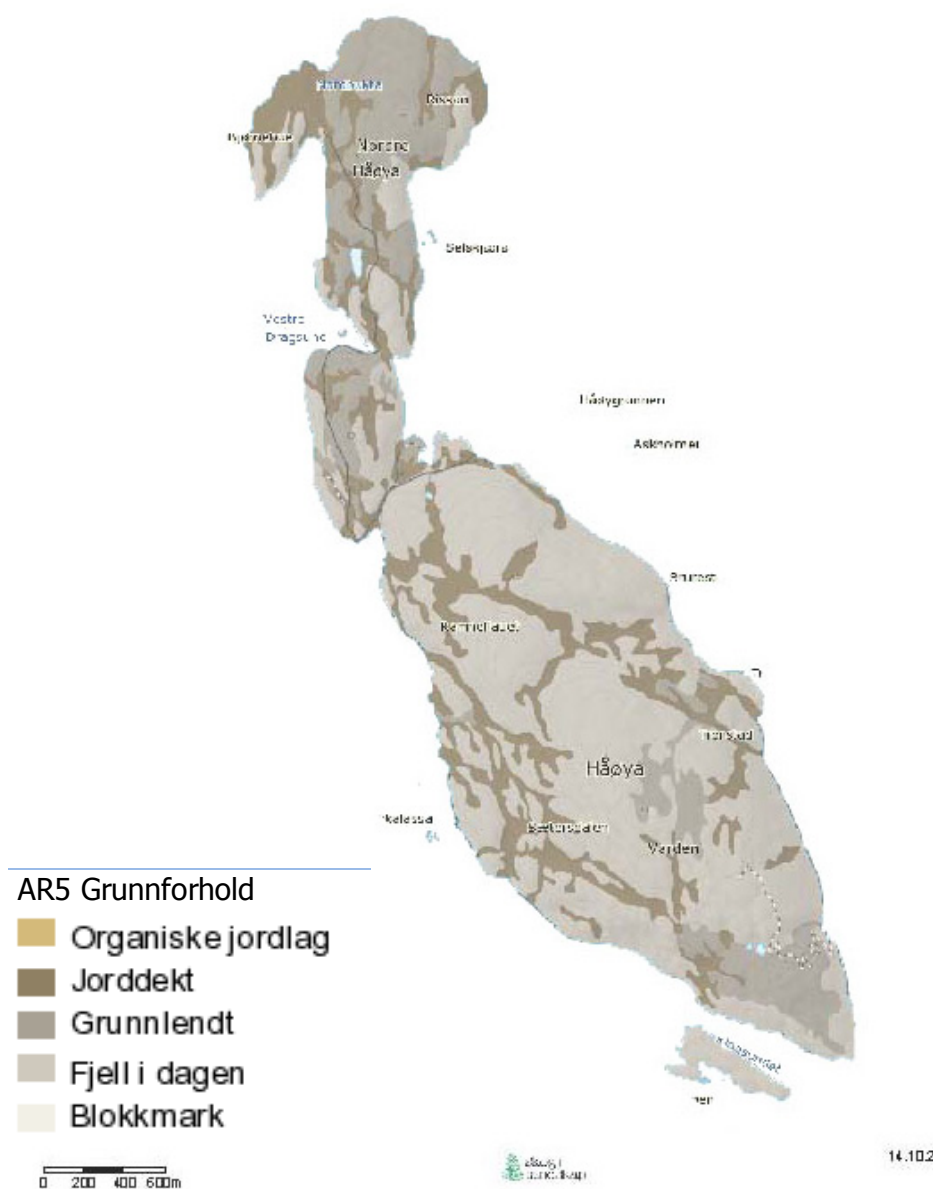
Bilde 33: Viser vegetasjon fra området ved Vestre Dragsund

LANDSKAP

Grunnforhold og arealressurser

GRUNNFORHOLD

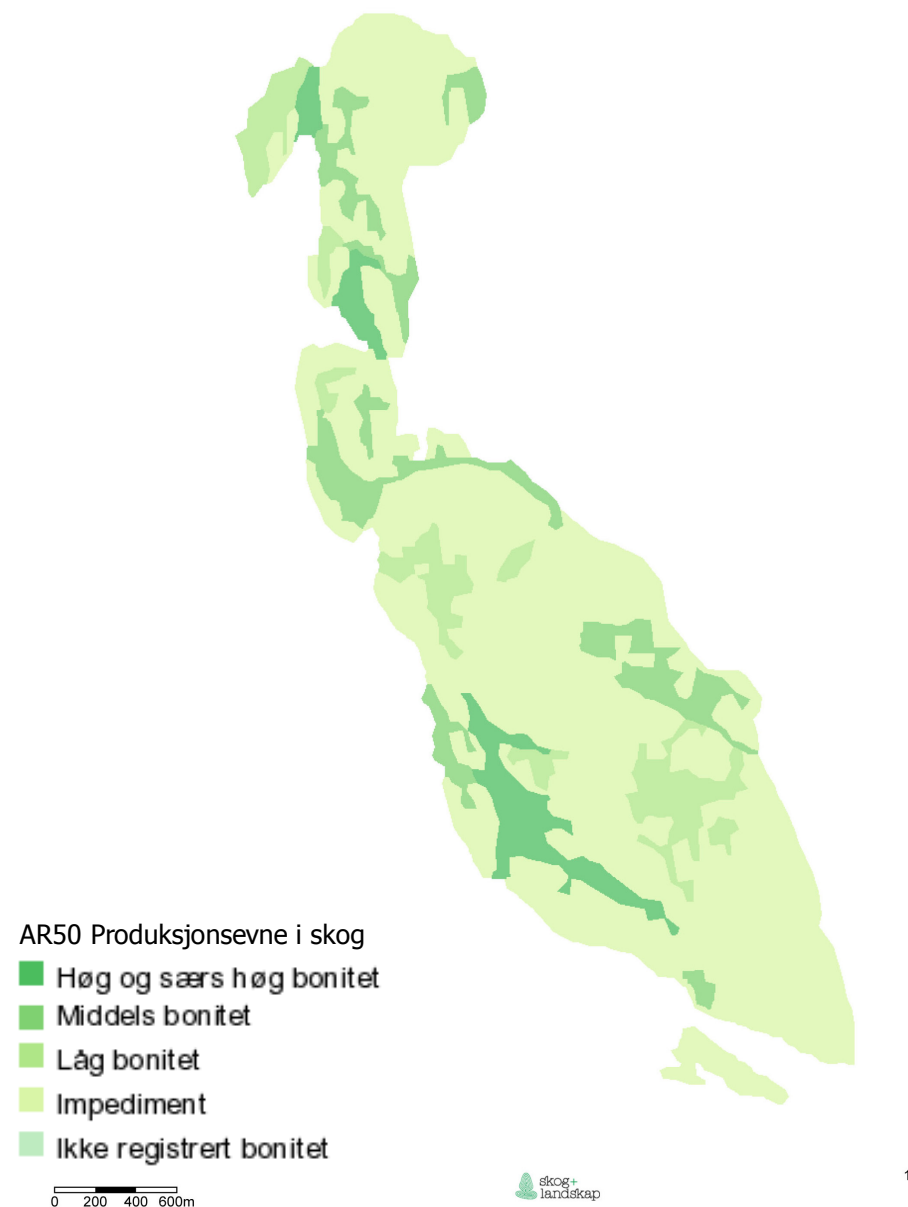
Som man ser av kartet under (fig.15) er det store områder med fjell i dag på Håøya. Det er imidlertid noen daler og flater som er jorddekt eller grunnlendt. Største mengden av disse grunnforholdene finner en nordover på øya.

Figur 15: Kart som viser øyas grunnforhold. (Kilde: Skog og landskap)

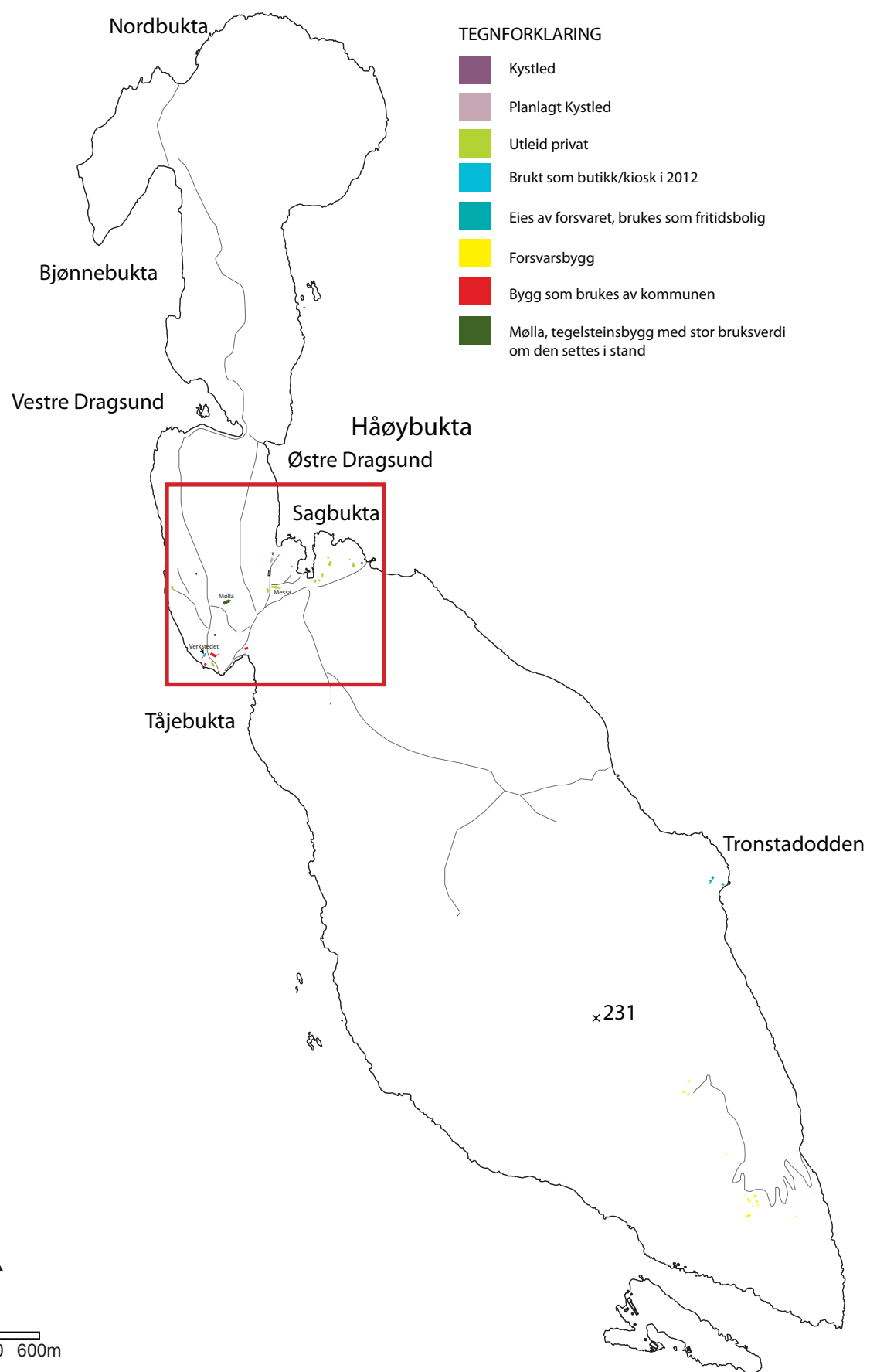
AREALRESSURSER

Kartet under (Fig.16) viser skogens produksjonsevne og som kartet viser er det meste av skogen impedimenter. Det vil si at skogens produksjonsevne er lavere en kravet til å oppnå laveste botanitetsklasse, men at området kan være skogskledd. Flekkvis er det områder med god til middels god botanitet på Håøya.

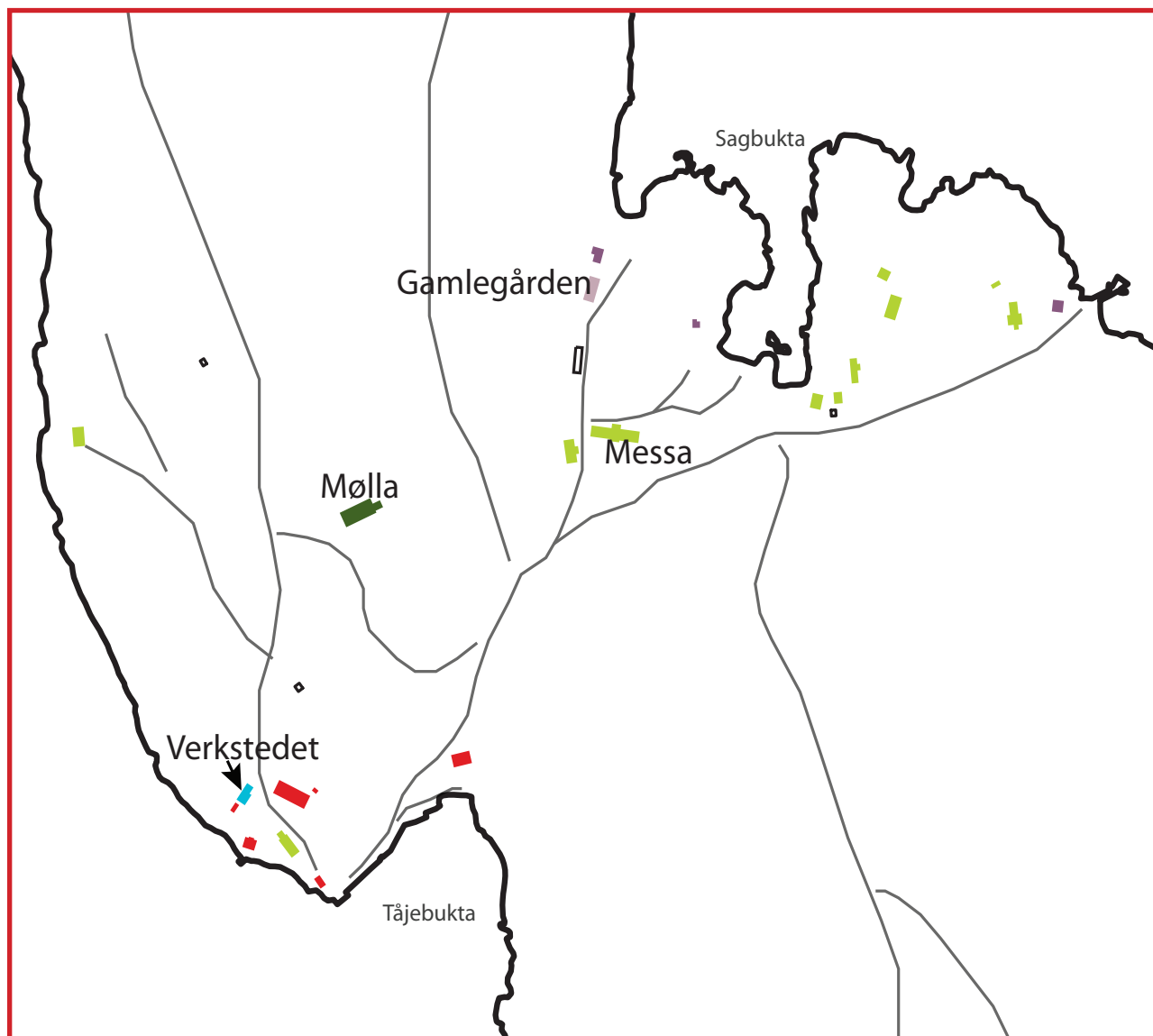

Figur 16: Kart som viser produksjonsevne i skog. (Kilde: Skog og landskap)

INFRASTRUKTUR OG BRUK bebyggelsen

Figur 17: Oversiktskart som viser øyas bebyggelse og hvor den er plassert

Figur 18: Detaljutsnitt av fig. 17, som viser øyas bebyggelse.

Hovedvekten av bebyggelsen på øya ligger på mellomøya og stammer stort sett fra starten av 1900-tallet. Byggingen skjedde i forbindelse med etableringen av sprengstoff-fabrikken. De fleste av husene på øya leies ut av kommunen til privatpersoner eller private organisasjoner, og er derfor ikke tilgjengelig for offentligheten. Dette er noe kommunen ønsker å gjøre noe med på sikt. Tre av husene fungerer i dag som kystled og kan leies gjennom Oslofjordens friluftsråd. Det jobbes med å få etablert den fjerde hytta i Gamlegården. Disse husene er på den måten gjort tilgjengelig for allmennheten. Bebyggelsen på Tronstadodden (se fig. 17) eies av forsvaret og brukes i dag som fritidsbolig.

Bygningsmassen på øya har stort forfall på tross av at de er vernet som kulturminne. Messa og Mølla er store bygninger, som har potensial for å huse større aktiviteter eller å kunne ta imot store publikumsmasser. Mølla var produksjonslokaler for sprengstoff-fabrikken og Messa var spisesalen til arbeiderne ved fabrikken. Dette er store bygninger som har potensialer til å huse mer omfattende programmer og til å ta imot en større publikumsmasse.

Bilde 34: Verkstedet

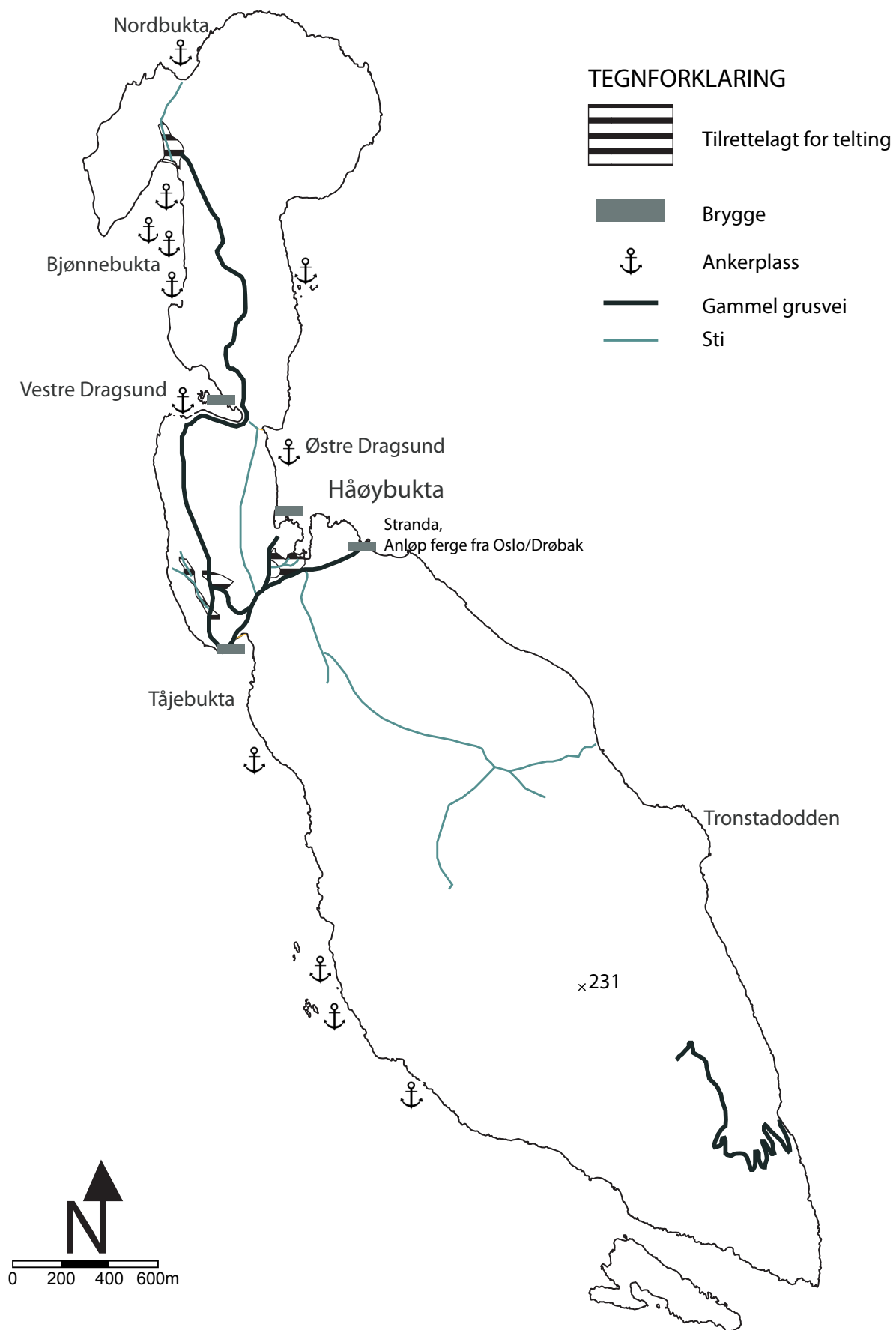
Bilde 35: Mølla, tidligere fabrikklokale

Bilde 36: Messa, fabrikkens spisesal

INFRASTRUKTUR OG BRUK

brygger, naturhavner, teltplasser og stier

Figur 19: Oversiktskart som viser vei, stier, naturhavner, brygger og teltplasser

STIER OG VEIER

Håøya mangler god merking av stier og veier. Det går en vei fra øst til vest på mellomøya, men denne trenger vedlikehold. Veien har god bredde, men kan være vanskelig for bevegelsessvake på grunn av terrenget. Veien som går fra Tåjebukta og nordover til Bjønnejordet, er fram til Dragsund en brei grusvei. Fra Dragsund og nordover er stien mer skogsaktig, og er dekket med gress. På østsiden av mellomøya er det en umerka sti som er relativt lett å følge og det er ingen vesentlige brudd på stien.

I naturreservatet er det flere stier, som er dårlig merket, usammenhengende og lite oversiktlig. Det er lett å gå feil. I den militære delen av naturreservatet er det en opparbeidet grusvei som er lett å følge. Veien har god bredde, men ligger i et bratt terreng. Grusveien og stiene i naturreservatet utgjør ikke et sammenhengende nett. Flere steder i naturreservatet har flott utsyn over Follo og Hurumlandet.

Bilde 37: Viser hvordan veien er utformet på mellomøya.

BRYGGER OG NATURHAVNER

Av brygger er det naturhavner nord på øya, ved Bjønnebukta og Vestre Dragsund, her er det lagt ut svaibøyer. Det er også anker plasser helt nord i Nordbukta. Utover dette er det naturhavner flere steder langs vestsiden av søndre del. Her er det imidlertid vanskelig å stige i land på grunn av terrenget. Brygger er det i Tåjebukta og flere steder i Håøybukta. Fergen fra Oslo/Drøbak legger til i dette området. Brygger som ligger øst på øya er utsatt for svell, på grunn av at farleden til skipstrafikken i Oslofjorden går her. Vedlikeholdet er derfor krevende på noen av disse bryggene.

Bilde 38: Bryggen i Tåjebukta

TELTPLASSER

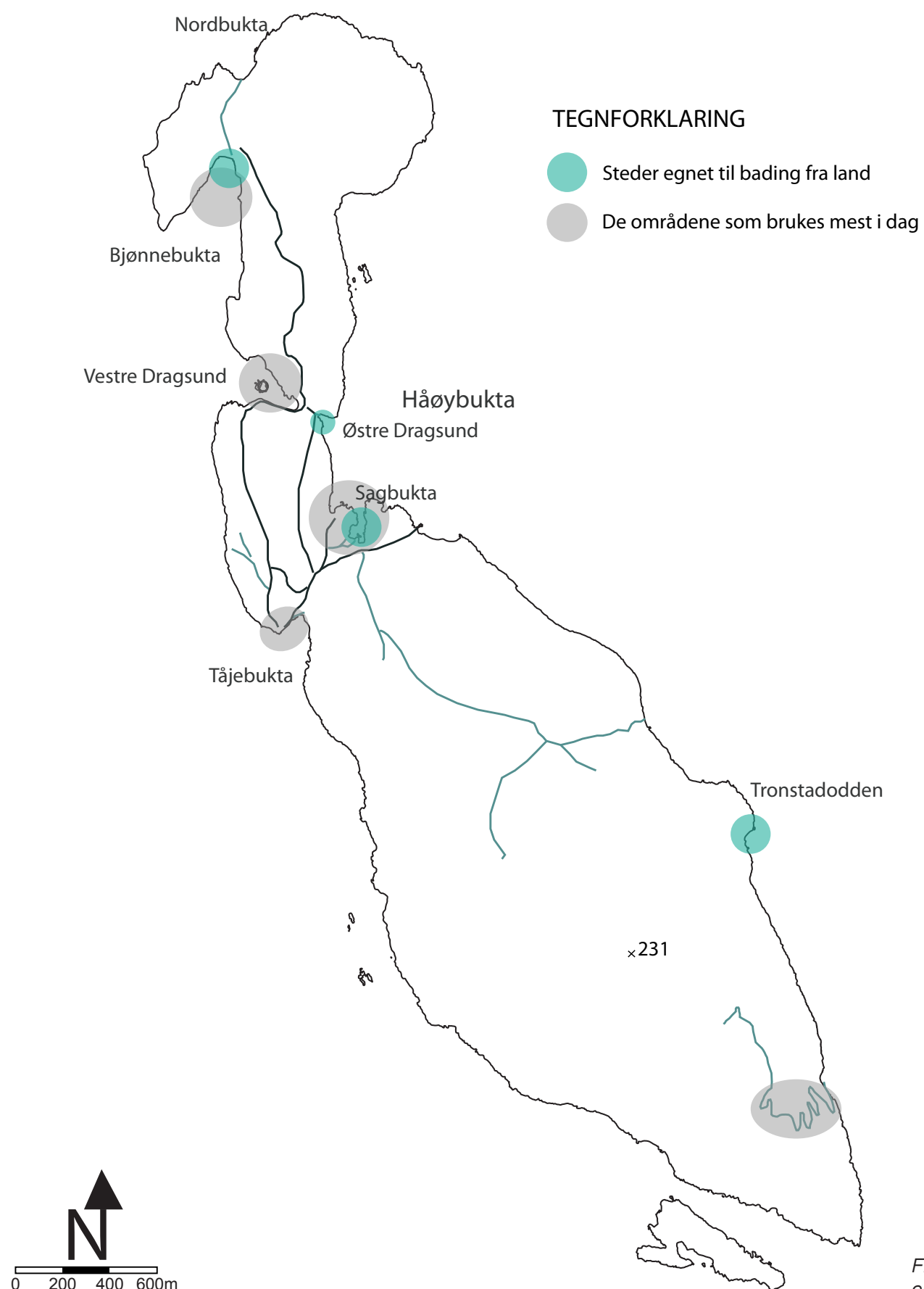
Det er lagt opp til flere teltplasser på øya og er her er det tilgang til vann. Kvaliteten på vannet er varierende, da det er vannbasseng fra naturreservatet som er kilden. Håøya er utmark kommer inn under friluftsløven og det er derfor tillatt å telte på øyas midtre og nordre del i inntil to døgn sammenhengende uten grunneiers tillatelse (*Friluftsløvens* § 9).

Bilde 39: Teltplasser i Sagbukta

INFRASTRUKTUR OG BRUK

badeplasser og oppholdssteder

Figur 20: Oversiktskart som viser hvor det er egnede badesteder fra land og hvilke områder som er mest brukt i dag.

Store deler av Håøya er uegnet til bading fra land på grunn av det bratte terrenget. Dette gjelder spesielt søndre del av øya og områder i nordøst. På søndre del er det bare Tronstad gård som har områder som egner seg til strandliv og bading fra land. På mellomøya er det fine områder i Sagbukta som blir brukt til bading og strandliv. I nord er det en flott strand innerst i Bjønnebukta, som har stort potensial til å kunne bli en attraktiv badeplass. Dette gjelder også bukta ved Østre Dragsund. Bjønnebukta er i dag mindre tilgjengelig fra land, men kommunen har satt ut beitedyr og dette vil forhåpentligvis bedre tilgjengeligheten på sikt ved at vegetasjonen holdes nede og gjengroing unngås.

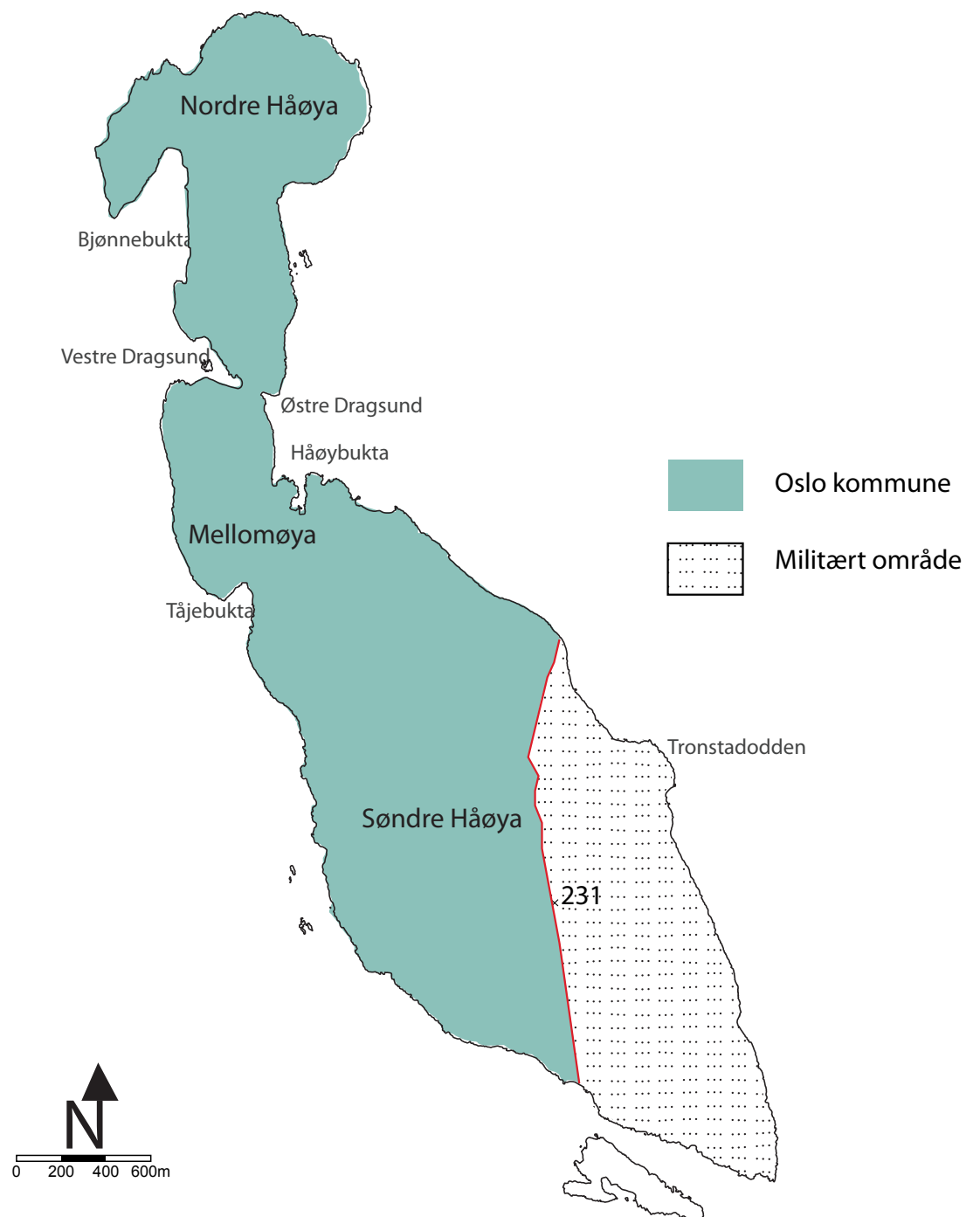
De områdene som er mest besøkt i dag er bryggen i Tåjebukta, og områdene ved Sagbukta. Båtfolket bruker også naturhavnene i Vestre Dragsund og i Bjønnebukta, i tillegg til Tåjebukta og Håøybukta. De gamle militære områdene har en del besøkende, da det av og til arrangeres guidede turer fra Oscarsborg.

FORVALTNING

eiendomssforhold

Det er to grunneiere på Håøya, Oslo kommune som eier ca. 70 % og Forsvarsdepartementet som eier ca. 30 %. Håøya deles inn i tre deler, søndre del, mellomøya og nordre del.

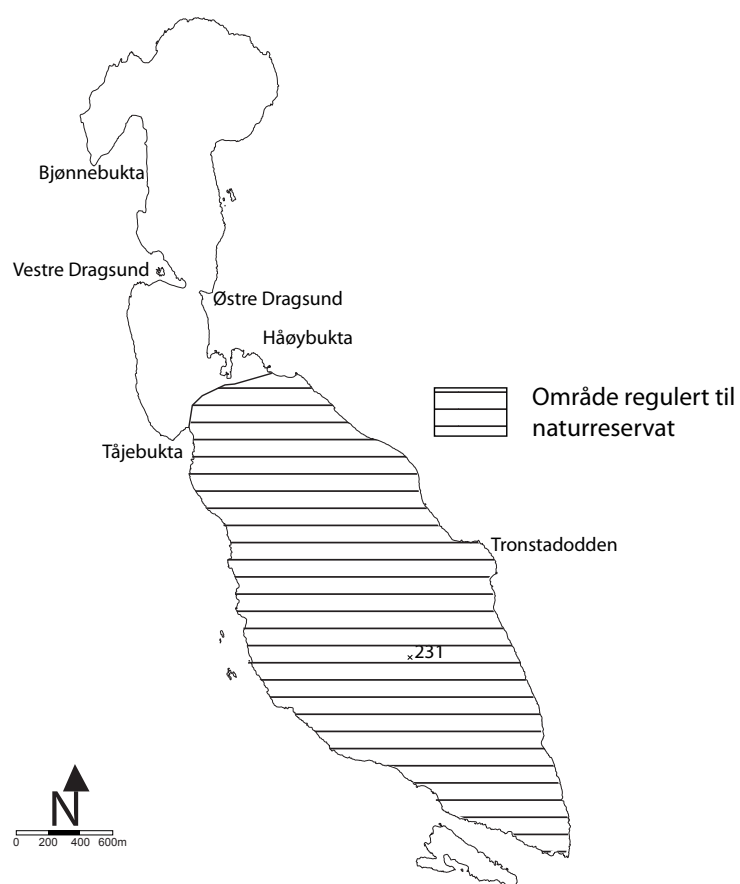
Forsvarets del ligger på Søndre Håøya og tilhører Oscarsborg festning. De militære områdene er åpnet for allmennferdsel og det har ikke vært operativ aktivitet der siden midten av 1930-tallet. Av historiske hendelser som kan knyttes til det militære anlegget, er seks henrettelser under 2. verdenskrig. Våren 1942 tok tyske soldater i all hemmelighet med seg krigsfanger fra Akershus festning og henrettet dem på øya. Dette markeres hvert år av forsvaret med kransnedleggelse på retterstedet (Nysveen 2007). Anlegget stammer hovedsakelig fra slutten av 1800-tallet og var bygget med tanke på frigjøringen fra svenskene i 1905, og utgjorde da en tropp på 1500 mann. Det er flere kommandobunkere oppover Håøya og kanoner ble plassert flere steder. Kanonene fra Haubitzbatteriet tok tyskerne med seg under andre verdenskrig og det finnes kun tegninger av kanonene (Nysveen 2007). Alle trebyggene på det militære anlegget er borte, det er kun det som er av betong og stein som står igjen.

Figur 21: Kartet viser eiendomsgrensene

FORVALTNING

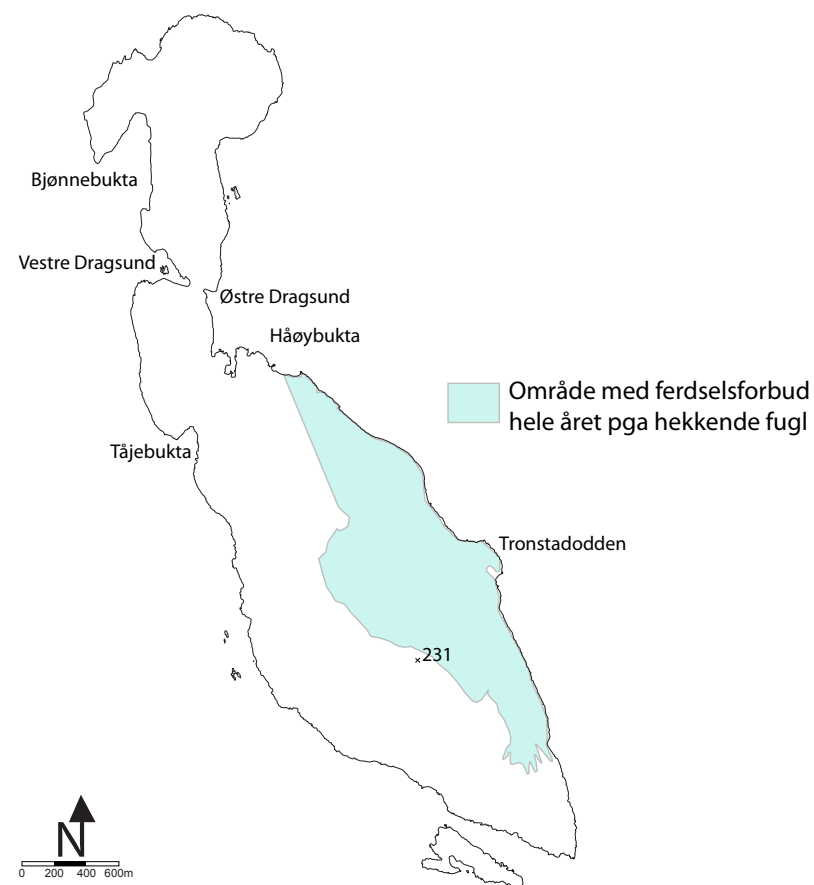
naturreservat og ferdselsforbud

Figur 22: Kartet viser grensene for naturreservats vedtaket går

Søndre Håøya ble vernet som naturreservat i desember 2002, som et barskogsområde. Naturreservat er den strengeste formen for områdevern i Norge og reguleres etter Naturmangfoldsloven. Denne formen for vern brukes på områder som inneholder truet, sjelden eller sårbar natur, representerer en bestemt naturtype, har en særlig betydning for biologisk mangfold, utgjør en spesiell geologisk forekomst, eller har særskilt naturvitenskapelig verdi (Direktoratet for naturforvaltning). Formålet med vernevedtaket, på Søndre

Håøya, var å sikre det varierte skogsområdet, hvor deler er urskog eller utvikler seg i retning av urskog. Det er en stor diversitet og store kontraster i vegetasjonsutforming og man ønsker at skogsområdet skal bevares som et økosystem med naturlige plante- og dyreliv. Sjeldne insektsarter er også registrert. Skjøtsel i naturreservater skal samordnes med naturverninteresser og det legges ikke opp til mer friluftsliv over denne delen av øya i følge vedtaksbeskrivelsen (Direktoratet for naturforvaltning).

Figur 23: Kartet viser hvor ferdselsforbudet gjelder.

Et stort område øst i naturreservatet, har i tillegg ferdselsforbud, som gjelder hele året. Vedtaket ble gjort etter at det ble registrert hekkende havørnpar her. Havørn har lenge vært borte fra Oslofjorden og man ønsker at paret skal etablere seg på Håøya. Arten er følsom i hekketiden og ferdsel i nærheten av reirstedet kan ødelegge hekkesesongen (Norsk Ornitologisk forening avd Oslo og Akershus 2009). Det er imidlertid ikke registrert hekkende havørn på Håøya etter 2008.

FORVALTNING

kulturminner/kulturmiljø/kulturlandskap

Fylkesdelsplan over kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap for Akershus, definerer kulturmiljøet på Håøya til et område av nasjonal og regional verdi. Dette med bakgrunn i kulturminneloven. Registrering og verdivurdering er gjort i rapporten *Kulturlandskapet i Follo* fra 2008. I rapporten heter det for område 21, " Man har funnet belegg for at det bodde leilendinger/ husmenn på øya så tidlig som på 1600-tallet. Husmannsplassen består i dag av våningshus og bryggerhus. Brukeren fikk skjøte i 1710. Det gamle tunet har høy verneverdi. Her ble drevet trelastsalg, fiske- og fraktvirksomhet og i en kort periode ble det også drevet en dampsag. En sprengstoffabrikk var i drift i en kort periode på 1900-tallet og det er en rekke spor etter virksomheten, bl.a. kruttmøllebygninger og anlegg for tidligere sprengstoffproduksjon. Det var også dynamittproduksjon her under 1.verdenskrig. Fabrikbygningen er i dag restaurert og fabrikanlegget framstår i dag som et unikt industrielt kulturminne fra en tid da det ble søkt etter å utvikle nye næringsveier i Follo. (*Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold* 2008)

Søndre Håøya inngår i verningen av Oscarsborg festning og er av militærhistorisk verdi.

Definisjoner

Kulturminner er alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø.

Kulturmiljøer er områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.

Kulturlandskap er kulturpåvirket landskap, og begrepet blir oftest brukt i tilknytning til landbruk.

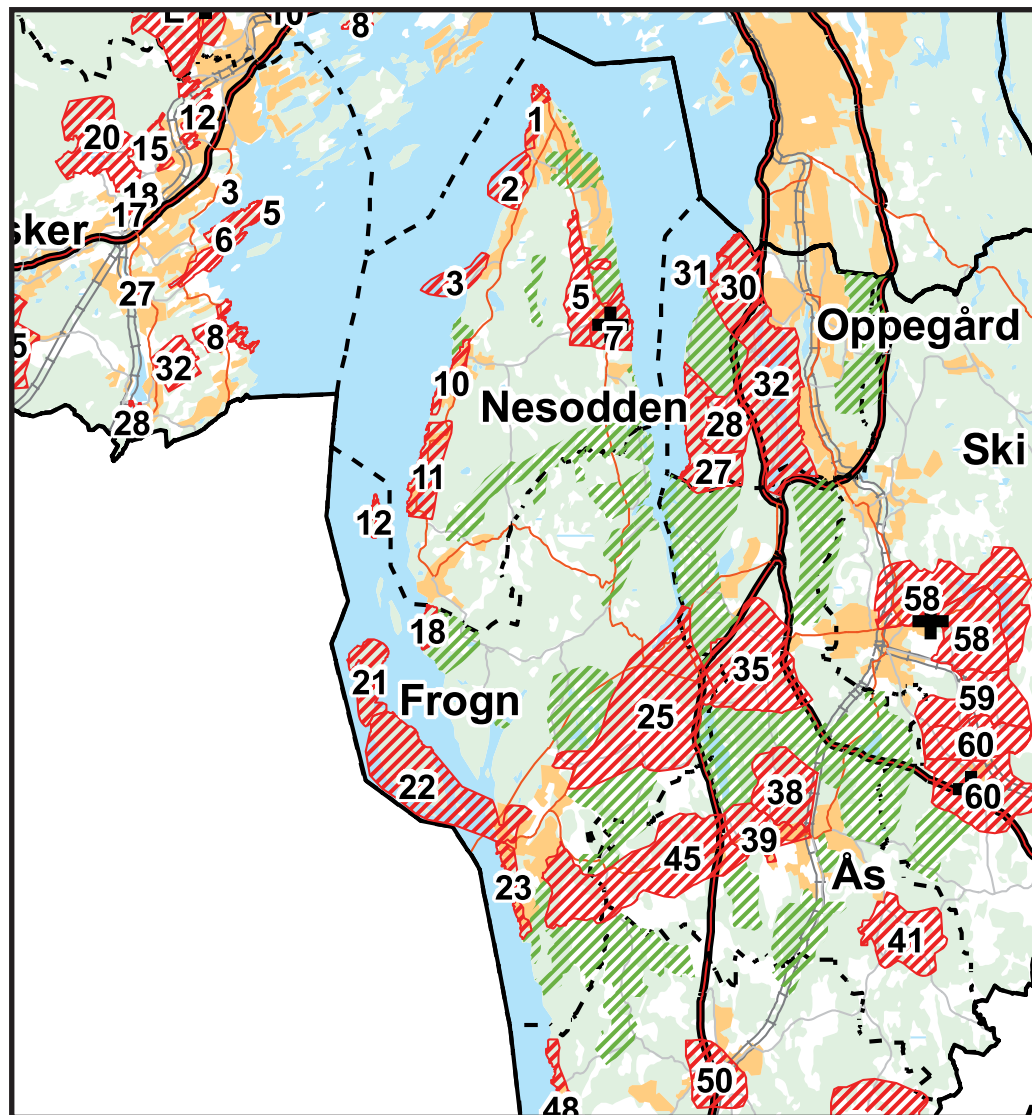
(Fylkesdelplanen 2007-2018)

Bilde 40: Gamlegården, som er en viktig del av det vernede kulturmiljøet på øya.

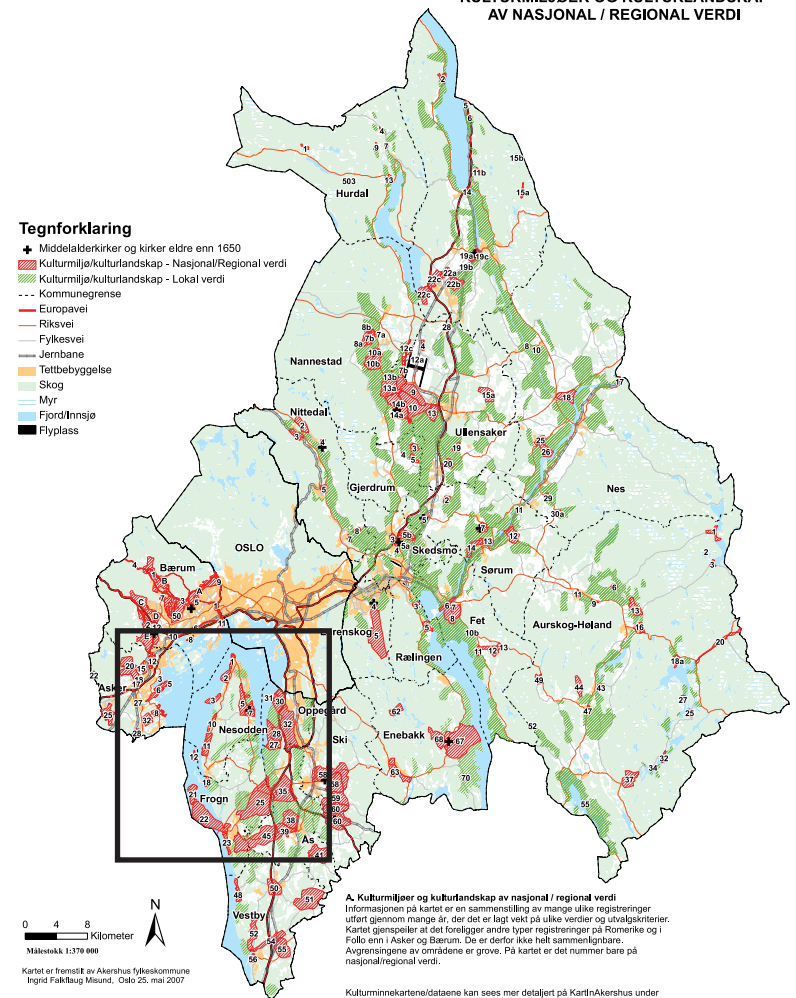
Bilde 41: Deler av det militære kulturmiljøet på øya.

Figur 24: Detaljutsnitt fra Fylkesdelplanen som viser vedtak for Håøya

Nr	Områdets eller eiendommens navn	Juridisk vern PBL/KML/NVL (hele eller deler av området)	Registrert, vurdert eller prioritert i	Kulturminnetema/-type og sentrale elementer (stikkord)
21	Håøya nordre	KML: arkeologi	Follo kulturlandskap	Sprengstoffindustri, trelastsalg, fiske, frakt, handel, husmannsplass, Arkeologi
22	Kaholmene – Bergholmen – Håøya søndre (Oscarsborg)	KML: arkeologi	Follo kulturlandskap Landsverneplan	Forsvarsanlegg, kystartilleri i Drøbaksundet. Arkeologi

Tabell 1: Tabellen viser utdrag fra Fylkesdelplanens oppslagsdel

Figur 25: Fylkesdelplanen for kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap i Akershus

OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Håøya har en rik nyere historie som forteller om idustrivirksomhet i Oslofjorden, i tillegg til en eldre historie om kloster og klosterhager i Oslofjorden. Øya har en militær historie og det militære anlegget er en del av de nasjonale festningsverkene. Disse områdene er åpen for allmennheten, men på Håøya er de gjort lite tilgjengelig for publikum. Mye av dette skyldes at disse militære områdene ligger på søndre del av øya, som er vernet som naturreservat og at den østlige delen av naturreservatet har ferdselsforbud på grunn av et hekkende havørnpar i 2008. Gjennom samtaler med Oslofjordens friluftsråd har jeg forstått det sånn at det er faglige uenigheter om hvorvidt man skal kanalisere ferdsel gjennom naturreservatet og hvordan det vil virke inn på naturmiljøet. Oslofjordens friluftsråd mener at en kanalisering av ferdsel vil være mindre belastende for naturen og dyrelivet, enn om folk går fritt over området. Når det kommer til ørneredet er dette i et område som er lite egnet til ferdsel, på grunn av terrenget, og jeg mener at dersom man tilrettelegger og

kanaliserer ferdselen på den delen av øya vil ikke dette nødvendigvis komme i konflikt med de sporadisk hekkende havørnene. Dette henger selvfølgelig sammen med antall besøkende på øya, men slik som det er lagt opp til i dag vil ikke dette føre til problemer. Botanisk er Håøya er flott sted, med stor diversitet i arter og synlige lokale økosystemer. Dette gjør at øya i langt større grad bør brukes til undervisning og opplæring av barn og unge enn det som gjøres i dag. På mellomøya finner man bebyggelsen og fabrikklokalene til sprengstoff-fabrikken som var på der. Dette er et kulturmiljø som skal bevares. Kulturmiljøet forteller en historie, om et industrisamfunn og en fjordaktivitet i regionen. Tre av byggene er i dag gjort om til kystledhytter og den fjerde er under planlegging. De andre byggene bør også programmeres med allmennyttige formål og på den måten hindre privatisering av området. Det er flere potensielle utviklingsområder på øya, både i nord og på mellomøya.

Mine undersøkelser og intervjuer viser at Håøya både oppfattes som og er utilgjengelig for mange i dag. Båttrafikken ut er begrenset og det er først og fremst de med privat båt som kjenner til øya og som bruker området. Sett i lys av at det er et mindretall av regionens befolkning som har privat båt og at det er mangel på tilgjengelige strandarealer, bør Håøya gjøres mer tilgjengelig gjennom offentlig transport. Når det kommer til opparbeiding og tilrettelegging er det snakk om hva en ønsker for øya, men for at den skal kunne konkurrere med andre utfluktssteder må Håøya utvikles og gjøres mer tilrettelagt i forhold til dagens behov.

styrker

- Frodig øy
- Dyrelivet på øya
- Ikke privatisert
- Kystled
- Rik på historie
- Geografisk plassering
- Flere fine bukter med muligheter for badeaktivitet

muligheter

- Øke kunnskapen til folk om øya, dette vil igjen føre til flere besøkende
- Øke tilgjengeligheten
- Økt bruk av bebyggelsen som allerede eksisterer
- Få inn nye aktiviteter
- Knytte øya nærmere fastlandet

svakheter

- Avstanden til Oslo
- Opplevs utilgjengelig
- Ugunstig topografi
- Gjengrodd
- Lite vedlikeholdt
- Ukjent for mange som reisemål
- Flere av stedene egnet til bading er ikke tilgjengelig, dårlig merket sti osv

trusler

- Økt bruk kan føre til redusert dyreliv
- Større belastning på naturreservatet, sårbart miljø
- Historisk samfunn og militært område forfaller

DEL 3 MULIGHETSSTUDIE

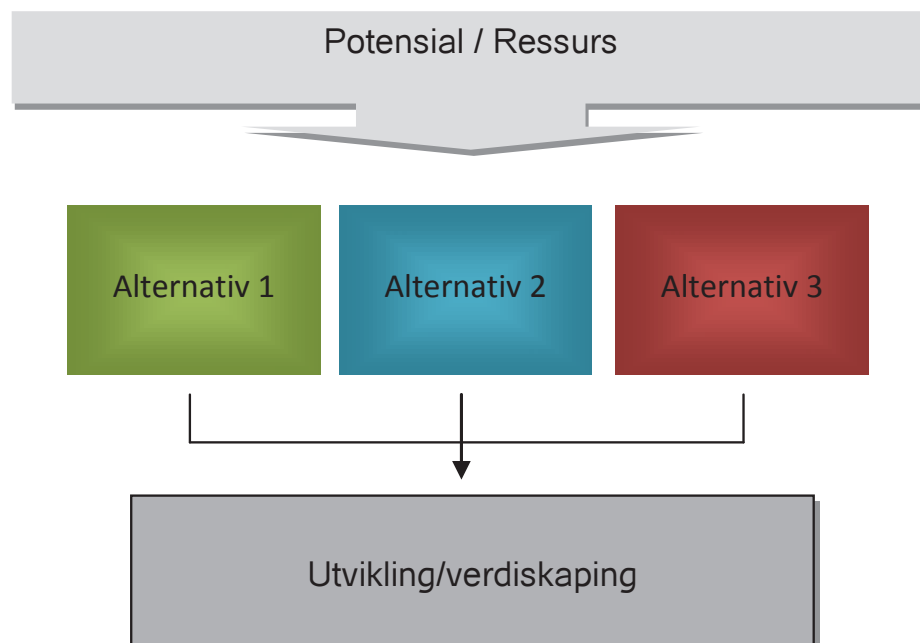
VEIEN VIDERE

Håøya ligger i spennet mellom bevaring og kommersialisering. Helt siden øya ble kjøpt av Oslo kommune har denne diskusjonen vært aktuell. Naturen og det biologiske mangfoldet er unikt, samtidig som Håøya er et område med interessant kulturhistorie. Fylkeskommunen har definert området til å ha både regional og nasjonal verdi, som kulturmiljø og kulturlandskap. Det fantastiske landskapet, den interessante historien og det faktum at dette er en av de få ikke-privatiserte øyene, gjør Håøya til en eksklusiv øy. I tillegg, er Håøya sentralt plassert i en region under sterk urbanisering.

Med dette som bakteppe har jeg kommet fram til at det er hensiktsmessig å diskutere framtidig bruk av Håøya gjennom ulike alternativer. Alternativene spenner fra konservering til kommersialisering. Med dette ønsker jeg å belyse øyas posisjon og muligheter i fremtiden. De tre alternativene er utviklet med bakgrunn i hvordan jeg ser Håøyas potensial og hva som er stedets ressurser, som er: beliggenheten, landskapet, kulturhistorie og at det er et lite privatisert område. Tiltakene i alternativene, vil på ulik måte hindre at øyas ressurser forvitrer og at det istedet skjer en lokal verdiskaping. Med omtanke for stedet ønsker jeg nyskaping og revitalisering av Håøya.

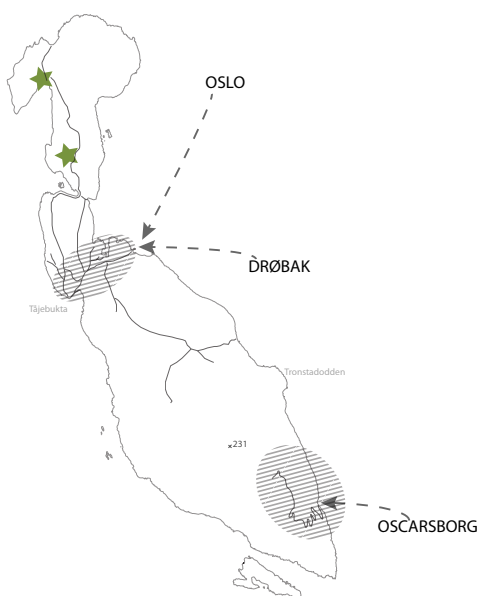

Figur 26: Illustrerer hvordan de tenkte alternativene for Håøya ligger i mellom naturalistisk landskap og designet landskap.

Figur 27: Oversikt over hvordan veien videre er tenkt for Håøya.

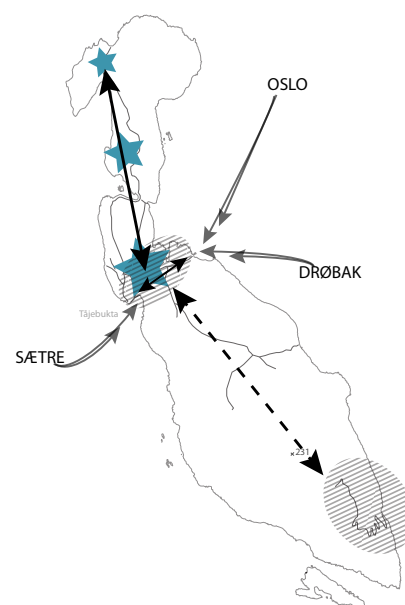
ALTERNATIV 1 BEVARING

Figur 28: Prinsippkisse for alternativ 1

Dette alternativet legger opp til bevaring av Håøya, slik den framstår i dag. Det vil ikke bli etablert ny infrastruktur. Naturressurser og kulturminner er dominerende. Øya gjøres ikke mer tilgjengelig og vil primært fortsette å være en båtøy.

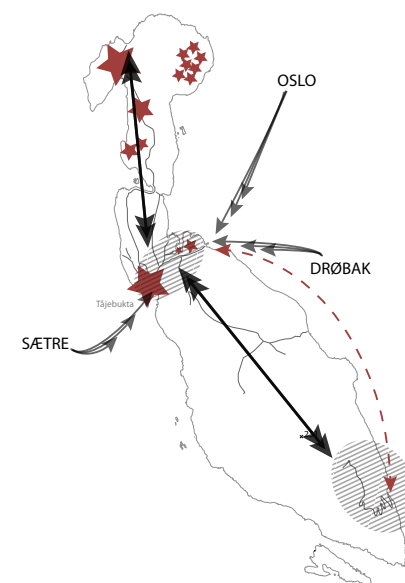
ALTERNATIV 2 MODERAT TILRETTELEGGING

Figur 29: Prinsippkisse for alternativ 2

Alternativ 2 har fokus på tilrettelegging og samspill mellom vern og bruk. Øya gjøres mer tilgjengelig og ny infrastruktur etableres på tre ulike innsatsområder. Det er fokus på historie, miljø og bevissthet rundt bærekraft.

ALTERNATIV 3 KOMMERSIALISERING

Figur 30: Prinsippkisse for alternativ 3

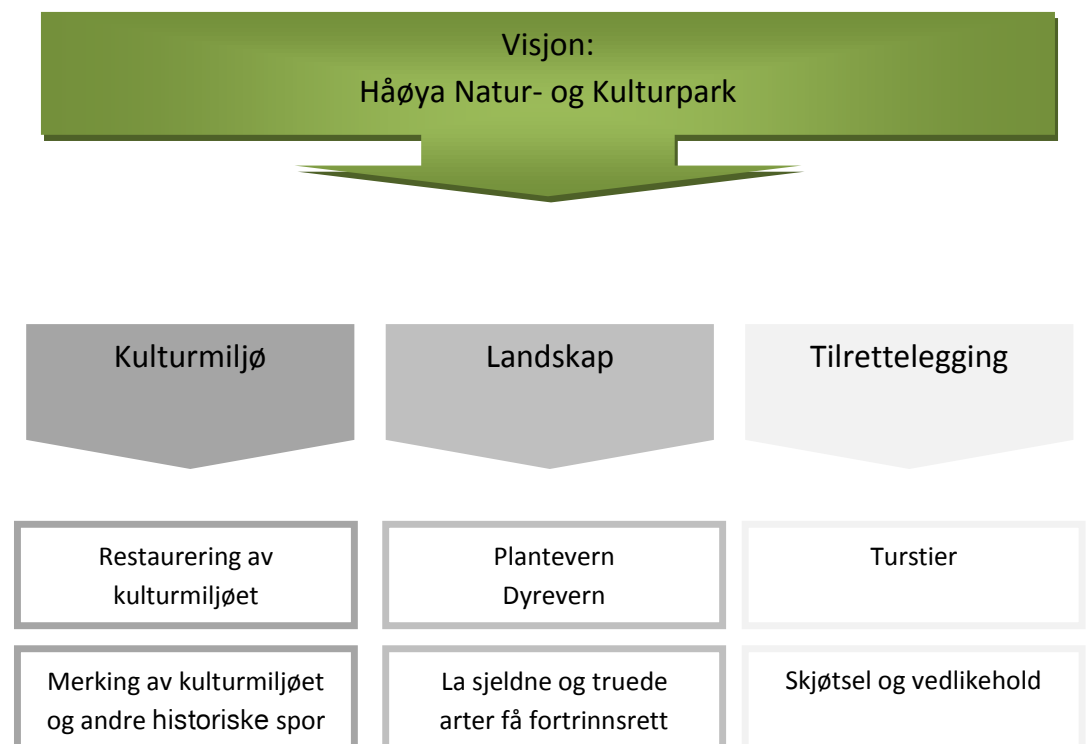
I alternativ 3 kommersialiseres Håøya i stor grad. Alternativet tar sikte på å gjøre Håøya til et regionalt reisemål med høy standard. Det etableres ny infrastruktur av større skala og Håøya utvikles i forhold til øyas beliggenhet og landskap. Dette skal gi en opplevelse av naturen på en moderne og urban måte.

ALTERNATIV 1 BEVARING

Øya er rik på kulturhistorie, og kulturmiljøet er en av de viktigste ressursene, i tillegg til øyas biologisk mangfold. Det er stor diversitet i arter og mange rødlistearter har sitt habitat på Håøya. Den unike natursammensetningen har ført til at hele søndre del er vernet som naturreservat. Vern av hele øya, har vært diskutert helt siden 1930-tallet. De samlede bevaringsverdiene for Håøya bør nedfelles i forpliktende vedtekter.

VISJONEN

Håøya skal være et sted for det enkle friluftslivet i pakt med naturen. Øyas diversitet i plante og dyreliv, skal med nøysomhet ivaretas og styrkes. Øya skal være et økosystem i miniatyr, hvor naturlige prosesser får gå sin gang. På den andre siden skal kulturmiljøet på mellomøya, som speiler en industrihistorie og en kystkultur, ivaretas og forvaltes på en bærekraftig måte. Spor etter bosettinger skal framheves og gjøres tilgjengelig for publikum.

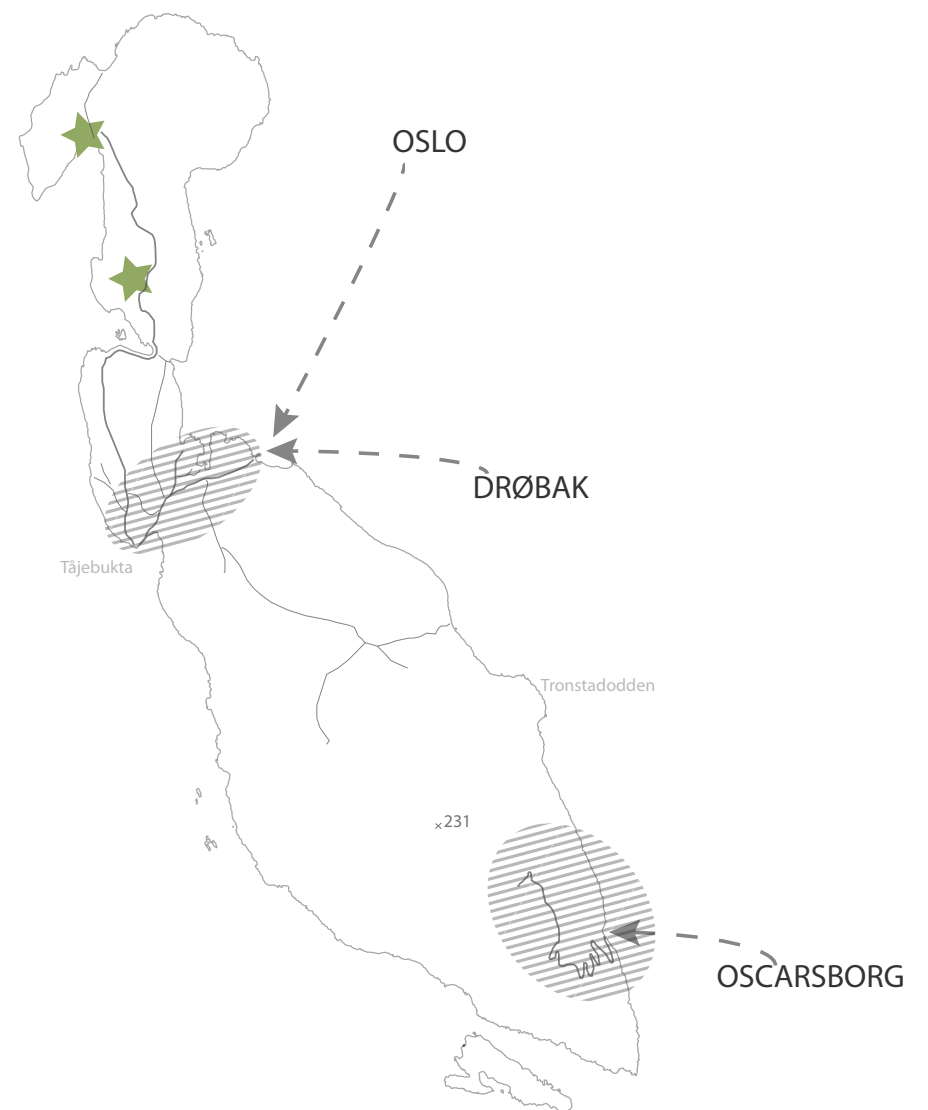
Figur 31: Oversikten viser hva som inngår i visjonen Håøya Natur- og kulturpark

“De samlede bevaringsverdiene for Håøya bør nedfelles i forpliktende vedtekter.”

OM ALTERNATIVET

Alternativet legger ikke opp til en verning av Håøya i sin helhet, men er ment for å påpeke viktigheten av en balansert og nøysom forvaltning av Håøya som natur og kulturpark i en regional og nasjonal sammenheng.

I alternativet inngår en bevaring av det som er igjen av det gamle industrisamfunnet. Byggene restaureres og programmeres på en måte som ikke kommer i konflikt med satsningen på landskapsvern. Det skal imidlertid skapes et aktivt kulturmiljø. Alternativet legger ikke opp til etablering av ny gjestehavn i Tåjebukta, da dette vil komme i konflikt med det vernede kulturmiljøet som ligger her. Både dimensjon og uttrykk vil påvirke autensiteten til kulturmiljøet. Mellomøya har i dag et kulturlandskapspreg og dette skal bevares. Tiltak som kystled og annen hytteutleie i regi av organisasjoner og foreninger er positivt, da det gir allmennheten tilgjengelighet til området. På grunn av sin unike natur, anbefales Håøya brukt i langt større grad til undervisningsformål. Håøya blir ikke gjort mer tilgjengelig gjennom offentlig transport, enn det den er i dag. I forhold til tilrettelegging vil det si at den blir holdt på et minimum. Etablering av turstier og kulturløyper skal gjøres på en skånsom måte. På mellomøya og nordre del vil det bli gjort enkel vegetasjonsskjøtsel. Kulturhistoriske områder vil bli merket og framhevet.

Figur 32: Prinsippkisse for alternativ 1

HÅØYA

KULTURMILJØ

Håøya har et interessant kulturmiljø som stammer fra starten av 1900-tallet da det var sprengstoff-fabrikk på øya. Dette er et viktig industrielt kulturminne, som vitner om en aktiv region på søken etter nye næringsveier. I tillegg, er det rester etter da det var husmannsplasser på øya. Dette vitner om et samspill mellom natur og menneskelig aktivitet hvor fiske, trelast og frakt var en del av virke.

VISJON

Kulturmiljøet på Håøya er av nasjonal og regional verdi og visjonen er at dette miljøet bevares for fremtiden. Miljøet skal være med å fortelle om en industrivirksomhet i Oslofjorden og en aktiv kystkultur med husmannsplasser på øyene i fjorden.

FORTELLE HISTORIEN

Gjennom istandsetting av eksisterende bygningsmasse skal Håøyas og Oslofjordens historie fortelles til kommende generasjoner.

Bygningene skal tas i bruk til ulike formål for å hindre nytt forfall etter istandsetting. Det er viktig at bygningene beholder sitt autentiske uttrykk og ikke forandres i vesentlig grad. Bygningene må programmeres med allmenntilguttige formål og det anbefales at bygningene leies eller gjøres om til museum. Det må skapes et aktivt kulturmiljø på denne delen av øya. Historien om husmannsplassen som Gamlegården er en del av, hadde et sagbruk tilknyttet seg. Dette lå i

Sagbukta og må framheves som viktig element av historien. Som en av mine informanter sa, "Historien gjør steder levende", og ved å fortelle historien vil publikum få et tettere forhold til Håøya.

Kulturmiljøet må markedsføres gjennom informasjonsplakater på øya, samt at det utvikles kulturløype som tar publikum med inn i historien.

Figur 33: Illustrasjon på kulturmiljø

HÅØYA

NATURMILJØ OG LANDSKAP

Håøya har et unikt landskap som inneholder en stor diversitet i både plante- og dyrearter. Det særegne med Håøya må dyrkes fram og brukes som kilde til verdiskapning på stedet. Naturressursen må forvaltes med skånsomhet og vernes mot overforbruk. Regionen mangler tilgjengelige frie strandarealer og på Håøya har en tilgang på dette.

NATURMILJØ

Det er stor diversitet i både plante- og dyrearter på Håøya. Dette må ivaretas og habitater sikres før en iverksetter skjøtselstiltak. Deler av naturmiljøet er allerede fredet gjennom Naturmangfoldsloven, og forvaltningen av nordre del av øya må ta hensyn til naturmiljøet, da det er registrert flere rødlistearter på øya.

Eksempler på rødlistearter på Håøya

Ertevikke (*Vicia pisiformis*) er en av de truede artene som er oppservert på Håøya. Dette er en sårbar art som overvåkes av Norsk Naturarv. Tiltak er ivaretaging av naturlig habitat, med skjøtsel og begrenning i arealbruk.

Lappkjuke (*Amylocystis lapponica*) er en sterkt truet art som befinner seg på delvis barkløse granlæger i urskognær fuktig granskog (artsdatabanken.no). For denne arten er det viktig at noen områder bevares som naturlig økosystem, uten skjøtsel.

STRANDOMRÅDER

Håøya har flere flotte områder som egner seg til offentlige badeplasser med minimal tilrettelegging. Innerst i Bjønnebukta er det et attraktivt område og trenger kun litt ryddig for å bli bruksvennlig. Her har kommunen startet vegetasjonsskjøtsel med beitedyr som prøveprosjekt og dette bedre tilgjengelighet for publikum.

I Østre Dragsund er det et eget badeområdet, som trenger litt opprydding for å bli brukervennlig.

Sagbukta blir i dag brukt til badeaktiviteter og har et mer kulturlandskapsmessig preg. Her trengs det kun jevnlig skjøtsel og fjerning av noen fortøyningsbolter.

NATURTYPER PÅ HÅØYA

Foto: Tom Sørum

HÅØYA

TILRETTELEGGING

Håøya med sin beliggenhet og attraktive areal, må skjermes for stor belastning. Regionen øker raskt og man må allerede nå sette iverk tiltak som tar vare på sårbare miljøer og kulturarv. Dette tar alternativet på alvor og legger opp til lavmælt og enkel tilrettelegging på Håøya. Det legges ikke opp til mer tilgjengelighet, enn det som er tilfellet i dag.

TURMULIGHETER

Alternativet legger opp til en bevaring av Håøya slik den framstår i dag, og i dette ligger det at ny infrastruktur ikke skal etableres. En lett oppgradering av eksisterende vei og stier skal forøvrig gjøres. Merking av turveier er et viktig virkemiddel for å gjøre publikums opplevelse bedre. I tillegg, er en kanalisering av ferdsel mer skånsomt for et sårbart miljø.

I denne masteroppgaven anbefaler jeg at ferdselsforbudet på sørvestsiden av øya oppheves og at det føres en stiforbindelse over naturreservatet. På denne måten gjøres naturopplevelsene i naturreservatet tilgjengelig og publikum får muligheten til å oppleve de militære kulturminnene i kombinasjon med naturen. Videre anbefales det å merke turstier nord på øya.

SKJØTSEL OG VEDLIKEHOLD

Nesten alle naturområder trenger skjøtsel og spesielt mange av de mest truede artene våre, trenger grohjelp gjennom skjøtsel av annen vegetasjon. Det er derfor viktig at det gjøres skjøtselstiltak i de områdene hvor det finnes rødlistearter med spesielle behov.

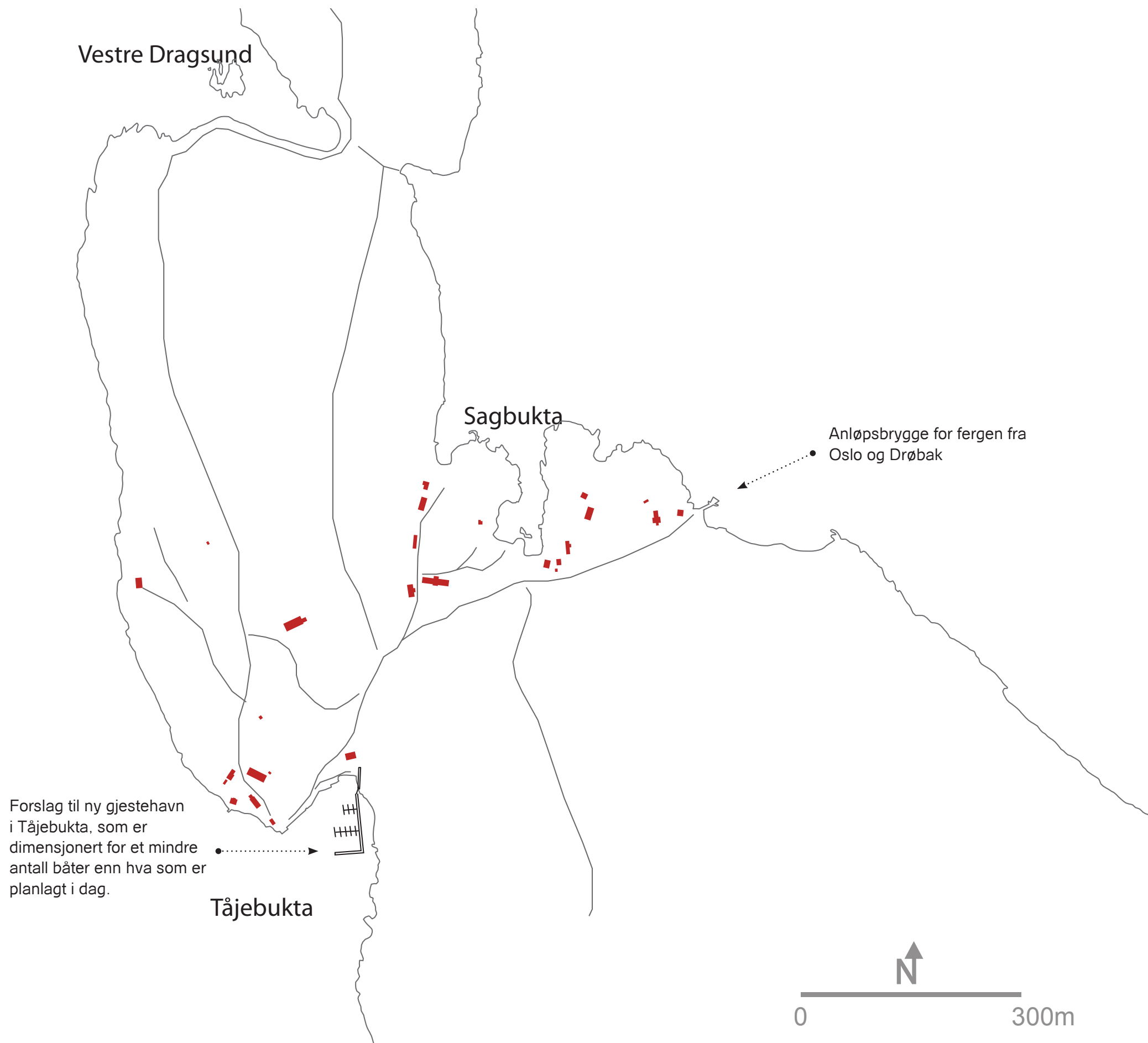
Kulturmiljøet på mellomøya krever mer skjøtselstiltak, sammen med turstier på øya.

OFFENTLIG KOMMUNIKASJON

Offentlig kommunikasjonen ut til Håøya opprettholdes på nåværende nivå. Det vil si at det går daglige avganger fra Drøbak og Oslo i ukedagene og to ganger daglig i helgene. Dette vil kun være en sommerrute. Eventuelt kan det etableres en rute mellom Sætre og Tåjebukta.

BÅTPLASSER

Alternativet legger ikke opp til at den planlagte gjestehavnen etableres i Tåjebukta. Denne gjestehavnen er tenkt dimensjonert for ca 100 båter og både dimensjon, uttrykk og omfang vil ha for stor innvirkning på det vernede kulturmiljøet i Tåjebukta. I figur 34 på s.73 har jeg tegnet inne en mindre gjestebrygge, men som også illustrerer hvor stor innvirkning denne utbyggingen vil ha på kulturmiljøet. Bryggeanlegget i Tåjebukta er av kulturhistorisk verdi, men allerede påbygde elementer blir værende. Det vil fortsatt være naturhavn både i Vestre Dragsund og Bjonnebukta. Noen av ankringsboltene i Sagbukta bør fjernes av hensyn til badegjestene.

Figur 34: Kartet viser et forslag til gjestehavn i Tåjebukta som er dimensjonert for et mindre antall båter og hvordan dette vil påvirke kulturmiljøet på Håøya

HÅØYA

NATUR- OG KULTURPARK

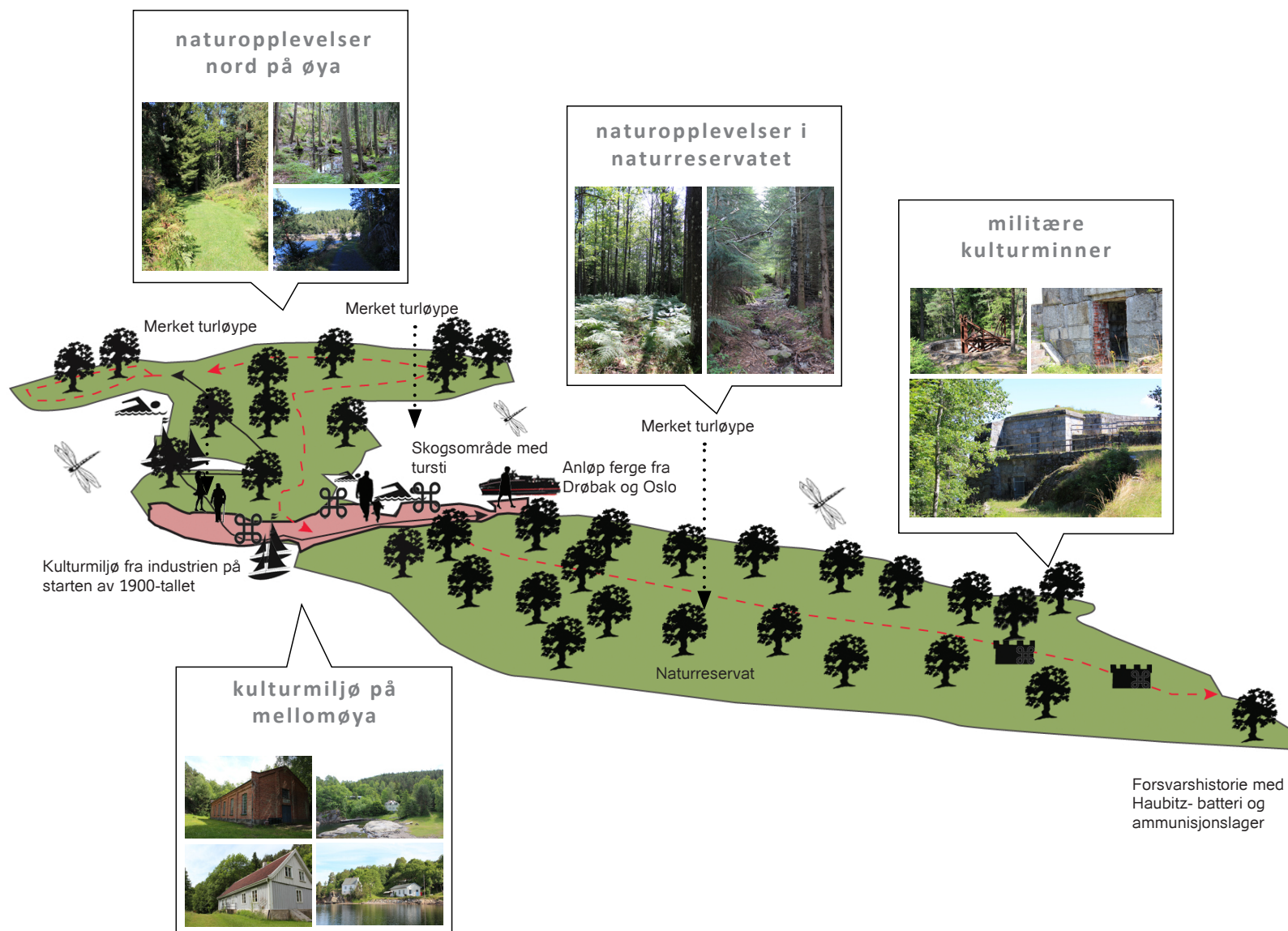
Håøya natur- og kulturpark tar vare på både kulturmiljøet, naturen, rekreasjonen og friluftslivet. Området har en unik kombinasjon av rik historie og natur, og sammen skaper dette opplevelser og gir kunnskap.

Håøya er vernet som kulturmiljø og har en rik industriell historie tilbake til starten av 1900-tallet. Dette i kombinasjon med de unike naturressursene på øya, gjør Håøya spesiell. Det har siden Oslo kommune kjøpte øya vært diskusjoner rundt hvorvidt hele øya burde fredes som naturreservat på grunn av den store diversiteten i arter. I Håøya natur- og kulturpark skal det tas vare på både kultur, natur, rekreasjon og friluftsliv.

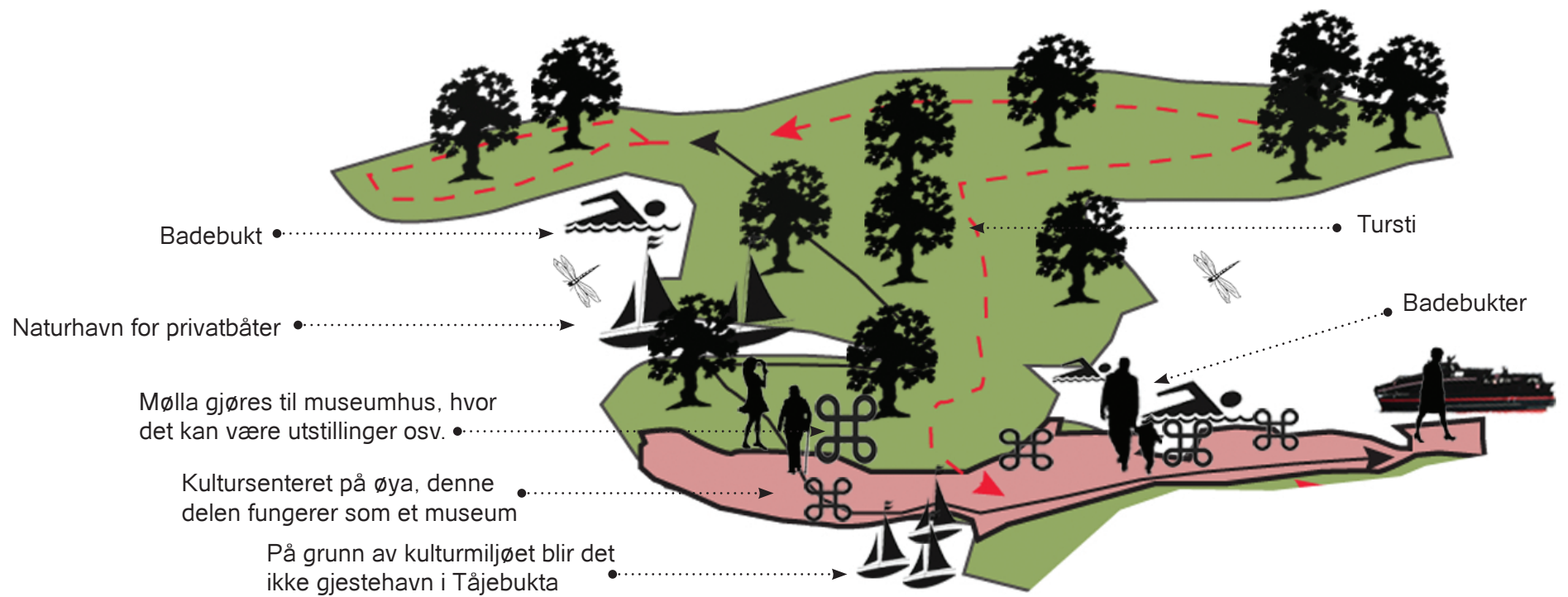
I alternativet er det balansert mellom kulturarv og naturarv, dette sammen utgjør et unikt tilbud i regionen. Denne kombinasjonen er en ressurs for Håøya. Opplevelsen av friluftslivet berikes av vår kulturhistorie og vitner om en aktivitet på stedet. Gjennom å bevare Håøya, slik den framstår i dag, vil den være en kilde til kunnskap og opplevelse i framtiden. I tillegg til kulturmiljøet på mellomøya, er det et viktig militært kulturminne på søndre

del. Dette forteller en historie om et militært nærvær og en tid da forsvaret av Kristiania var viktig. Dette kulturminnet inngår i verneplanen for Oscarsborg festning, men bør gjøres tilgjengelig for publikum også gjennom kanalisert ferdsel i naturreservatet på Håøya. En kanalisering av ferdsel, er slik jeg ser det mindre belastende for naturmiljøet, enn om en ikke tilrettelegger for trafikk. Da risikerer man at folk ferdes på steder der de kan gjøre skade på naturen. Det er allerede en etablert tursti over naturreservatet og jeg foreslår en god merking av eksisterende sti. Eksisterende sti går i gjennom området med ferdselsforbud, men jeg mener at dette forbudet bør prøves, da det ikke er registrert hekkende havørner etter 2008 sesongen. Området har en for stor opplevelsesverdi til at dette forbudet kan stå ved lag, uten at det er påvist at havørnene faktisk hekker på stedet.

Når det gjelder de besøkende som kommer til øya med egen båt, er det ikke lagt opp til etablering av ny gjestehavn. Dette vil slik jeg ser det komme i sterk konflikt med kulturmiljøet i Tåjebukta. Besøkende vil derfor måtte bruke allerede eksisterende naturhavner eller parkere båten sin i gjestehavnen i Sætre sentrum. Det vil da være naturlig at det er en form for offentlig transport mellom Sætre og Håøya. I forhold til rutebåten som går mellom Oslo og Drøbak, legger ikke alternativet opp til at den anløper Håøya oftere enn det som tilbudet gir i dag. På dette nivået av tilrettelegging og tilgjengelighet vil Håøya fortsatt for mange oppleves utilgjengelig, men på en annen side blir hensynet til det sårbare miljøet tatt seriøst.

Figur 35: Illustrasjon som viser alternativet Håøya Natur- og Kulturpark, og plassering av de ulike opplevelses elementene.

Figur 36: Detalj-illustrasjon som viser kultursenteret i alternativet og den nordre delen av øya

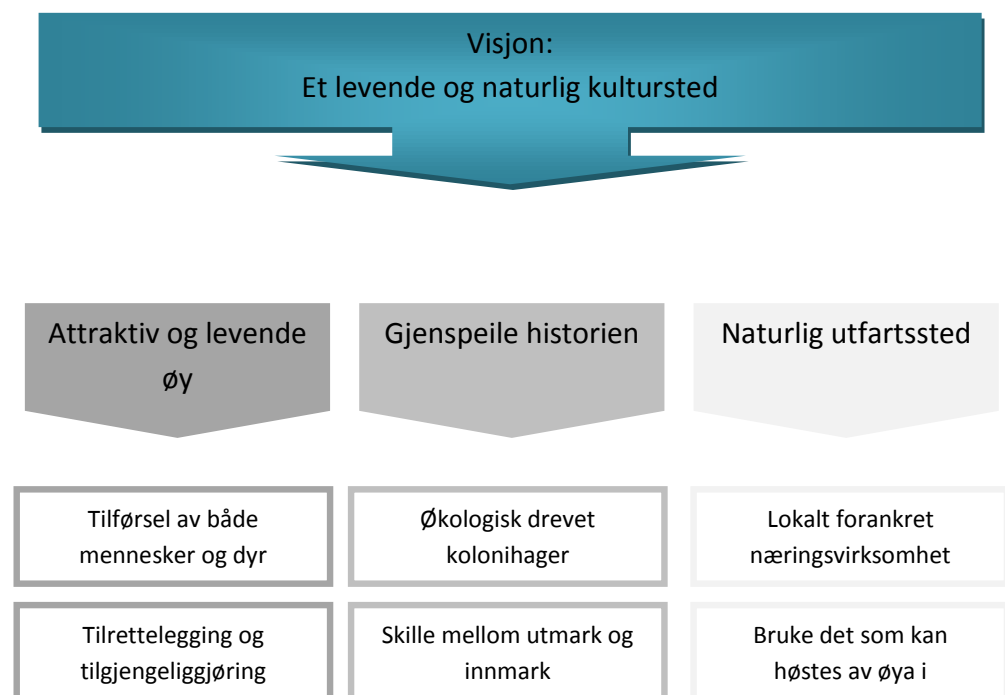
ALTERNATIV 2 MODERAT TILRETTELEGGING

Regionen vokser, områder utvikles og urbaniseres. Kystnære friarealer og friluftsområder mangler. Av den grunn bør Håøya gjøres mer tilgjengelig og tilrettelegges etter dagens behov. Økte tilstrømningen av folk til regionen, gjør at det er viktig med bredde i det lokale friluftslivstilbudet. Når steder urbaniseres så mister mange muligheten til selv å kunne høste og dyrke sin egen mat. Denne kontakten med naturen, gir mange mennesker økt livskvalitet og helse. På Håøya skal det derfor være en balansert tilrettelegging som sikrer vern og friluftsliv.

VISJON

Håøya skal bli et levende og naturlig kultursted, som gir publikum og brukere muligheten til å lære og drive med småskala jordbruk

Håøya ligger kun en times reise fra Oslo og er sentralt plassert i en region under sterk vekst. Øya er rik på natur og historie. Dette er en unik kombinasjon i et ellers urbanisert område. Historien strekker seg tilbake til 1400-tallets klosterhager og har gått veien via husmannsplasser til industriaktivitet. Av den grunn er området definert som et område med høy regional og nasjonal kulturminneverdi. Kulturlandskapet kjennetegnes av at mennesker og natur har levd i pakt med hverandre og at mennesket har høstet av det naturen har å gi. Å tilbakestille kulturlandskapet vil styrke Håøyas identitet, samtidig som det vil fortelle en viktig historie. Det vil gjøre øya mer tilgjengelig og tilrettelagt for publikum.

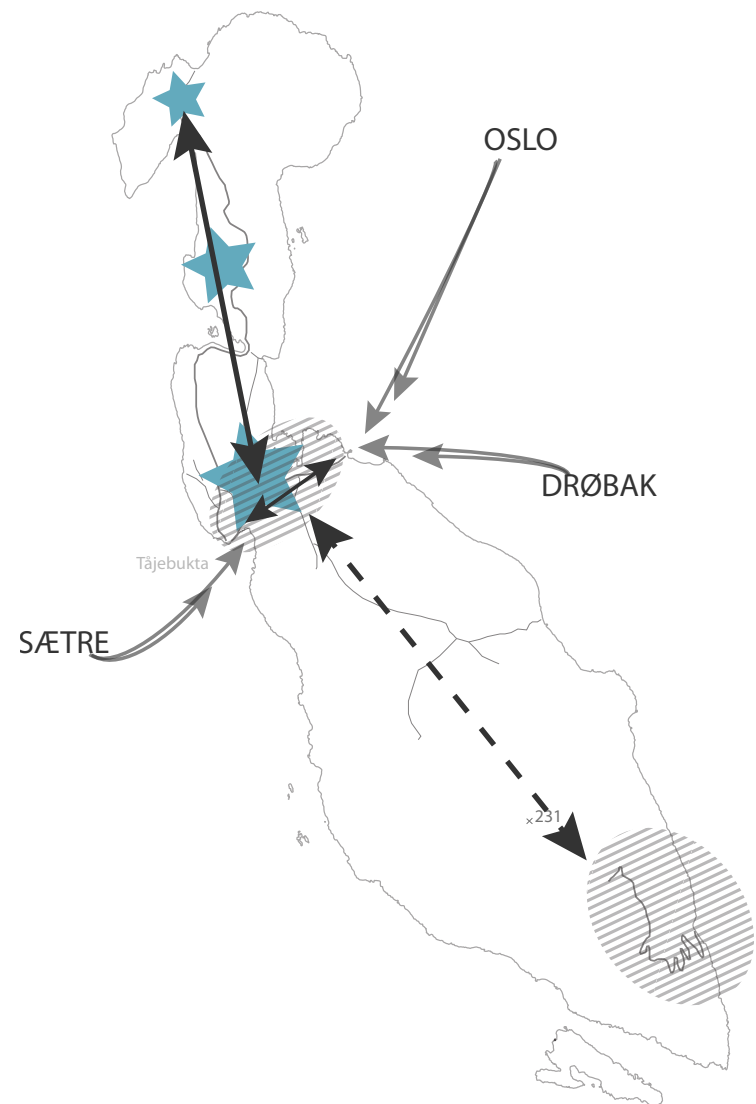

Figur 37: Oversikten viser hva som inngår i visjonen Et levende og naturlig kultursted

“På Håøya skal det være en balansert tilrettelegging som sikrer vern og friluftsliv.”

OM ALTERNATIVET

Alternativet legger opp til en moderat grad av tilrettelegging. Det tilføres et stort antall besøkende med offentlig kommunikasjon fra både Oslo, Drøbak og Sætre. Fra Oslo må det være hyppige avganger, som reduserer opplevelsen av avstand. Det skal være gode kommunikasjonsruter på øya som gjøre det enkelt å bevege seg rundt og oppleve alle delene av øya. I naturreservatet skal det legges opp til en enklere form for sti, slik at det går mer i ett med naturen og man får muligheten til å oppleve det militære kulturmiljøet på sørspissen. I alternativet er det tre tyngdepunkter for utvikling og på disse stedene har tidligere vært husmannsplasser. I dag er der det produktivskog her. Eksisterende infrastruktur benyttes sammen med etablering av nye bygg. Øyas tyngdepunkt vil være på mellomøya, i det eksisterende kulturmiljøet. Her vil det være handel og servering. Alternativet er inspirert av ferieanlegget som var planlagt av Byarkitekten på 1940-tallet. Det vil være et sesongsamfunn som driver med småskala jordbruk og som gir en levende og attraktivt øy.

Figur 38: Prinsippkisse for alternativ 2

HÅØYA

ATTRAKTIV OG LEVENDE

Håøya skal være et levende og attraktivt sted, sentralt i Oslofjorden. Når en kommer til øya skal en bli møtt av både mennesker og dyr som lever i harmoni med naturen og som sammen gjenoppretter og vedlikeholder kulturlandskapet.

VISJON

Skape et attraktiv og levende kultursted, hvor kulturlandskapet er gjenopprettet og mennesker og dyr lever i pakt med naturen.

KULTURLANDSKAPET

Håøya har lang historie med menneskelig bruk og høsting. Øya har regional og nasjonal verdi som kulturmiljø og kulturlandskap. Kulturlandskapet er gjengrodd og menneskene er kun sporadisk til stede i dag. Gjennom tilføring av mennesker og dyr til øya vil samfunnet og kulturlandskapet på øya gjenoppstå og øya vil igjen framstå som attraktiv og levende for publikum, Området vil bli mer tilrettelagt og tilgjengelig.

Figur 39: Illustrasjon som viser hva som ligger i attraktiv og levende

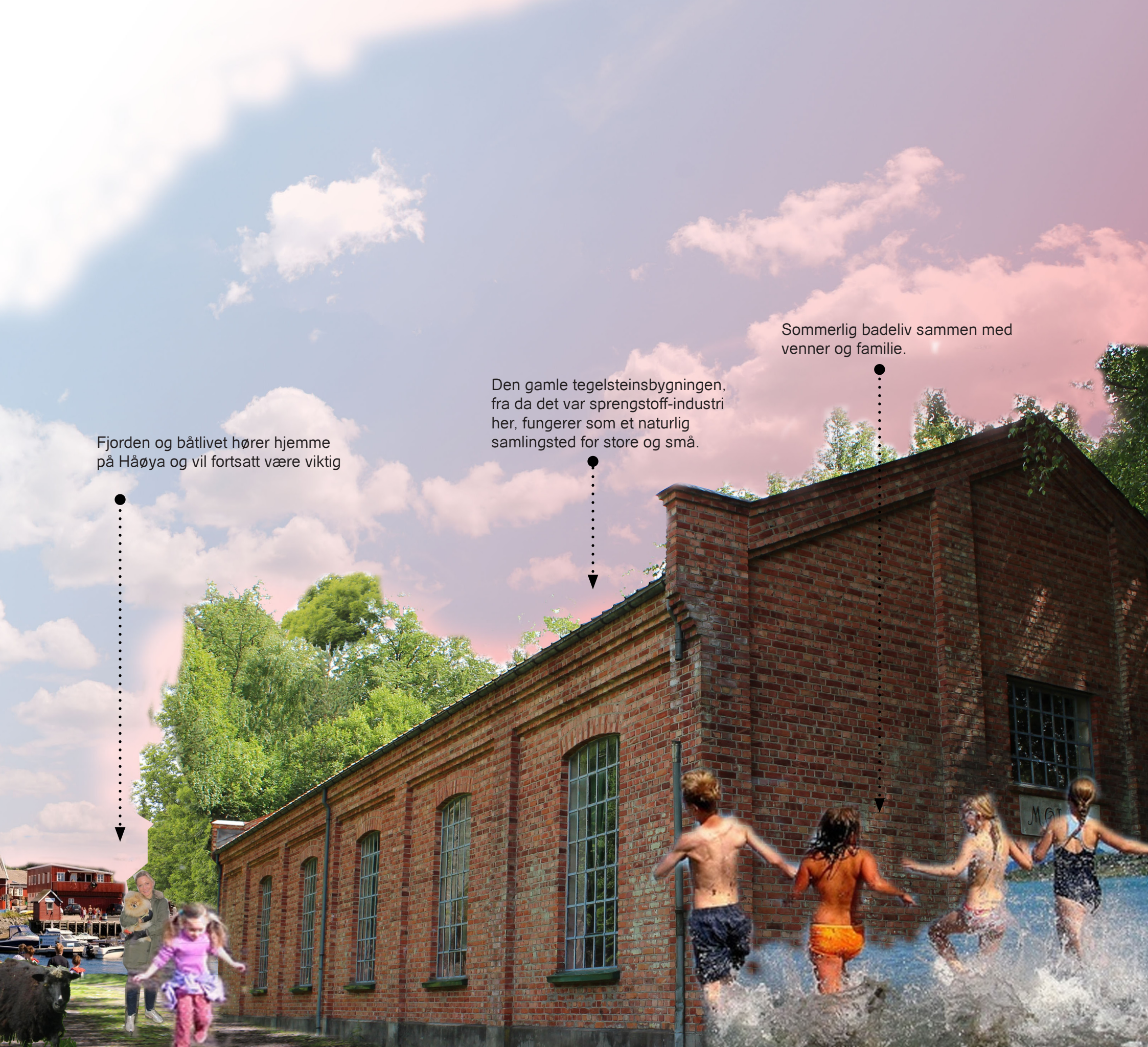
Moderne kolonihage midt i Oslofjorden er en drøm for mange. På Håøya kan den bli en realitet

Geiter og Sau tilbakestiller kulturlandskapet gjennom beiting, i tillegg er det med på å skape et levende og attraktivt miljø

Fjorden og båtlivet hører hjemme på Håøya og vil fortsatt være viktig

Den gamle tegelsteinsbygningen, fra da det var sprengstoff-industri her, fungerer som et naturlig samlingssted for store og små.

Sommerlig badeliv sammen med venner og familie.

GJENSPEILE HISTORIEN

Gjennom etablering av kolonihager med dyrehold, vil historien om husmannsplasser og bosettinger i kystområder gjenspeiles. Dette vil også gjenspeile de urtehagene som Maria Kirkens prosti hadde på øyene i Oslofjorden. Kolonihagene og det aktive kulturmiljøet på Håøya skal gi kunnskap og læring om vår felles natur- og kulturarv.

VISJON

Gjennom etablering av kolonihager på Håøya vil en gi mennesker i regionen muligheter til friluftsliv som gir økt livskvalitet, bedre helse og en økt bevissthet rundt bærekraft og økologiske prinsipper. Håøya kolonihage skal være et ressurscenter i hvordan husmannsplasser drev sitt virke og hvordan en i dag skal drive økologisk jordbruk på steder som Håøya.

KOLONIHAGE

Håøya med sin historie og landskap er det perfekte stedet for etablering av moderne kolonihager, som drives etter økologiske prinsipper. Gjenbruk av bygningsmasse i kombinasjon med ny arkitektur, vil skape et miljø helt utenom det vanlige og være et viktig supplement til tilbudene ellers i Oslofjorden.

Hele regionen vokser og Oslo blir tettere og tettere. Kolonihagene på Håøya vil kunne gi Oslos og regionens innbyggere muligheter til å dyrke sin egen mat og lære enkelt dyrehold. Sammen vil dette tilbakestille landskapet til et kulturlandskap og gjenskape det samfunnet som en gang fantes der ute. Kolonihagen vil trenge en ansvarlig person, som er mer eller mindre fastboende på øya og som har hovedansvaret for kolonihagene, kulturmiljøet og dyreholdet. Det må også være en driftsperson til restaurant og gårdsutsalg. For å skaffe seriøse aktører, må driften utlyses og personen ansettes på åremål. Dyrene som holdes på øya, vil trenge overvintringssted på fastlandet.

ØKOLOGISK DRIFT

Kolonihagene er tenkt drevet etter økologiske prinsipper. Det vil si at ny bygningsmasse bygges med miljøvennlige materiale og glir godt inn i landskapet. Vannforsyningen vil skje lokalt enten gjennom rensing av grunnvann/overflatevann eller ved at det installeres avsaltningssystem og fjorden blir øyas vannkilde. Avfall komposteres så lagt det lar seg gjøre og gjenbrukes lokalt. Av sanitære forhold tenkes det, at det installeres komposteringstoiletter rundt på øya.

ALLMENNHETENS TILGJENGELIGHET

Kolonihagen vil være i offentlig eie, men drives eksternt på åremål. Hyttene med dyrkningsparseller leies ut på sesonger. Alle som besøker Håøya kan bevege seg fritt rundt, men utøve respekt for de som driver med småskala jordbruk.

Høns vil gi egg og kjøtt

Kyr vil bidra til både beiting og muligheten til å produsere produkter som melk, ost og kjøtt

Det sies at det har vært klosterhager på Håøya og flere husmannsplasser. Gjennom kolonihager vil dette gjenspeiles og det vil igjen være matproduksjon her ute

Figur 40: Illustrasjon som viser hvordan historien skal gjenspeiles

HÅØYA

NATURLIG UTFARTSSTED

Håøya skal være en naturlig destinasjon når beboere i regionen skal på utflukt. Dette såvel for de uten privat båt, som de med. Målet er at andre turister også finner Håøya interessant og tar turen ut når de er i regionen.

VISJON

Håøya skal markere seg som et naturlig utfluktssted med stedstilpassede opplevelse i Oslofjorden.

GÅRDSUTSLAG

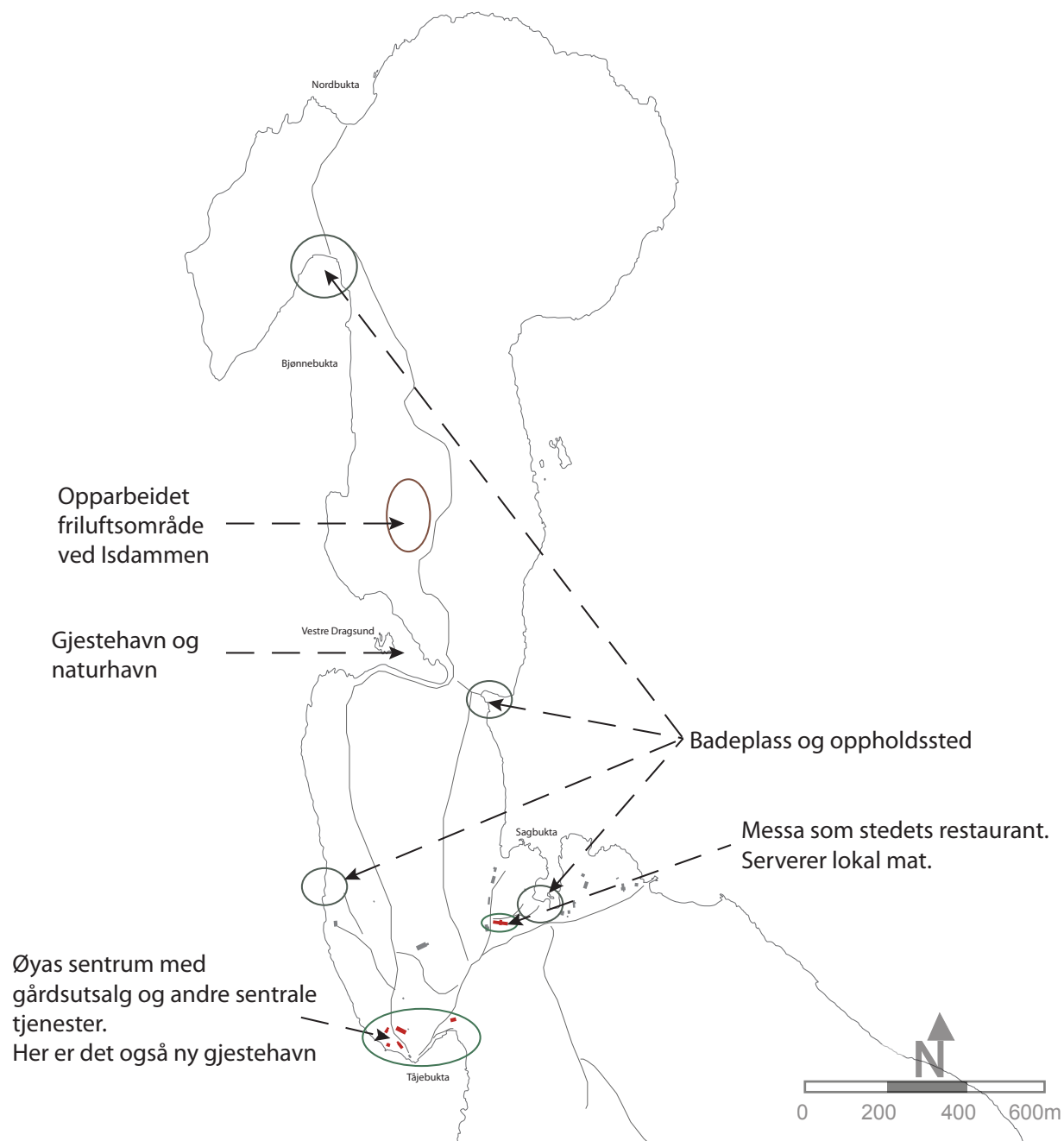
Kortreist mat og blir mer og mer etterspurt og på Håøya skal en kunne kjøpe varer produsert lokalt. Dette vil kunne være grønnsaker, egg og overskudd av kjøtt og fisk. I tillegg til andre hjemmeproduserte varer.

RESTAURANT/SERVERINGSSTED

Historisk har Messa vært spisesalen på Håøya. Jeg tenker at dette bygget restaureres og gjøres om til et moderne spisested som serverer mat laget av øyas råvarer, så langt det lar seg gjøre.

TRANSPORT

For at Håøya skal bli et naturlig utfartssted er det viktig at det legges opp til god kommunikasjon med fastlandet. Det må være lett å komme seg ut fra både Drøbak, Oslo og Sætre. Tilbudet bør være gunstig også utenfor selve sommerferien, men kan reduseres vinterhalvåret.

Figur 41: Kart som viser utfartssteder på Nordre Håøya

Gårdsutsalg: Overskuddet fra kolonihagene kan selges til besøkende på øya

Restauranten: Her lages det førsteklasses mat med lokale råvarer. Så langt det lar seg gjøres skal de komme fra øya

Figur 42: Illustrasjon som viser hvordan Håøya kan bli et naturlig utfartssted

HÅØYA

KOLONIHAGE

MED RESTAURANT OG UTSALG

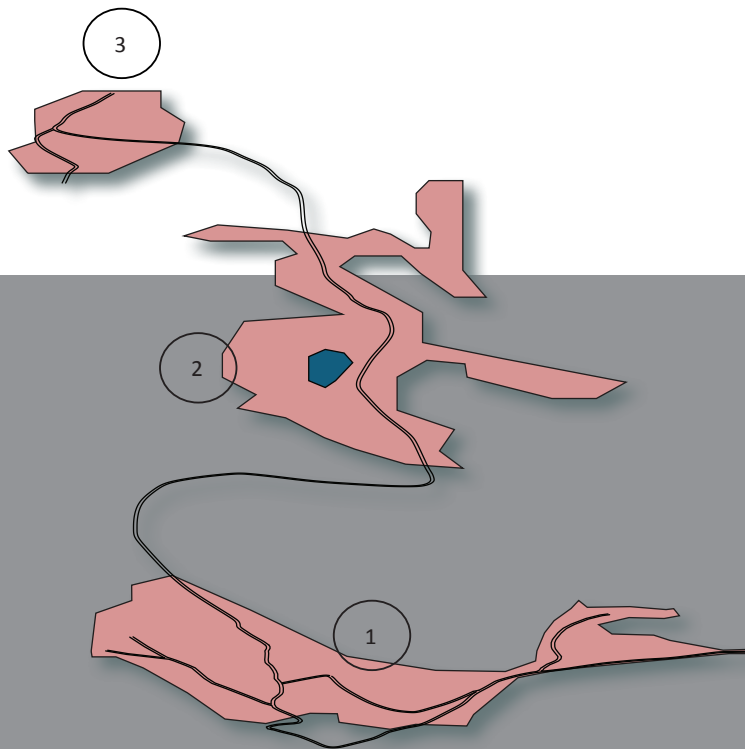

Håøya kolonihage skal sikre kunnskap, opplevelse og bruk for allmennheten nå og for framtiden. Kulturmiljøet og kulturlandskapet tas vare på gjennom ny bruk, sammen med landskapet og de lokale naturverdiene. Håøya skal gjenspeile den industrielle historien, husmannsplassene og friluftslivet både på land og i fjorden. Den kulturhistoriske Isdammen rekonstrueres og gjøres til et flott område med både friluftsliv og småskalert jordbruk. Områdene for jordbruk skal drives historisk og være et læringssted i natur og kultur for regionen. Det skal være drevet økologisk.

Det er hovedsakelig tenkt tre områder som egner seg til kolonihage og dyrkning. I dag består disse områdene av produktiv skog og det har historisk vært husmannsplasser eller bosettinger her. Ved Bjønnejordet og Isdammen skal det utvikles kolonihytter av størrelse max 40kvm, med tilhørende dyrkningsareal. På mellomøya tas de eksisterende byggene i bruk og jordarealer gjøres om til dyrkningsparseller. Her oppføres også noen ny kolonihytter i maks 40 kvm. Disse plassers slik fabrikkasjonshusene fra Håøen fabrikk stod, fra Tåjebukta til Mølla. I tillegg rekonstrueres noen bygg i Sagbukta.

I kulturmiljøer skal en være forsiktig med nybygg, men siden byggene er tenkt å ha en historisk referanse mener jeg det vil styrke det eksisterende kulturmiljøet. Håøya kolonihage vil bestå av rundt 200 kolonihageparseller med ulik størrelse på både hytter og dyrkningsparseller.

Gjennom å tenke kulturlandskap/kulturmiljø, økologi og et næringsliv i form av utsalg av egne varer og restaurant, mener jeg at Håøya kan gjenoppstå som det ferieparadiset det tidligere har vært, hvor kunnskap og opplevelse står sentralt.

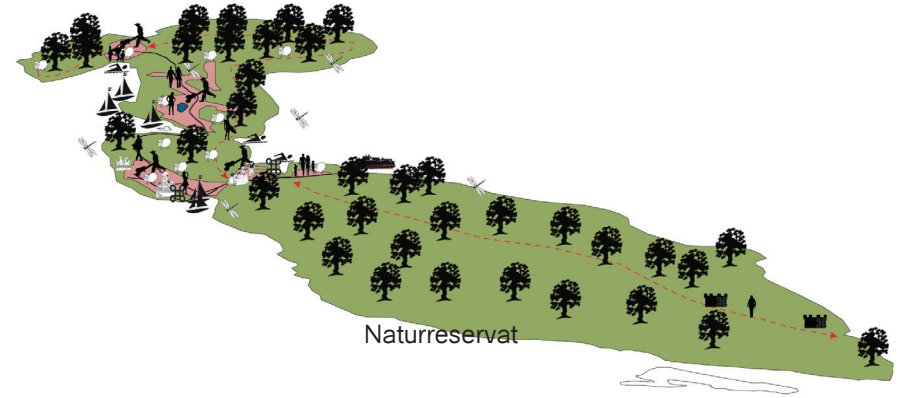
Figur 43: Illustrasjon av de ulike kolonihagefeltene

Plassering av kolonihagene

1. Mellomøya: Området utvikles til det største kolonihageområdet på øya. Kolonihagen strekker seg fra Kjøkkenbukta i øst til Tåjebukta. Dette er øyas sentrum, og her finner man gårdsutvalg og spisested, gjestebrygge og andre servicefunksjoner.
2. Isdammen: Området har tidligere vært husmannsplass og har derfor vært i bruk. hyttefeltet er i mellomstor størrelse. Isdammen vil ligge i midten av hyttefeltet og være et viktig estetisk element.
3. Bjønnebukta - Dette har tidligere vært husmannsplass og har en produktiv skogstype i dag. Dette vil være det minste hyttefeltet.

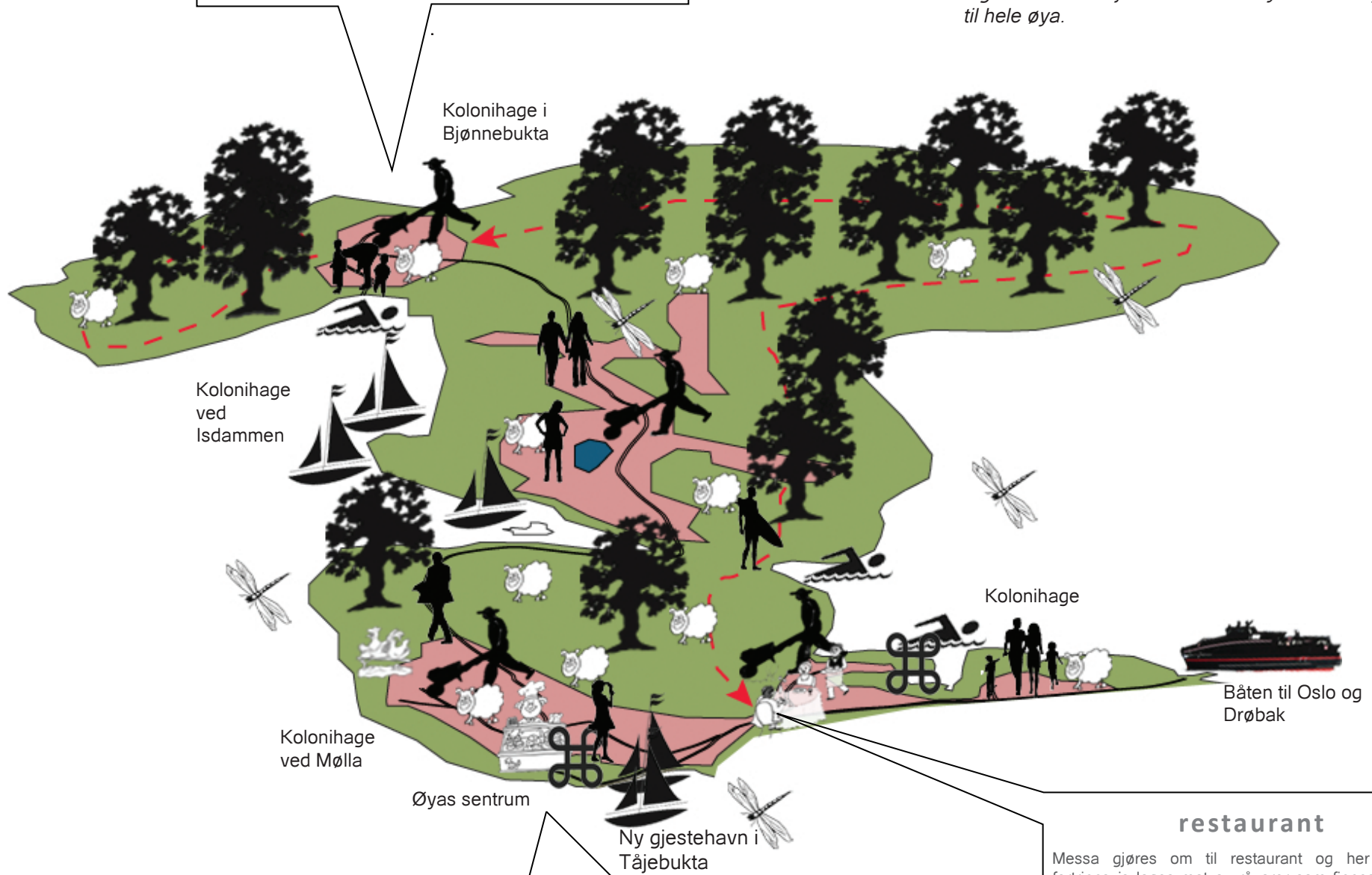
kolonihage

Det er tre kolonihagefeltet på øya og ved Isdammen og i Bjønnebukta er det tenkt moderne arkitektur slik som kolonihagehytten i The Popular Garden House i Nederland, tegnet av ONIX arkitekter. Prosjektet er et økologisk prosjekt.

Naturresevat

Figur 44: Illustrasjon som viser Håøya Kolonihage i forhold til hele øya.

Kolonihage i Bjønnebukta

Kolonihage ved Isdammen

Kolonihage ved Mølla

Øyas sentrum

Ny gjestehavn i Tåjebukta

Kolonihage

Båten til Oslo og Drøbak

gårdsutvalg

Foto: grønnhverdag.no

I Tåjebukta etableres det et gårdsutvalg. Utsalget selger varer som er produsert i kolonihagene på øya. Dette blir litt som konseptet til Bondens marked, bare at det er et fast på ett sted.

restaurant

Messa gjøres om til restaurant og her vil det fortrinnsvis lages mat av råvarer som finnes på øya eller i nærområdet.

Foto: mofima.no

Foto: southything.com

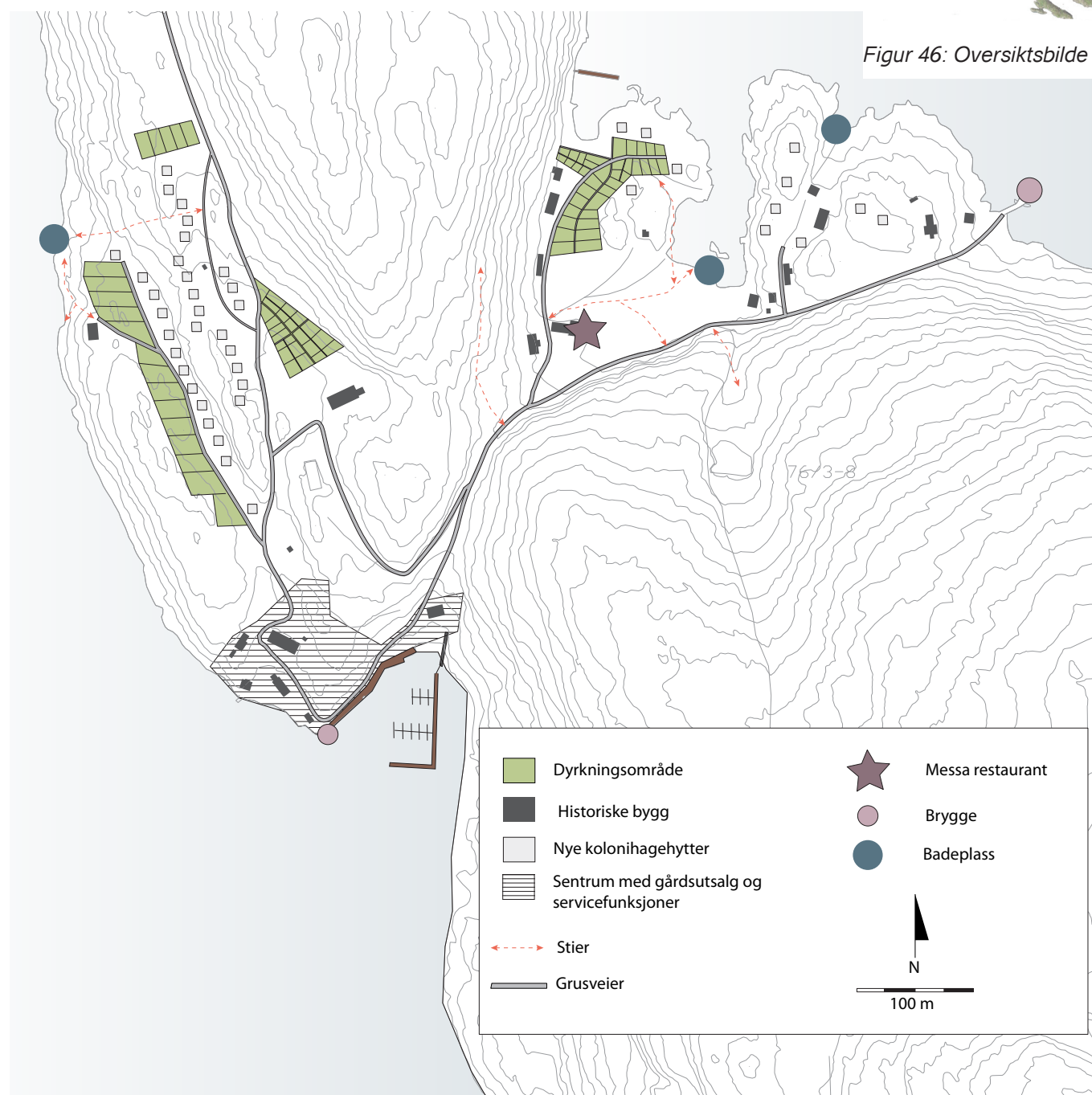
Figur 45: Illustrasjon som viser Håøya Kolonihage og hvor de ulike kolonihagefeltene er på nordre del av øya.

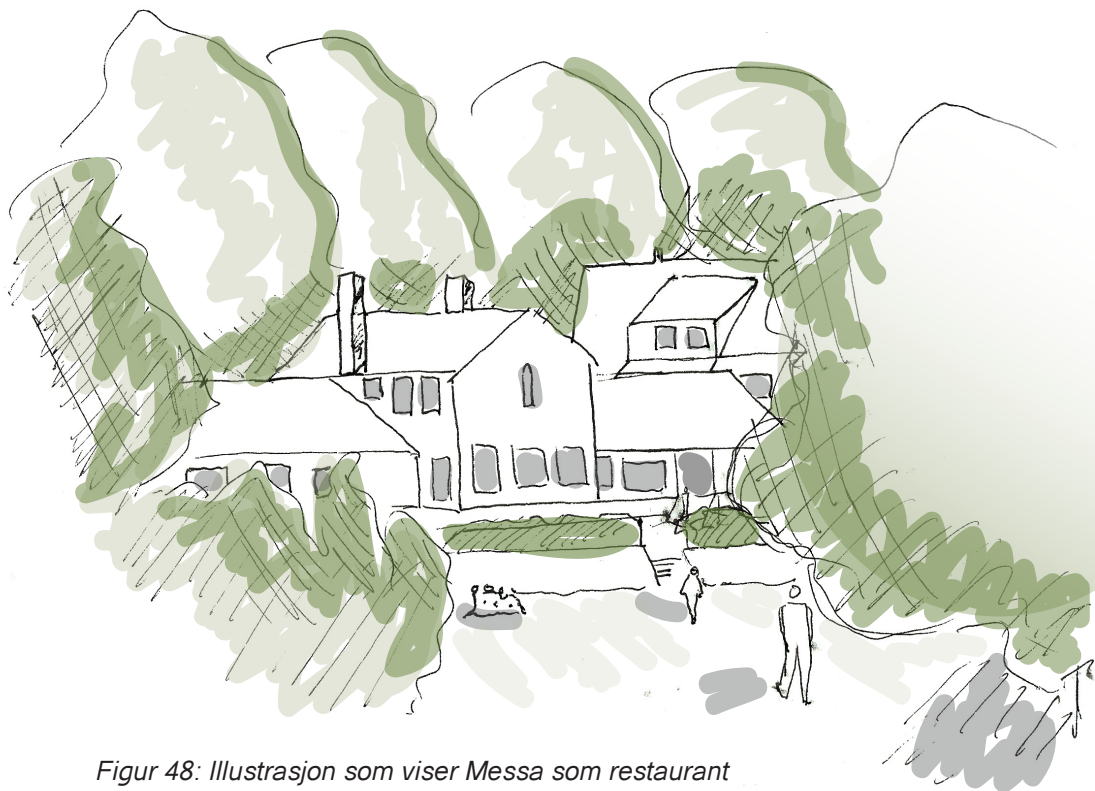
TÅJEBUKTA- HÅØBUKTA INNSATSOMRÅDE 1

DAGENS SITUASJON

Dette er øyas sentrum. Her ligger kulturmiljøet fra industitiden og fergen anløper fra Oslo og Drøbak på østsiden. I dag består tilbudet her av tre kystleder og den fjerde er under planlegging. Bygningsmassen ellers er enten driftsbygninger eller utleid til privat personer eller organisasjoner. Ny gjestehavn er planlagt i Tåjebukta og estimatet er rundt 100 båtplasser. Den gamle bryggen i Tåjebukta er en del av det eksisterende kulturmiljøet og er dimensjonert slik at det muliggjør fergeanløp her. I Sagbukta har det historisk vært husmannsplass og hele området består av produktiv skog. Området er av mer åpen karakter og har tidligere hatt flere bygninger enn det som står i dag. Jeg har derfor definert dette området som egnet til kolonihage, både på grunnlag av skog og historie.

SITUASJONSPLAN

Figur 48: Illustrasjon som viser Messa som restaurant

SKISSETE ENDRINGER I OMRÅDET

INNSATSOMRÅDE 1 LIGGER SØR PÅ MELLOMØYA. FRA TÅJEBUKTA MOT MØLLA VAR DET TIDLIGERE MANGE FABRIKASJONSBYGNINGER, DETTE MILJØET REKONSTRUERES MED KOLONIHAGEHYTTER. DET HAR OGSÅ VÆRT FLERE BYGNINGER PÅ ØSTSIDEN ENN DET SOM STÅR I DAG. DISSE REKONSTRUERES OG GJØRES TIL KOLONIHAGEHUS.

I INNSATSOMRÅDE 1 ER DET TENKT MAKS 100 PARSELLER TIL DYRKNING. DET VIL ETABLERES NYE HYTTER SOM HAR PARSELLER TILKNYTTET SEG, I TILLEGG VIL NOEN AV DE EKSISTERENDE BYGNINGENE GJØRES OM TIL FERIEHUS. TIL FERIEHUSENE VIL DET VÆRE MED DYRKNINGSPARSELLER. MESSA BLIR RESTAURERT OG GJØRES TIL SPISESTED. MØLLA BLIR SENTRALHUSET FOR KOLONIHAGEN OG VIL HUSE FELLESFUNKSJONER. DET VIL VÆRE ANLØP FOR FERJE FRA OSLO, DRØBAK OG SÆTRE I HENHOLDSVIS ØST OG VEST. I TÅJEBUKTA BLIR DET ETABLERT GJESTEHAVN. INNSATSOMRÅDET VIL DET VÆRE SENTRALE BADEVIKER, SLIK SOM I DAG.

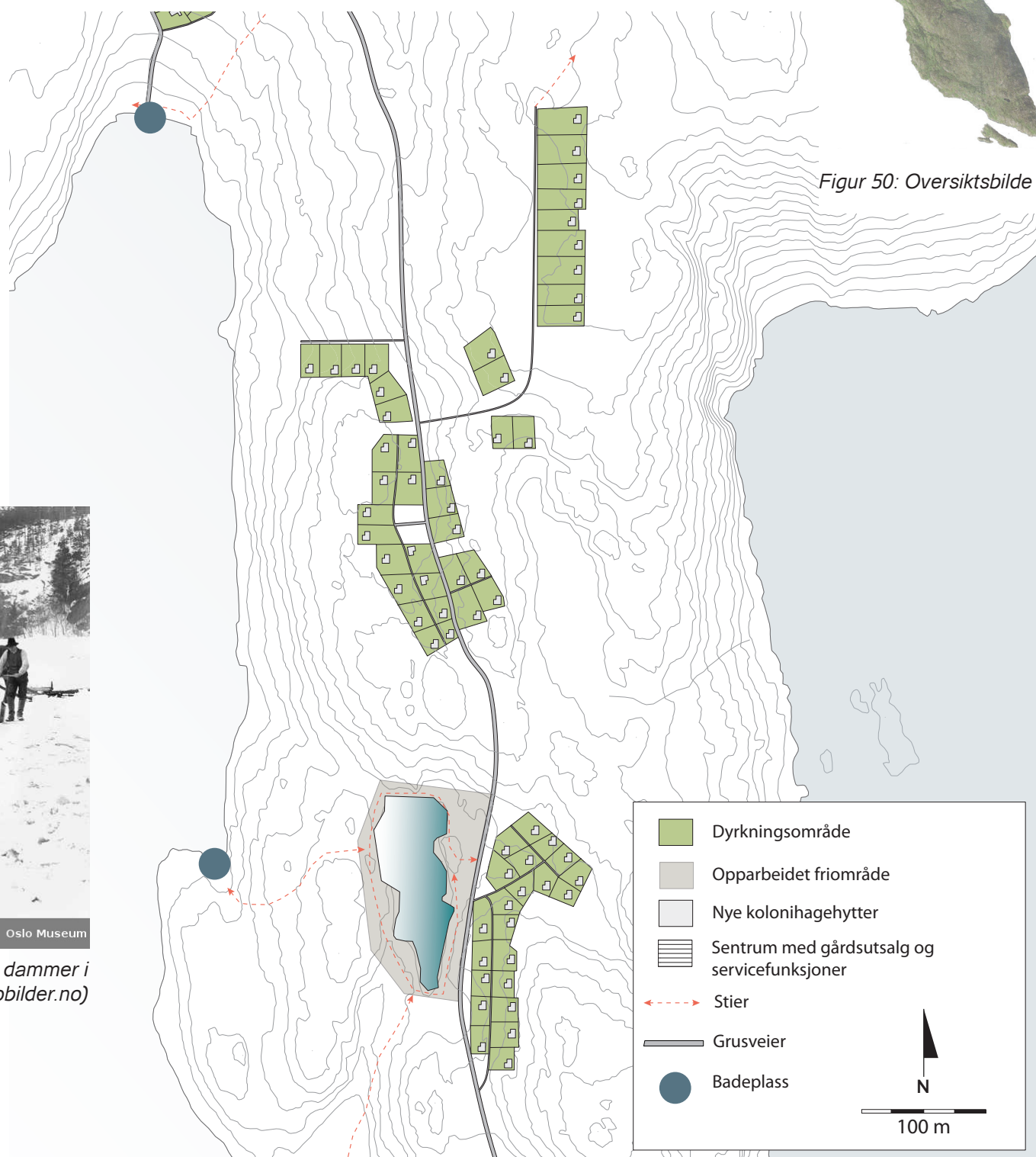

Figur 49: Illustrasjon på hvordan kolonihagene kan være i kolonihagefelt 1

DAGENS SITUASJON

Vestre Dragsund er en populær naturhavn og er nok den som er mest besøkt på Håøya. Nord for Vestre Dragsund finner vi Isdammen. Historisk sett er slike dammer blitt brukt til isproduksjon, men mange er i dag i ferd med å gro igjen. Dette viktige kulturhistoriske området og Håøya kan bli et visningssted for denne aktiviteten. Friluftsmessig har området stor opplevelsesverdi og bør gjøres tilgjengelig for publikum. Arealene rundt Isdammen består av produktiv skog og er derfor egnet som dyrkningsareal. Siden dette historisk har vært husmannsplass, er det tenkt utviklet til kolonihageområde med dyrkningsparseller.

SITUASJONSPLAN

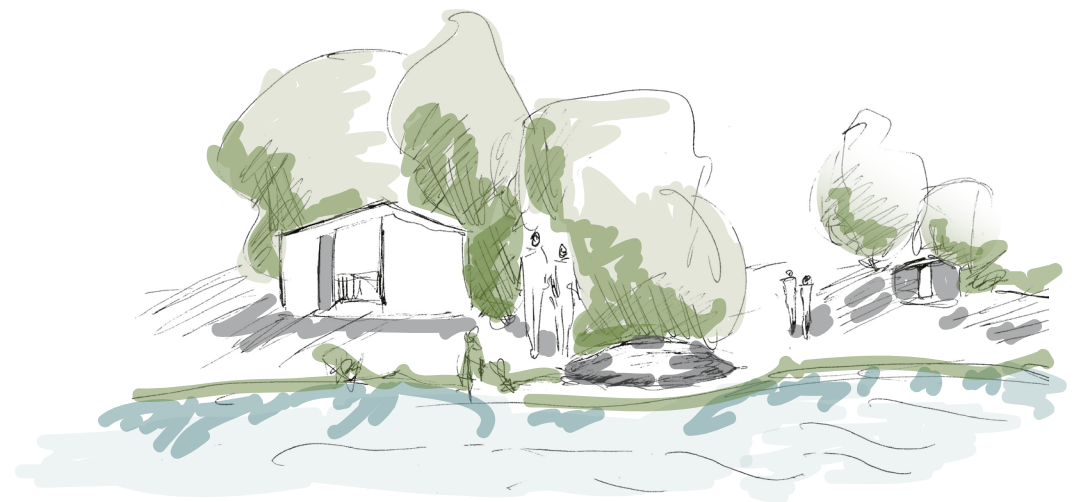

Bilde 42: Viser hvordan man hentet isblokker ut av dammer i starten av 1900-tallet. (Kilde: Oslobilder.no)

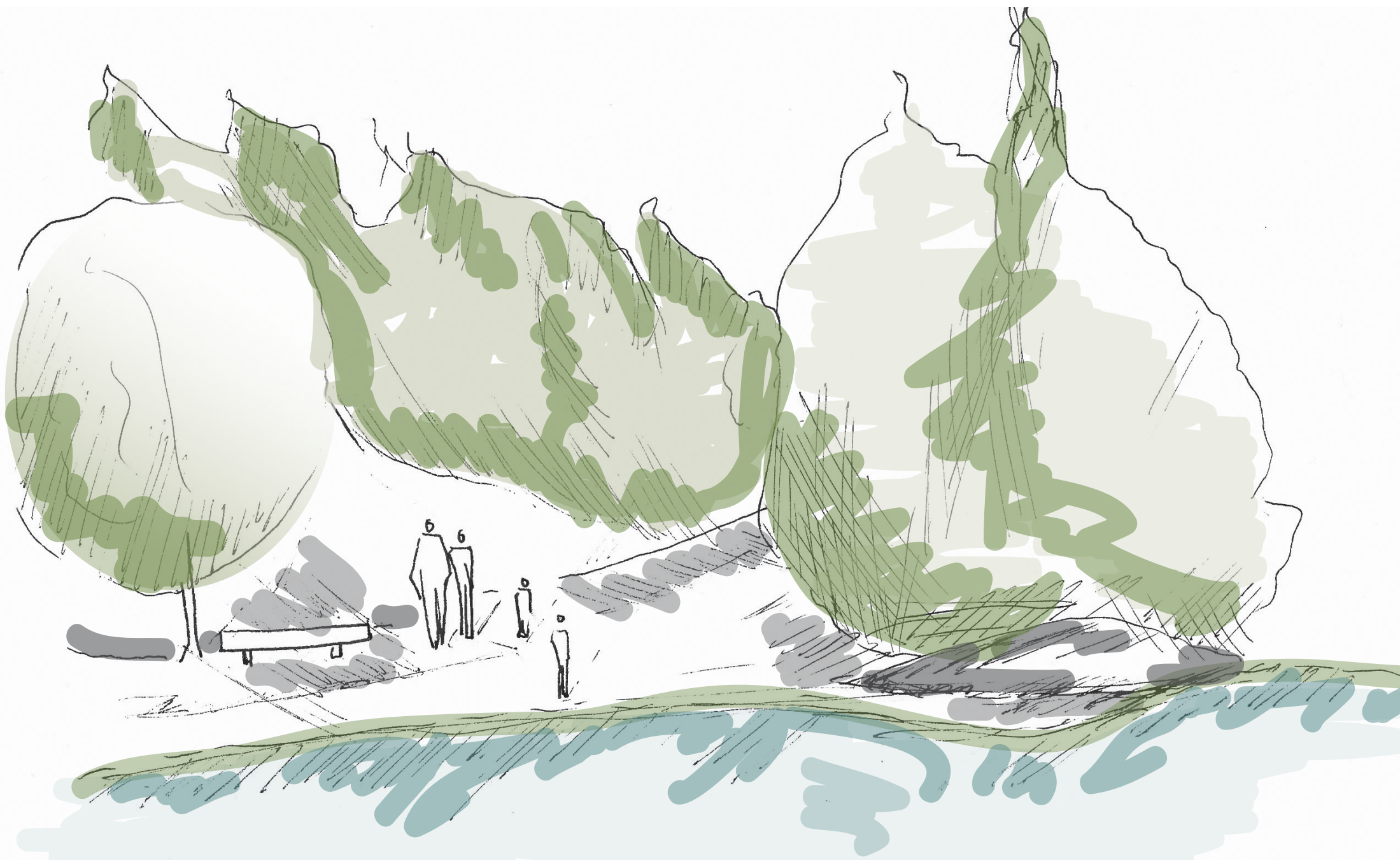
Figur 51: Situasjonsplan for kolonihagefelt 2

SKISSETE ENDRINGER I OMRÅDET

INNSATSOMRÅDE 2 VED ISDAMMEN ER TENKT OPPARBEIDET MED RUNDT 70 KOLONIHAGEHYTTER MED TILHØRENDE PARSELLER TIL DYRKNING. ISDAMMEN ER SENTRALT PLASSERT I OMRÅDET OG ER KILDE TIL VANN OG ET ESTETISK ELEMENT. DAMMEN RENSKES OG I STANDSETTES SOM KULTURMINNE. OMRÅDET RUNDT OPPARBEIDES TIL FRIOMRÅDE OG BLIR TILGJENGELIG FOR PUBLIKUM.

Figur 52: Illustrasjon av kolonihagehytter ved Isdammen

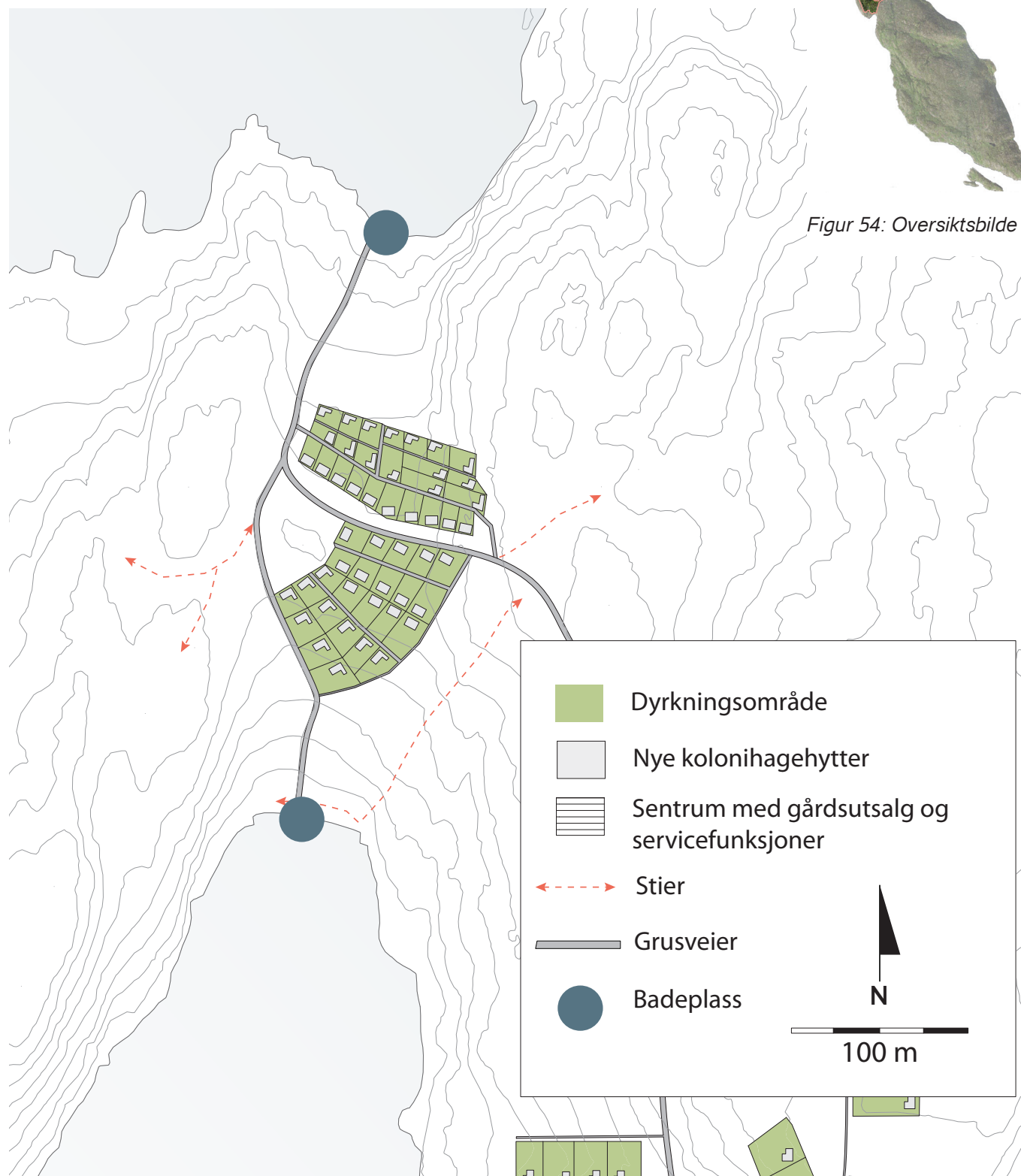

Figur 53: Illustrasjon som viser turområde ved Isdammen

DAGENS SITUASJON

Bjønnebukta og Bjønnejordet har tidligere vært husmannsplass og har en produktiv skog. Området har lenge vært gjengrodd, men Oslo kommune har sommeren 2012 hatt beitedyr i området. Innerst i Bjønnebukta er det en flott strand, som må gjøres tilgjengelig for allmennheten.

SITUASJONSPLAN

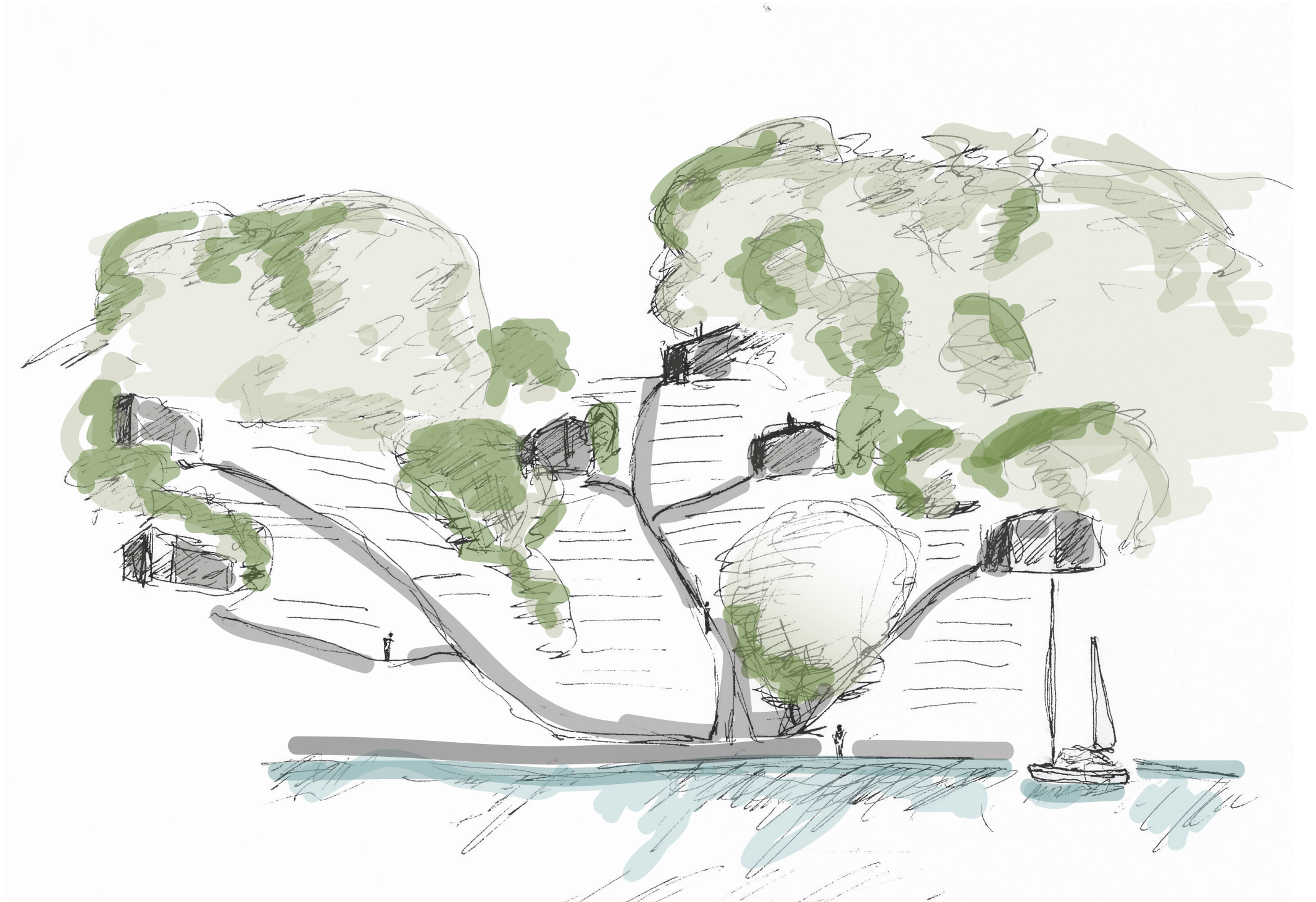

Figur 54: Oversiktsbilde

Figur 55: Situasjonsplan for kolonihagefelt 3

SKISSETE ENDRINGER I OMRÅDET

INNSATSOMRÅDE 3 VED BJØNNEBUKTA, OPPARBEIDES MED RUNDT 50 KOLONIHAGEHYTTER MED PARSELLER TIL DYRKNING. HER ER DET I DAG INGEN BEBYGGELSE OG MITT FORSLAG ER AT DET BYGGES HYTTER I MODERNE ARKITEKTUR SOM PASSER STEDET OG SOM GLIR NATURLIG INN I TERRENGET. VEGETASJON MÅ RYDDES, MEN ESSENSIELLE OG VERDIFULLE TRÆR BLIR STÅENDE I FELTET.

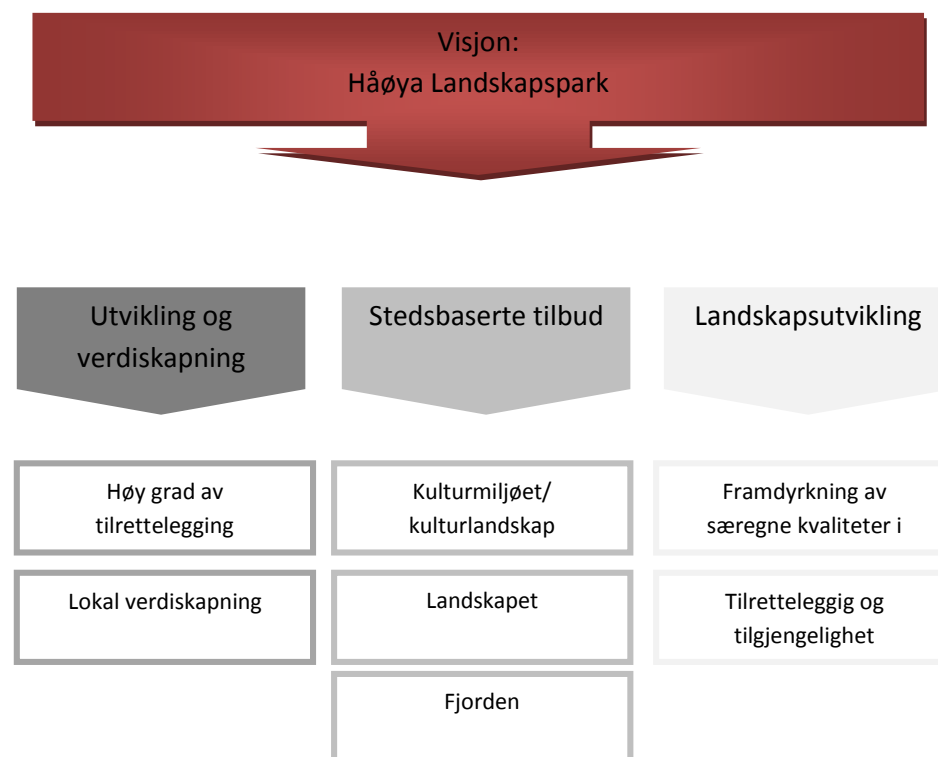
Figur 56: Illustrasjon som viser kolonihager ved Bjønnebukta sett fra fjorden.

ALTERNATIV 3 KOMMERSIALISERING

Regionen er utsatt for sterk urbanisering og Håøya ligger som en hvit flekk i fjorden, med lite besøkende. I et pressområde er det synd at denne perlen av en øy ikke får utnyttet sitt potensial som attraktivt reisemål. Det urbane mennesket har andre behov for tilrettelegging og fasiliteter, enn det man tidligere har forbundet med friluftsliv. Håøya skal være et sted i Oslofjorden som gir ekstraordinære friluftsopplevelser, for alle lag i befolkningen.

VISJON

Visjonen er å utvikle Håøya til et attraktivt reisemål som underbygger de stedlige ressursene. De viktigste ressursene, slik jeg ser det er kulturminner, landskapet og fjorden. Kulturminnene rommer både militærhistorie, husmannsplasser og industriell aktivitet. Dette må framheves og de gamle kulturmiljøene på mellomøya rehabiliteres og programmeres med egnet aktivitet. For å gjøre Håøya til et attraktivt reisemål må man gjøre landskapet mer tilgjengelig for publikum. Vegetasjonen må skjøtes og områder med gode naturopplevelser må vises fram. Håøya landskapspark skal gi ekstraordinære naturopplevelser i nærkontakt med naturen. Dette vil føre til en lokal verdiskapning og øke attraktiviteten til Håøya. Øya vil gjenoppstå som et levende feriested med et bredt publikum.

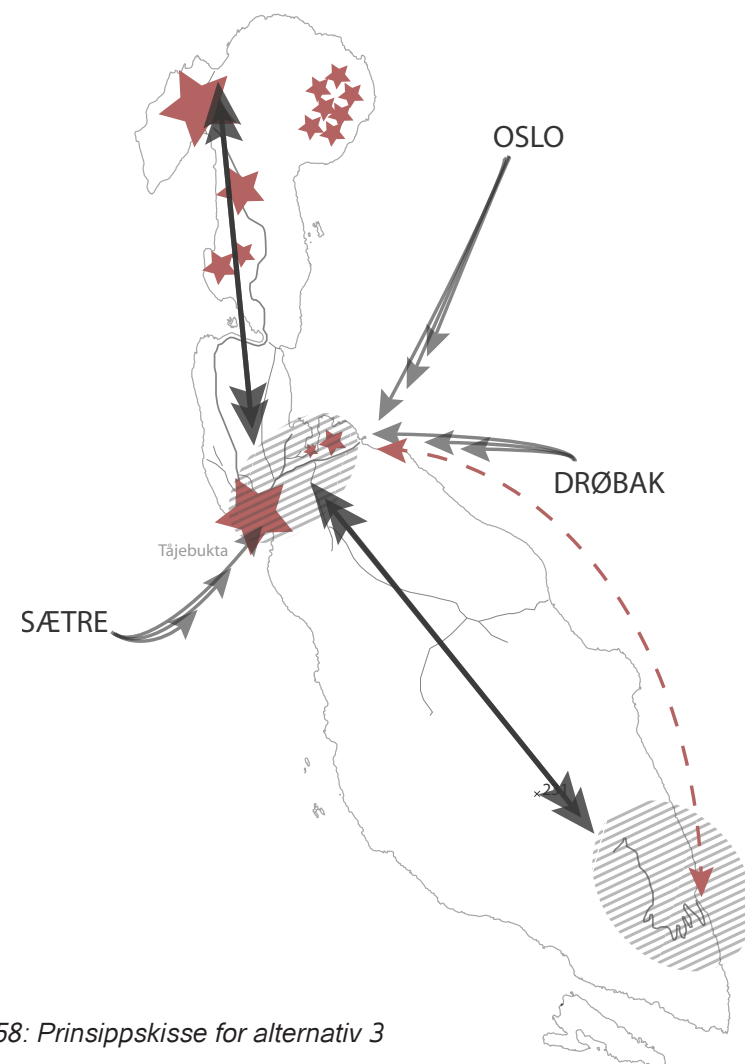
Figur 57: Oversikten viser hva som inngår i visjonen Håøya Landskapspark

“Håøya skal være et sted i Oslofjorden som gir ekstraordinære friluftsopplevelser, for alle lag i befolkningen.”

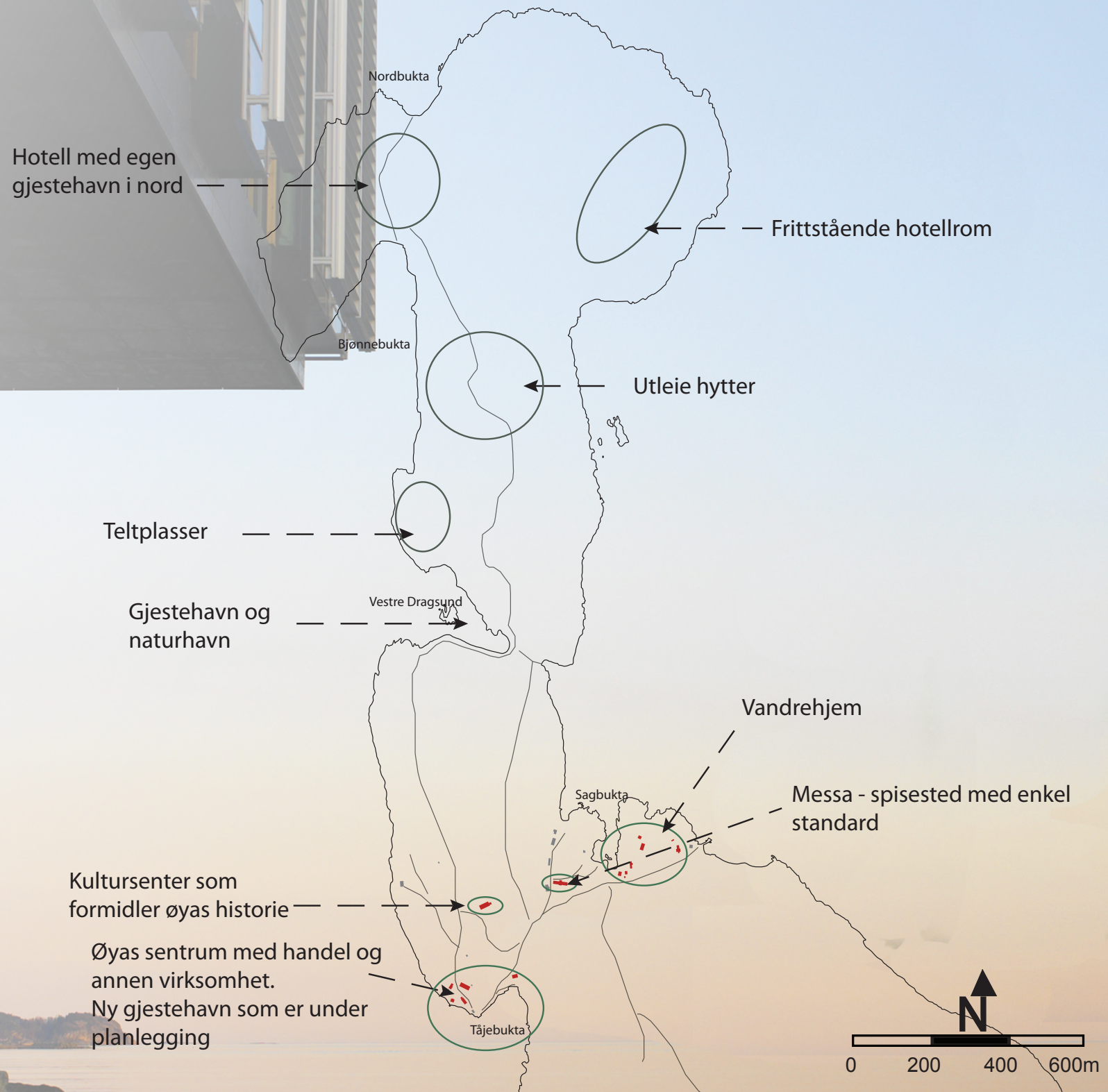
OM ALTERNATIVET

Alternativet Håøya Landskapspark legger opp til en utvikling med høy grad av tilrettelegging og tilgjengelighet. Gjennom alternativet ønsker jeg å favne et bredt publikum og jeg trekker en parallell til Grinda i Stockholm. Grinda er i motsetning til Håøya kun 2.5 km stor og har over 1000 besøkende daglig i sommermånedene. Her er det tilbud som vandrehjem, hotell, hytter og både faste- og utleieplasser for telt. Høy grad av tilrettelegging innebærer derfor tilbud som hotell, hytter og vandrehjem i tillegg til det som er på Håøya i dag. Dette vil gi ulike brukergrupper muligheten til å utøve friluftsliv i tråd med egne ønsker. Håøya hadde i sommersesongen 2012 i underkant av 1000 besøkende som kom med fergen i mellom april og september (ifølge e-post fra Norled). Flest besøkende var det i månedene juni og juli. Øyas kapasitet er langt større enn dette og med en utvikling av tilbud og økt tilgjengelighet, kan en tiltrekke seg flere besøkende. Alternativet legger opp til en stor tilstrømning av besøkene, med hyppige fergeavganger både fra Oslo, Drøbak og Sætre. Det vil være flest avganger sommerhalvåret og et redusert tilbud om vinteren. Fergen fra Oslo bør være en hurtiggående, og frakte besøkende raskt ut til Håøya. Alternativet inkluderer naturreservatet på søndre del og det legges opp til god kommunikasjon til de militære områdene på sørspissen. Det anbefales også at det er en lokalbåt som kan gå mellom mellomøya og brygga ved det militære området. På den måten får man en rundtur.

Jeg ønsker å gjøre Håøya til et sted som gir alle muligheten til å oppleve friluftslivet, og at man selv kan velge form. De ulike delprosjektene på Håøya skal alle være diskré plassert i landskapet og på sin måte være i pakt med naturen. Det settes høye krav til arkitektonisk kvalitet i alternativet og byggene skal være stedstilpasset. Kulturmiljøet på mellomøya ivaretas og rehabiliteres, og omprogrammeres til egnet innhold. Alternativet legger opp til etablering av ny gjestehavner både i Tåjebukta og i Nordbukta.

Figur 58: Prinsippskisse for alternativ 3

Figur 59: Oversiktskart som viser hvor det skjer verdiskaping og utvikling

HÅØYA

UTVIKLING OG VERDISKAPNING

Håøya er unik og kan by på fantastiske naturopplevelser. Dette kan utnyttes til å skape overnattingsmuligheter som gir både noe ekstra og som legger opp til den enkle formen for friluftsliv. Gjennom etablering av hotellvirksomhet vil en kunne få til en lenger driftsesong og aktivisering av øya utover selve sommermånedene.

VISJON

Gjennom utvikling og verdiskapning skal Håøya sikres som friluftsområde i Oslofjorden. Det skal utvikles tilbud som favner bredt og som kan generere nye brukere til øya.

NÆRINGSVIRKSOMHET

Overnatting

For å nå et bredt publikum er det viktig at man differensierer tilbudet. I forhold til øyas størrelse ser jeg muligheten for både å utvikle overnattingstilbud som hotell, hytter, vandrehjem og telt. Denne modellen har de hatt suksess med på Grinda, som klart kan sammenlignes med Håøya. Dette vil utgjøre tilbud av forskjellig standard og en vil ha mulighet til å velge ønsket bosituasjon.

Restaurant

Et hotell vil ha matservering, men øya trenger også et enklere serveringstilbud til øvrige gjester og til det er Messa tenkt rehabilitert og gjort om til spisested. På Grinda har de både

hotellrestaurant og et serveringssted med enklere standard. Dette tror jeg også vil fungere på Håøya.

Annen virksomhet

Av annen virksomhet som kan være egnet på Håøya, er aktivitetsmuligheter som bruker terrenget, fjorden og vegetasjonen. Et formidlingscenter av kulturhistorien, med muligheten for guidede turer på øya. Samt utsalg eller butikk som kan forsyne gjester med nødvendige varer.

Gjestehavn

Etablering av gjestehavner på Håøya er en viktig del av alternativet. Det skal etableres gjestehavn i tilknytning til hotellet på nordsiden, i Nordbukta, i Tåjebukta og utvide det som er i Sagbukta. Undersøkelse gjennomført av KNBF viser at det fleste båtfolkene foretrekker å overnatte i gjestehavner, hvor de finner de fleste fasiliteter.

Figur 60: Illustrasjon på hva som ligger i utvikling og verdiskapning

HÅØYA

STEDSBASERT TILBUD

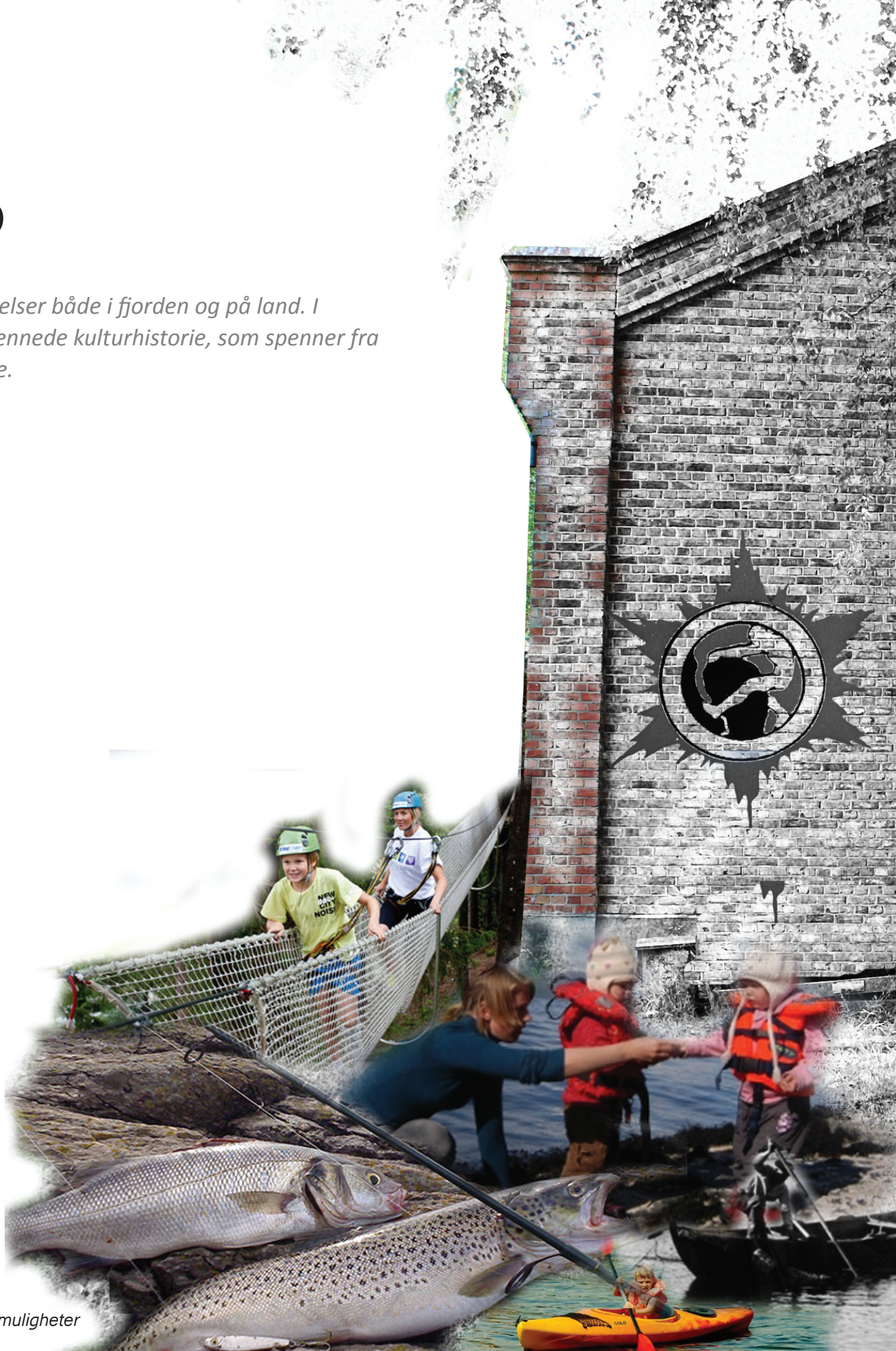
Håøya er unik og kan by på fantastiske naturopplevelser både i fjorden og på land. I tillegg til naturopplevelsene kan Håøya by på en spennende kulturhistorie, som spenner fra 1400-tallets klosterhager til nyere industriell historie.

VISJON

De stedlige ressursene som kulturmiljøet, landskapet og fjorden skal brukes til å generere tilbud som gir ekstraordinære friluftsopplevelser på Håøya.

OPPLEVELSER

Håøya skal by på opplevelser som relaterer seg til fjorden og landskapet, i rammer som har historisk verdi. Kulturmiljøet på Håøya ivaretas og rehabiliteres. Fiske, både fra land og i båt, og havkajak er aktiviteter som passer på Håøya. I tillegg kan man drive med seiling, badling, vannsportaktiviteter på fjorden. På land kan man bruke landskapet og vegetasjonen til aktiviteter som buldring, klatring, zipline og vandring mellom trærne over bakken. Det blir etablert turveier som tar en igjennom både landskapet og historien til Håøya.

Figur 61: Illustrasjon som viser mangfoldet av muligheter på Håøya

LANDSKAPSTILPASNING

Håøya har mange steder som innbyr til flotte friluftsopplevelser. I dag er noen av disse mindre tilgjengelige for publikum, men gjennom utvikling og tilgjengeliggjøring, skal disse stedene framheves og ivaretas. På den måten vil friluftsverdiene bli ivaretatt nå og for framtiden.

VISJON

Framheve de kvalitetene som ligger i landskapet og stedet, og gjøre det tilgjengelig for publikum.

LANDSKAPET

Håøya har en variert topografi og natur. Prosjektet skal ivareta de ulike kvalitetene som er på øya, framheve dem og gjøre de tilgjengelige for publikum. Det skal etableres turveier og oppholdsmuligheter ved enkelte punkter. Etablering av nye bygninger skal gjøres på en måte som ihensyntar områder med spesiell opplevelsesverdi, slik at disse verdiene ikke blir forringet, men ivaretatt.

KVALITETER

Bjønnebukta

Dette er en flott bukt nord på Håøya. Området har vært gjengrodd og lite tilgjengelig for publikum. Aktivisering av nordlige del vil framheve området og gjøre det mer tilgjengelig for publikum.

Isdammen

Den gamle isdammen har stor opplevelsesverdi både som kulturhistorisk element og som friluftsområde. For å hindre at dammen gror igjen, må den rehabiliteres. Vest for dammen bør det åpnes opp, og på den måten gjenvinnes kulturlandskapet og det blir kontakt med fjorden.

Kulturmiljøet på mellomøya

Kulturmiljøet på mellomøya restaureres og trekkes fram som en attraksjon. Bygningene programmeres med egnet aktivitet og områder med historiske verdi framheves, et eksempel er sagbruket som lå i Sagbukta og som ikke eksisterer lenger. Mølla kan brukes som kulturhistorisk verksted, som formidler øyas historie. Messa kan rehabiliteres og brukes til serveringssted.

Naturreservatet og militært kulturmiljø

Naturreservatet har stor opplevelsesverdi og bør gjøres tilgjengelig for publikum. Tilrettelegging av ferdsel over reservatet vil være til mindre belastning for området enn om folk går på egenhånd. Håøya ligger sånn til og har så stort potensial som friluftsansett at vedtaket om ferdselsforbud bør ses på, da det ikke er registrert hekkende havørner på øya siden 2008.

Det militære kulturmiljøet på sørspissen av Håøya bør løftes fram og gjøres tilgjengelig for publikum. Dette er en viktig del av vår historie og opprustning mot frigjøringen fra Sverige i 1905. Tilgjengeliggjøring av disse områdene vil øke opplevelsesverdien og attraksjonen til Håøya.

***KVALITETER OG STEDER SOM
SKAL LØFTES FRAM OG GJØRES
TILGJENGELIGE.***

HÅØYA

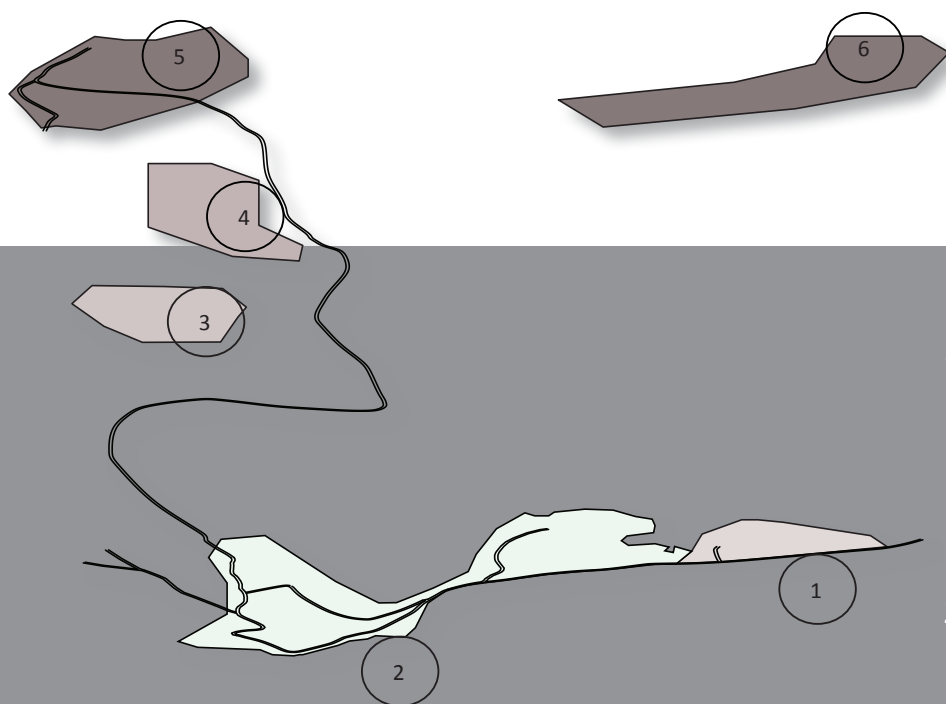
LANDSKAPSPARK

Håøya med sin unike natur og kultur skal tas vare på og gjøres tilgjengelig for publikum. God tilgjengelighet fører til bruk og er en premisse for at prosjektet skal bli vellykket. Bruk fører på sin side til at området blir kjent og at folk får tilhørighet. Så gjennom bruk skal område vernes og bli et attraktivt reisemål i regionen. Håøya skal markedsføres som et natur- og kulturreisemål

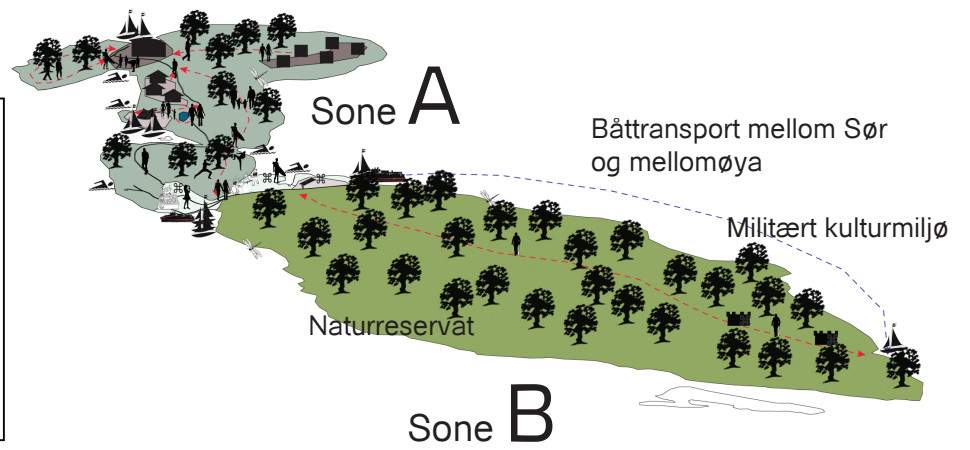
og ha en regional posisjon. Landskapet og kulturmiljøet ivaretas og utvikles i henhold til egenart, historie og estetikk. Inspirert av hva de har fått til i den stockholmske skjærgården, er Håøya i dette alternativet gjort tilgjengelig for publikum gjennom et bredt og differensiert tilbud som ihensyntar stedet og stedets verdier. Håøya landskapspark er delt inn i to ulike soner, sone A

som er søndre del og sone B som er mellomøya og nordre del. Sone B er det området som i hovedsak vil gjennomgå en endring. Området vil få et mer parkmessig preg, med unike servicetilbud. Alternativet har liten innvirkning på sone A.

1. De vernede byggene restaureres og gjøres om til Vandrehjem. Her kan skoleklasser og større grupper leie seg inn for en billig penge. I hovedhuset vil det være kjøkken, slik at man kan tilberede maten selv.
2. Tåjebukta: Her kommer en gjestehavn for privat båter. Kulturmiljøet restaureres og programmeres hensiktsmessig.
3. Teltplasser: Her tilrettelegges det for teltplasser som kan benyttes i fritt etter frilufsloven.
4. I dette området er det tenkt små utleiehytter.
5. Bjønnejordet: Her foreslås det etablering av fjordhotell. Dette vil være et eksklusivt friluftstilbud, i tillegg til at det kan tilby kurs og konferanseaktivitet. Jeg har valgt å legge hotellet i nord slik at det skal oppleves eksklusivt og tilbaketrukket.
6. Nordøst vil hotellet ha noen frittstående rom. Dette vil være et tilbud til de som vil sove tett på naturen.

Figur 62: Illustrasjon over det ulike satsningsområdene i Håøya Landskapspark

Figur 63: Oversiktsillustrasjon som viser Håøya Landskapsparks i forhold til hele øya

hotell

Nord på øya etableres det et hotell. Her kan det holdes kurs og konferanser, som vil kunne forlenge driftsesongen. Området rundt hotellet skal være allment tilgjengelig. Eksempel på hotell kan være Farrisbadet i Larvik eller Holmsbu i Asker.

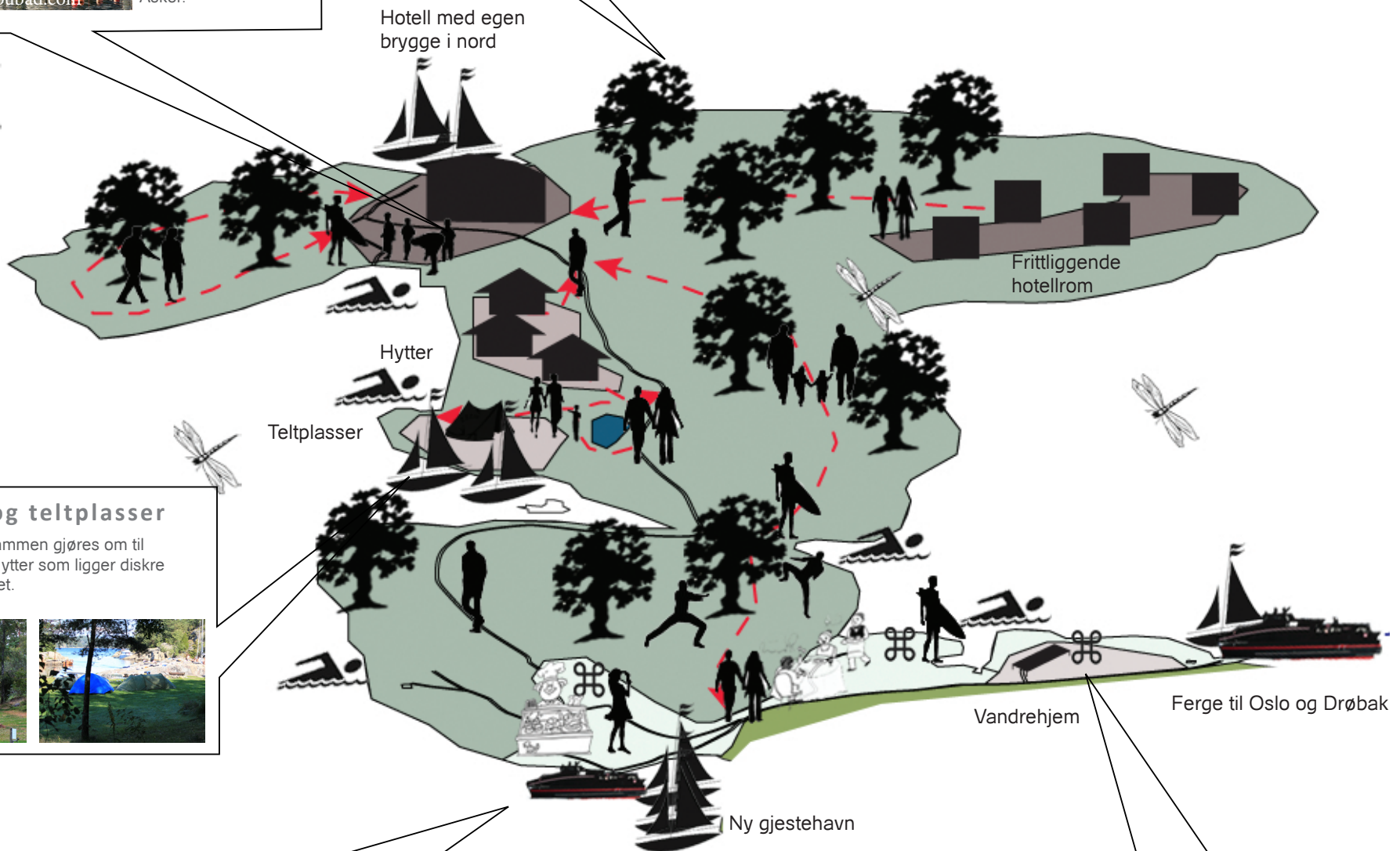
Foto: holmsbubad.com

hotellrom

Hotellet vil ha noen rom frittliggende i skogen, dette vil være et eksklusivt tilbud inspirert av Juvet landskaphotell og Island Lodge på Bergholmen i Stockholm

Foto:juvet.com

Foto:islandlodge.se

hytter og teltplasser

Området rundt Isdammen gjøres om til telt plass og utleie hytter som ligger diskrete plassert i landskapet.

gjestehavn og kulturmiljøet

I Tåjebukta etableres det som planlagt ny gjestehavn dimensjonert for rundt 100 båter. Kulturmiljøet restaureres og programmeres med egnede funksjoner som f.eks nærbutikk og spisested. Kulturmiljøet merkes og historien til stedet bli formidlet til publikum. Mølla kan for eksempel brukes til museum som forteller historien til øya og norsk sprengstoffindustri. Messa var industriarbeidernes spisested og vil være naturlig som offentlig spisested i dag. De mindre bygningene kan leies ut som feriehem.

vandrehjem

De gamle byggene rehabiliteres og blir programmert til vandrehjem. Bygget på bildet til venstre gjøres om til hovedhuset.

Figur 64: Illustrasjon av Håøya Landskapspark

SAMMENLIGNING OG DRØFTNING AV ALTERNATIVENE

Innledningsvis i del tre av masteroppgaven sier jeg at Håøya ligger i spennet mellom konservering og kommersialisering. Gjennom mulighetsstudiet har jeg utforsket dette ved å utarbeide tre ulike alternativer for framtidig bruk. Alle disse har både styrker og svakheter som gjør de mer eller mindre egnet som framtidens scenarier for Håøya. Hovedmålsettingen for alle alternativene var å hindre forvitring av verdier, gjennom verdiskapning og utvikling.

NATURMILJØET

Håøya har et sårbart naturmiljø og deler er allerede vernet som naturreservat. I alternativet *Håøya Natur- og Kulturpark* er det fokus på bevaring av naturressursene på øya. De sårbare artenes habitater skal sikres og øya skal være naturpreget i sin helhet. Som et ledd i dette legges det opp til lavt antall besøkende og belastningen vil derfor være minimal fra publikum. På motsatt side kan det lave antallet besøkende føre til at områder gror igjen og at de sårbare habitatene bukker under. Man oppnår ikke derfor ikke ønsket effekt av tiltaket. Alternativet *Håøya Kolonhage* berører naturreservatet minimalt, men utfordrer naturmiljøet på mellomøya og nordre del. Kolonihagedriften vil tilføre ny plantearter og dette kan ha store konsekvenser for noen av de artene som allerede finnes på øya. På motsatt side vil bruk av de dyrkbare arealene, sammen med beitedyr, gjenopprette kulturlandskapet og hindre at det gror igjen. Det siste alternativet, *Håøya Landskapsark*, legger opp til stor utvikling av Håøya og i etableringsfasen vil det være mange store inngrep i naturmiljøet. Dette har store konsekvenser og spesielt for de mest sårbare habitatene. Selv om alternativet *Håøya Landskapsark* har en klar todeling av Håøya, vil alternativet ha større innvirkning på naturreservatet enn de to andre alternativene. Dette på grunn av at det legges opp til en større bruk av søndre del og det vil påvirke naturmiljøet der. Når det gjelder naturmiljøet er alternativ *Håøya Natur- og Kulturpark* det alternativet som kommer best ut. De to andre alternativene utfordrer naturmiljøet på ulik måte, men begge vil ha innvirkning på det lokale økosystemet.

KULTURMILJØET

Håøya har en rik kulturhistorie og kulturmiljøet har både nasjonal og regional verdi. På ulik måte er dette tatt vare på i alle alternativene og kulturmiljøet vernes gjennom bruk. I alternativ *Håøya Natur- og Kulturpark* styrkes kulturmiljøet gjennom etablering av et levende kulturmiljø på øya. Det gamle industrisamfunnet gjøres om til et museum, som forteller både historien om husmannsplasser og industri på øya. Husene og landskapet skal beholde sitt autentiske uttrykk. Av den grunn, legger ikke alternativet opp til etablering av gjestebrygge i Tåjebukta. Sætre blir da nærmeste gjestehavn og det må være offentlig transport mellom Sætre og Håøya, som frakter publikum over sundet. Alternativet *Håøya Kolonhage* ivaretar kulturmiljøet på Håøya gjennom etablering av kolonihager og bruk av eksisterende bygningsmassen. Dette alternativet legger opp til større aktivitet og utnytting av de arealene som finnes på Håøya. Kulturmiljøet vil i dette alternativet blir supplert av nye bygg. På mellomøya skal de nye byggene gjenspeile de gamle fabrikkbygningene og boligene som tidligere lå her. Historien om husmannsplasser og leielendinger reflekteres gjennom kolonihagene og dyrking av den produktive skogen. Tilføring av mennesker, dyr og aktiviteter vil gi et rikt og levende kulturmiljø på øya. Samtidig gir det mange mennesker i Oslo muligheten til kolonihage. Det er mangel på i dag. Mange vil kanskje oppfatte dette som en privatisering av øya, men tanken er at dette ikke skal være kolonihager som man kjøper. De skal leies ut på åremål og området skal være åpent for allmennheten. Alternativet *Håøya Landskapsark* aktiviserer kulturmiljøet ved at det tar i bruk den gamle bygningsmassen til aktiviteter som vandrehjem, spisested, hytter og museumsfunksjoner. Gjennom å ta i bruk bygningene hindrer man videre eller nytt forfall. På den måten, blir et viktig kulturminne sikret

for framtiden og det åpnes for nyskaping på stedet. Hvorvidt det er lurt å plassere hotellet, som er den tyngste institusjonen, nord på øya kan diskuteres. Jeg har lagt hotellet der for å gi publikum en følelse av noe eksklusivt og tilbaketrukket. Samtidig som dette ikke vil påvirke kulturmiljøet på øya nevneverdig. Det er i alternativet er det også tenkt at hotellet skal ha en egen liten gjestebrygge i Nordbukta. I forhold til kulturmiljøet er nok alternativet *Håøya Natur- og Kulturpark* for passivt. Det vil bli for lite aktivitet og tilførsel av publikum til at prosjektet blir vellykket. De andre to alternativene er på den måten sterkere.

FRILUFTSLIV

I Stortingsmelding nr. 39 sier regjeringen at friluftslivet skal være for allmennheten og skal gi alle muligheten til opphold og aktivitet i friluft. Det skal gi miljøforandringer og naturopplevelser. De ulike alternativene jeg har utarbeidet for *Håøya* har forskjellig tilnærming til friluftsliv. Mens alternativet *Håøya Natur- og Kulturpark* har en mer tradisjonell tilnærming til friluftsliv, har de to andre tatt innover seg at det skjer en endring i folks ønsker og behov i forhold til hvordan friluftsliv utøves. Alternativet *Håøya Landskapsark* er det alternativet som strekker seg lengst i å differensiere tilbudet på *Håøya* og jeg mener at alternativet har tilrettelagt både for de som ønsker et mer tradisjonelt tilbud og for de som søker et eksklusivt friluftsliv. Aktivitetsmessig har alternativet lagt seg på en tilgjengelighet og tilrettelegging som gjør det mulig å utvikle kommersielle aktiviteter som havkajak og annen fjordaktivitet. Det er også potensiale for å utvikle mer actionfylt tilbud inne på øya som buldring, zip-line og lignende. Dette er gunstig i en kombinasjon med kurs og konferanseaktivitet. Alternativet *Håøya Kolonihage* gir folk muligheten til å lære både om historie, økologiske prinsipper og om hvordan man kan dyrke sin egen mat. Dette gir mennesker økt trivsel og livskvalitet. Det gir også muligheten for andre mennesker å komme ut til øya og oppleve et levende sommersamfunn med både mennesker og dyr.

KONKLUSJON

Et av hovedproblemene til *Håøya* i dag, er at det er manglende kjennskap til området og at det er lite tilgjengelig. Ofte så er det slik at områder som ikke er i folks bevissthet ikke blir tatt vare på, og ved at man gjør *Håøya* kjent og tilgjengelig for publikum vil man automatisk skape et engasjement hos folk for stedet.

God offentlig transport er en av nøklene for at *Håøya* skal gjenoppstå som et naturlig utfartssted og bli det stedet folk i regionen velger når de skal på utflukt. I en voksende region må det gjøres en vurdering av hva *Håøya* skal være og hvilke faktorer som skal veie tyngst. I forhold til den utviklingsprosessen som skjer langs Oslofjorden har *Håøya* en sentral beliggenhet og arealet bør i langt større grad gjøres mer tilgjengelig og tilrettelagt for publikum. Denne tankegang samsvarer godt med den utviklingstrenden man ser i Oslo i dag, hvor man igjen har vendt seg mot fjorden. Slik jeg ser det er moderat tilrettelegging det som egner seg best for *Håøya*. I alternativet *Håøya Kolonihage* mener jeg at det er balansert mellom vern og bruk. Naturreservatet berøres minimalt, men det bør tilrettelegges for ferdsel. De militære kulturminnene har stor opplevelsesverdi, og slik jeg ser det må disse gjøre mer tilgjengelig. Det må avklares hvorvidt det er hekkende havørner på øya og om dette verdifulle friluftsområdet skal ha redusert tilgjengelighet på grunn av havørnene. Alternativet gjør det industrielle kulturmiljøet tilgjengelig og programmeres med en aktivitet som jeg mener tilfører øya en stor verdi. Gjennom å etablere kolonihager på *Håøya*, gir en mange mennesker muligheten til å dyrke sin egen mat. For mange i byen er dette viktig. Øya vil samtidig oppleves som levende og attraktiv for andre besøkende. Kolonihagene vil bidra til at kulturlandskapet gjenoppstår, samtidig som det ikke frarøver øya sitt naturlige preg. Jeg anbefaler derfor at det etableres kolonihager på *Håøya* som kan leies av Oslos befolkning, samtidig som det legges opp til god offentlig transport til og fra øya.

ETTERORD

Arbeidet med masteroppgaven har vært utfordrende, morsomt og lærerik. Jeg har utfordret meg selv og det har gjort meg til en dyktigere fagperson. Håøya var for meg helt ukjent, men gjennom prosessen har jeg lært mye om både øya, Osloregionen og hvor kompleks utviklingen av et friluftsområde kan være. Det har vært mange interesser å ta hensyn til underveis. I startfasen var det vanskelig å bestemme seg for hvilke nivå oppgaven skulle ha, om det skulle være en pragmatisk eller en visjonær oppgave. Selv tenker jeg at jeg har klart å være visjonær med en pragmatisk tilnærming.

Gjennom arbeidet med oppgaven har jeg møtt mange flinke, hyggelige og engasjerte mennesker. Disse har beriket masteroppgaven.

Nå er jeg ved målet som jeg har jobbet mot i mange år. Jeg er ferdig med min masteroppgave i Landskapsarkitektur. Årene ved Universitetet for miljø og biovitenskap har både vært intense og lærerike, og jeg føler at jeg har fått med meg en grunnpakke som gjør meg rustet til å møte en arbeidshverdag som landskapsarkitekt.

KILDER

Brænd, B. (2008). *Oslofjorden friluftsguide 1 Indre fjord*. Oslo: Gaidaros Forlag as.

Byarkivet. sak 99 fra 1936/37. Oslo: Byarkivet.

Byarkivet Byarkitekten. A-20031/D/Dc/L0061/0004. Oslo: Byarkivet.

Byarkivet Finansrådmannen. A-20051/Db/L0164/0010. Oslo: Byarkivet.

Byarkivet Park og Idrett. A-20145/De14. Oslo: Byarkivet.

Direktoratet for naturforvaltning. *Naturbase dokumentasjon Vern*.

Tilgjengelig fra: <http://dnweb12.dirnat.no/nbinnsyn/asp/faktaark.asp?iid=VV00001860>.

Dyring, A.-K. (1990). *Håøya Skjøtselsplan*. Hvam Oslo kommune Park og Idrett.

Fakta om Sverige. Norden.

Tilgjengelig fra: <http://www.norden.org/no/fakta-om-norden/nordiske-land-faeroeyene-groenland-og-aaland/fakta-om-sverige>.

Figari, H., Haaland, H. & Krange, O. (2009). *Friluftsliv som hverdagsliv: innvandrerkvinnens bruk av utendørsområder i Groroddalen*. NINA rapport. Trondheim: Norsk institutt for naturforskning.

Tilgjengelig fra: <http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/rapport/2009/479.pdf>.

Fylkesdelplan 2007-2018. *Spor for framtiden Fylkesdelplan for kulturminner og kulturmiljøer i Akershus 2007-2018*. Akershus: Akershus fylkeskommune. 60 s.

Gangdal, J. (2011). *Drømmen om marka*. Oslo: Aschehoug. 233 s. : ill. s.

Jacobsen, R. (2009). *Vidunderbarn*. 1. utg., 1. oppl. utg. Oslo: Cappelen Damm. 264 p. s.

KNBF & NORBOAT. (2012). *Båtlivsundersøkelsen 2012 Fritidsbåtlivet i Norge*. Oslo. 91 s.

Kommunedelplan Slemmestad. (2011). *Kystbyen Slemmestad 2030*. Røyken: Røyken kommune. Tilgjengelig fra: <http://www.royken.kommune.no/Kunngjoringer/Vedtatt-plan--Kommunedelplan-for-Slemmestad/>.

Kommunedelplan Storsand. (2008). *Forslag til utviklingsprogram for Storsand* Hurum: Hurum kommune. Tilgjengelig fra: <http://www.hurum.kommune.no/docman/41.html>.

Kommuneplan 2011-2022. *Kommuneplan 2011-2022*. Ski: Ski kommune.

Tilgjengelig fra: <http://www.ski.kommune.no/PageFiles/14149/>

[Planprogram%20Ski%20kommuneplan%20h%C3%B8ringsutkast%20oktober%202009%20komplett.pdf](#) (lest 22.06.11).

Kommuneplan 2011-2023. *Kommuneplan 2011-2023*. Nesodden: Nesodden kommune.

Tilgjengelig fra: <http://www.nesodden.kommune.no/Filnedlasting.aspx?MId1=147&FillId=2558>.

Lorentzen, H. (1981). *Fjordbåtenes saga : rutetrafikken på Oslofjorden : fra hjuldampere til pappabåt*. Oslo: Schibsted. 135 p. s.

Norsk Ornitologisk forening avd Oslo og Akershus. (2009). *Havørn hekker ved Oslofjorden for første gang på 126 år!* Oslo: Norsk Ornitologisk Forening, avd Oslo og Akershus.

Tilgjengelig fra: http://nofoa.no/Sider/Saksarkiv/Havorn_Haaoya.php.

Nysveen, B. (2007). *Historiske Håøya*. Oslo: Seaside studio as.

Oslofjorden.com. *Hvalstrand Bad*.

Tilgjengelig fra: http://www.oslofjorden.com/badesteder/akershus/hvalstrand_bad_asker.html.

Oslofjordens Friluftsråd. (2012). *Hvilken vei går Oslofjordens Friluftsråd?* 11 s.

Oslostatistikken 2012-2030. *Befolkningsfremskrivning Oslo 2012-2030*. Oslo.: Oslo kommune, Utviklings- og kompetanseetaten Avdeling for statistikk, analyse og datavarehus.

Tilgjengelig fra: <http://www.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/utviklings-%20og%20kompetanseetaten%20%28UKE%29/Internett%20%28UKE%29/Dokumenter/Oslostatistikken/Befolkning/Befolkningsfremskrivninger/2011/Befolkningsfremskrivning%20Oslo%202012-2030.pdf>.

Pensjonist-nytt nr.3. (2010). *I fjordbåtenes dager*. Årgang 30 utg.: Pensjonister ved Frogn Eldresenter. Tilgjengelig fra: <http://www.pensjonistnytt.org/wp-content/uploads/2012/01/pensjonist-nytt-3-2010.pdf>.

Rinde, E., Hartvig, C., Clemetsen, M., Guttu, J., Jean-Hansen, V., Kroglund, T., Lund-Iversen, M., Often, A. & Stokke, K. B. (2011). *Helhetlig planlegging og utvikling av miljøvennlige småbåthavner*. Kunnskapsstatus. Oslo. 99 s.

Ruterrapport 2011:10. *K2012 Ruters strategiske kollektivtrafikkplan 2012-2060*. 2.0 utg. Oslo: Ruter. Tilgjengelig fra: http://www2.ruter.no/Documents/Rapporter-dokumenter/Ruterrapporter/2011/10-2011_K2012.pdf?epslanguage=no.

St.meld. nr. 39 (2000-2001). *Friluftsliv - Ein veg til høgare livskvalitet*. Oslo: Miljøverndepartementet. Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nn/dep/md/dokument/proposisjonar-og-meldingar/stortingsmeldingar/20002001/stmeld-nr-39-2000-2001-.html?id=194963>.

Stokke, K. B. & Tennøy, A. (2005). *Forvaltning av strandsonen*. Røros: Friluftslivets fellesorganisasjon. Tilgjengelig fra: www.frifo.no/default.asp?WCI=file&WCE=1448.

Sult.no. *Hvalstrand bad*. Tilgjengelig fra: <http://www.sult.no/hvalstrandbad/>.

Sørum, T. (2012). *Forvaltningsplan for Håøya nord*. Oslo kommune, Bymiljøetaten Frogn kommune Oslofjordens Friluftsråd. 50 s. Upublisert manuskript.

Tobias nr.2 (1999). *Friluftsliv ved Oslofjorden*. Oslo: Oslo byarkiv. Tilgjengelig fra: <http://www.byarkivet.oslo.kommune.no/OBA/tobias.asp>.

Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold. (2008). *Kulturlandskapet i Follo - registrering og verdivurdering*. Akershus Fylkeskommune. Tilgjengelig fra: <http://www.akershus.no/tema/kulturminne/Kulturlandskap/Follo/>.

Waxholmsbolaget. *Waxholmsbolaget*. Tilgjengelig fra: <http://www.waxholmsbolaget.se/>.

Wergeland, I. (2009). *FRIFO og Direktoratet for naturforvaltning 2009*. Oslo. Tilgjengelig fra: <http://www.frifo.no/Default.asp?WCI=DisplayGroup&WCE=272&DGI=272>.

BILDEREFERANSER:

Bilde 1: Fiske ved Håøya fra 1920, (kilde: oslobilder.no)

Bilde 2: Hvalstrand bad (kilde: no.wikipedia.org)

Bilde 3: Ingierstand bad (kilde: oslo.kommune.no)

Bilde 4: Flyfoto av Oscarsborg festning

(Kilde: workspace.nropa.no)

Bilde 5: Bilde 5: Fjordbåten ankommer og folk ventet spent på fedre og ektemenn (kilde: oslobilder.no)

Bilde 6: Rådhuskaia i 1919 (kilde: oslobilder.no)

Bilde 18: Detaljutsnitt av planene i Tåjebukta (Kilde: Byarkivet)

Bilde 19: Vier en oversikt over planene for ferieanlegget i Tåjebukta (Kilde: Byarkivet)

Bilde 20: Oversiktskart som vier hvordan hyttene var tenkt i Bjønnebukta (Kilde: Byarkivet)

Bilde 21: Tegninger fra byarkivet som vier de tenkte tømmerhyttene (Kilde: Byarkivet)

Bilde 42: Viser hvordan man hentet isblokker ut av dammer i starten av 1900-tallet. (Kilde: oslobilder.no)

FIGURLISTE:

Figur 6: Viser en oversikt over hvor Fjordbåtene gikk tidligere. (Kilde:Lorentzen, H. (1981). *Fjordbåtenes saga : rutetrafikken på Oslofjorden : fra hjuldampere til pappabåt*. Oslo: Schibsted. 135 p. s.

Figur 8: Oversiktskart over Grinda (Kilde: grindawardshus.se)

Figur 15: Kart som viser øyas grunnforhold. (Kilde: Skog og landskap)

Figur 16: Kart som viser produksjonsevne i skog, (Kilde: Skog og landskap)

Figur 24: Detaljutsnitt fra Fylkesdelplanen som viser vedtak for Håøya

Figur 25: Fylkesdelplanen for kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap i Akershus

ALLE FIGURER OG BILDER SOM IKKE ER MERKET MED OPPHAV ELLER ER OPPGITT I REFERANSELISTE, ER PRODUSERT AV OPPGAVENS FORFATTER.

PERSONLIGE KONTAKTER

Rune Svensson i lederen for Oslofjorden friluftsråd, samtale 02.07.12 og 28.08.12 og e-post korrespondanse.

Tom Sørum, Oslofjorden friluftsråd, samtale 28.08.12 og e-post korrespondanse.

Jan Siiger-Larsen, Regionsleder i Kongelig norsk båtforbund, region øst, telefonsamtale og e-post korrespondanse.

Anders Unosson, Forvalter i Skärgårdsstiftelsen, Stockholm, befarings på Grinda 18.09.12

Lennart Segerman, Forvalter i Skärgårdsstiftelsen, Stockholm, befarings på Grinda 18.09.12

Kajsa Markne, Naturvårdare i Skärgårdsstiftelsen for Grinda naturreservat, Stockholm, befarings på Grinda 18.09.12

Ellen Løvseth, Forvalter i Oslo kommune, Bymiljøetaten. Samtaler og e-post korrespondanse.

APPENDIKS

APPENDIKS 1

Vedlegget viser de to intervjuguidene som ble utarbeidet og brukt i forbindelse med de semistrukturerte informantintervjuene.

Intervjuguide til beboere i Oslo, annen kulturell bakgrunn og båteiere		
Om prosjektet	<ul style="list-style-type: none">• Formål• Faglig interesse• Anonymisering og opptak	
Bakgrunn	<ul style="list-style-type: none">• Alder, bakgrunn, utdanningsnivå, bostedskommune• Tilgang til privat båt	
Øyene i Oslofjorden	<ul style="list-style-type: none">• Hvor mye bruker du øyene i indre Oslo fjord?• Hvilke kvaliteter setter du mest pris på ved øyene?• Telter du noe på øyene?	
Håøya	<ul style="list-style-type: none">• Kjenner du til Håøya?• Og hvordan en kommer seg til øya?• Hva skal til for at du vil besøke Håøya?• Til de med egen båt: Hva skal til for at du bruker landdelen av Håøya? Hvilken type tilbud mener du Håøya mangler i dag?	
Tilgjengelighet og tilrettelegging	<ul style="list-style-type: none">• Hvordan opplever du tilgjengeligheten til områdene ytterst i indre Oslofjord? Eks Håøya• Hvilken type tilrettelegging mener du trengs for at du skal bruke friluftsområder som Håøya?	

Intervjuguide til brukere av Ramton camping		
Om prosjektet	<ul style="list-style-type: none"> • Formål • Faglig interesse • Anonymisering og opptak 	
Bakgrunn	<ul style="list-style-type: none"> • Alder, bakgrunn, utdanning, bostedskommune • Tilgang til privat båt 	
Øyene i Oslofjorden	<ul style="list-style-type: none"> • Hvor mye bruker du øyene i indre Oslo fjord? • Hvilke kvaliteter setter du mest pris på ved øyene? 	
Håøya	<ul style="list-style-type: none"> • Kjenner du til Håøya? • Og hvordan en kommer seg til øya? • Hva skal til for at du vil besøke Håøya? • Til de med egen båt: Hva skal til for at du bruker landdelen av Håøya? Hvilken type tilbud Håøya mangler i dag? 	
Camping	<ul style="list-style-type: none"> • Camper du noen ganger i telt, hva med telting på øyene? • Hva er fint med livet på campingplassen? • Hva skal til for at dere besøker og oppholder dere på en campingplass? • Om jeg skal prosjektere en campingplass, hvilke hensyn må jeg ta? 	
Tilgjengelighet og tilrettelegging	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan opplever du tilgjengeligheten til områdene ytterst i indre Oslofjord? Eks Håøya • Hvilken type tilrettelegging mener du trengs for at du skal bruke friluftsområder som Håøya? 	